

Druga številka//poljudni članek: **Simbolika ptic**//ornitološki potopis: **Otok Pag**//varstvo ptic in narave: **V azilu za prostoživeče živali/Čmrlji**//portret ptice: **Planinski orel**//mi za ptice in naravo: **Škorci in gnezdilnice**//portret ornitologa: **Iztok Geister**//določevalni kotiček: **Določevanje starosti pri galebih**//skozi objektiv: **Navadna čigra**

Svet ptic: 02,'08

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije//letnik 14, številka 02, junij 2008//ISSN: 1580-3600

→ SVET PTIC: revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 14, številka 02, junij 2008//ISSN: 1580-3600 prej Novice DOPPS//ISSN: 1408-9629
spletna stran: http://hinet.si/dopps/projekti/svetptic/
izdajatelj: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), p. p. 2990, SI-1000 Ljubljana
© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja. Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.
naslov uredništva: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75, fax: 01 425 11 81, e-pošta: dopps@dopps.si, www.ptice.si
glavna urednica: Petra Vrh Vrezec e-pošta: petra.vrh@dopps.si uredniški odbor: Marjana Ahačič, Luka Božič, Katarina Denac, Tomaž Mihelič, Jakob Smole, dr. Al Vrezec lektoriranje: Henrik Ciglič art direktor: Jasna Andrič oblikovanje: Mina Žabnikar prelom: Primer d.o.o. tisk: Schwarz d.o.o. naklada: 2500 izvodov izhajanje: letno izidejo 4 številke
Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno. Revijo sofinancirajo družba Mobitel, Grand hotel Union d.d. in Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije. Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva. Prispevke lahko pošiljate na naslov uredništva ali na elektronski naslov: petra.vrh@dopps.si Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail na naslov uredništva.
Poslanstvo DOPPS je varovanje ptic in njihovih habitatov z naravovarstvenim delom, raziskovanjem, izobraževanjem, popularizacijo ornitologije in sodelovanjem z drugimi naravovarstvenimi organizacijami.
predsednik: Rudolf Tekavčič podpredsednik: dr. Damijan Denac upravni odbor: Dejan Bordjan, Dare Fekonja, Jernej Figelj, Vojko Havliček, Leon Kebe, Urša Koce, Borut Mozetič, Aljaž Rijavec, Tanja Šumrada, Aleš Tomažič, dr. Al Vrezec nadzorni odbor: dr. Tatjana Čelik, dr. Peter Legiša (predsednik), Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar direktor: Andrej Medved IBAN: SI56 0201 8001 8257 011
DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.
Fotografija na naslovnici: Škurhe smo navajeni opazovati na travnikih, v kamniti pokrajini delujejo nekoliko nenavadno. Pa vendar na Pagu velikega škurha (<i>Numenius arquata</i> – na sliki desno) lahko vidimo tudi sredi kamnišča, kar sicer za sredozemsko mokrišče verjetno ni nič nenavadnega. Mali škurhi (<i>Numenius phaeopus</i> – na sliki levo) so na tem otoku bistveno bolj redki. Kot pove že ime, so manjši od velikega, od njega se ločijo tudi po vzorcu na glavi in dolžini kljuna. Slednje je zanesljivo le, če vrsti dobro poznaš, ali ju vidiš skupaj. Več o pticah na Pagu glej tudi v prispevku na strani 10. foto: Davorin Tome

glavni sponzor DOPPS

4 Ptice naših krajev // ureja Al Vrezec
6 Simbolika ptic // Tine Germ
10 Otok Pag // Davorin Tome
14 V azilu za prostoživeče živali na Mlaki // Marjana Ahačič
16 Čmrlji // Danilo Bevk
18 Planinski orei // Tomaž Mihelič
20 Škorci in gnezdišnice // Ivan Esenko
20 Delo štajerske sekcije // Dejan Bordjan
21 29. redni letni zbor članov DOPPS // Urša Koce
23 Predstavitev novega Upravnega odbora društva // uredila Petra Vrh Vrezec
32 Tečaj za vodenje ornitoloških ekskurzij // Eva Vukelič
32 Gregorjevo // Ivan Kogovšek
34 Dr. Theodor Mebs na obisku v Sloveniji // Al Vrezec
34 Srečanje BirdLife–ove delovne skupine za gozdove // Tomaž Mihelič
36 Navadna čigra (<i>Sterna hirundo</i>) // Darinka Mladenovič
38 IZTOK GEISTER // pogovarjala se je Marjana Ahačič
41 Belovrati muharji v Krakovskem gozdu // Sava Osole
42 Reševanje laboda // Dominik Bombek
44 Ali si za skok v vodo? // Barbara Vidmar
44 Praznovanje Gregorjevega, ko se ptički ženijo // Alenka Bradač
46 Sčasoma ti je takoj jasno, da ni vse, kar leti, lastovka // Aljaž Rijavec
46 Zimski tabor mladih ornitologov 2008 // Bojana Lipej in mentorji
48 Raziskovalni vikend na Pohorju // Alenka Mrakovčič in Urška Satler
49 Izlet mladih ornitologov v Strunjanske soline // Alenka Mrakovčič
50 Določevanje starosti pri galebih // Borut Rubinič
54 Novice

»Leto 1984 je daleč za nami, že kar preteklost, bi lahko rekel. V tem letu sem nastopil prvi mandat predsedovanja našega društva, ki sem ga prevzel od kolega Janeza Gregorija. Takrat so minila štiri leta od prve ustanovne skupščine društva. V tistem času nam družbena klima ni bila najbolj naklonjena, nas »ptičarje« so imeli za čudake, ker ljudje niso bili vajeni, da posamezniki letajo z daljnogledi po terenu, stikajo po grmovju in, bog ne daj, da si se približal kakšnim pomembnim objektom s fotoaparatom in daljnogledom v rokah. V tem času je bilo delo društva osredotočeno predvsem na popis ptic za Ornitološki atlas Slovenije (razširjenost gnezdilk), hkrati pa je potekal popis ptic za Zimski ornitološki atlas Slovenije. V vseh teh letih so člani društva marljivo popisovali na terenu v vseh letnih časih. Na Ministrstvu za notranje zadeve smo vložili tudi vlogo za popis ptic v zaščitenem območju Kočevske Reke, ki je bila v tistem času tabu tema za nas navadne občane. Na naše veliko veselje smo dobili pozitiven odgovor in tudi na tem območju opravili popis. Z leti sta se klima in odnos družbe do nas počasi spreminjala v pozitivno smer, veliko naših članov je pripravilo predavanja po osnovnih šolah in organiziralo izlete in predavanja po različnih krajih v Sloveniji. Počasi in vztrajno se je izgubljal mit o ptičjih čudakih.

Leta 1992 sem končal drugi štiriletni mandat in predsedovanje predal kolegu Francu Janžekoviču. V obeh mojih mandatih je bilo delo v Izvršilnem odboru korektno, kolegi biologi so nam amaterjem stali ob strani, pomagali z nasveti, skratka z velikim veseljem smo prihajali na sestanke in opravljali dogovorjene naloge. Najbolj sem bil vesel let 1994 in 1995, ko sta zagledala luč sveta Zimski ornitološki atlas Slovenije in nato še Ornitološki atlas Slovenije, ki sta ga pripravila koordinatorja Andrej Sovinc in Iztok Geister. Prvič, ker sem pri obeh sodeloval, drugič pa, ker je bilo to delo zaupano tiskarni, v kateri sem bil zaposlen, predvsem pa imel priložnost, da sem oba Atlasa prvi prelistal in videl naše skupno dolgoletno delo »v enem kosu«.

Rudolf Tekavčič (foto: Dare Šere)

>>V začetku leta 2006 me je poklical Damijan Denac in me vprašal, ali sem pripravljen sodelovati v UO-ju, ker je predlagan za predsednika. Oseбно je imel željo, da bi imel v UO ljudi, ki so pripravljeni konstruktivno sodelovati, poslušati tudi druga mnenja in, nenazadnje, skupaj sprejemati odločitve. Na društvu je zaposlenih 17 ljudi, vodi jih direktor in ob tej organiziranosti UO nima majhne odgovornosti. Povabilo sem seveda sprejel, kratko malo mu nisem mogel reči ne, ker sva se v času njegovega urednikovanja Sveta ptic tudi bolj osebno spoznala in predvsem dobro sodelovala. Izbral je dobro ekipo za novi UO, lepo je bilo sodelovati z vsemi, čeprav sem po letih precej starejši. Dve leti sta hitro minili, volilna skupščina je bila pred vrati.

Decembra me je Damijan po telefonu prosil, naj se oglasim pri njem v službi. Pojasnil mi je nekaj osebnih razlogov, zakaj bi rad prekinil predsedovanje, kar sem v tistem trenutku popolnoma razumel. Predlagal mi je prevzem te funkcije. Seveda sem bil kar malo v šoku. Prvič nisem pričakoval takšnega pogovora, drugič pa je v društvu kar nekaj sposobnih ljudi, ki bi lahko prevzeli to funkcijo. Vzel sem si 14 dni časa za premislek. Odločitev je bila težka, kajti vedel sem, da je bilo kar precej težav v prejšnjih UO-ih. V vseh teh težavah, ki so nastale, so se vedno našli ljudje, ki so zadevo umirili in jo spravili v pravo smer. Predvsem sta tu prevladali skrb in dolžnost za ptice in naravo, osebne ambicije in interesi so bili potisnjeni v kot. Ne glede na omenjene težave bi kolegom dal vse priznanje. S svojim znanjem in trudom so nadaljevali naše začetno delo v društvu do te organiziranosti, kakršno imamo sedaj. Res je, prvi začetki so bili težki, večina nas je bila po drugih službah in delo v društvu je bilo predvsem ljubiteljsko. Čas se je spremenil - mlajši študirate, diplomirate in v tem vidite novo priložnost v društvu, se organizirate in profesionalizirate v okviru pisarne. V tem pogledu je bila odločitev za ponoven prevzem predsednikovanja težka. Po pogovoru z Damijanom sem privolil v njegov predlog pod pogojem, da ostane stari UO še naslednji dve leti v isti sestavi in da Damijan postane podpredsednik.

Prepričan sem, da bomo tudi v tem mandatu dobro delali in skupaj z drugimi člani društva in pisarno izpolnili zastavljene cilje. Oseбно si želim, da se naposled organizirajo sekcije po Sloveniji, izberejo predstavniki (predsedniki) za UO, se pridobivajo novi člani, da se deluje po šolah, se dela z mladimi. Društvena pisarna naj nam bo pri tem v pomoč.

Vsem članicam in članom želim veliko lepih trenutkov v naravi s pticami, tistim, ki sodelujete pri popisih, uspešno delo, predvsem pa, da se držite kodeksa slovenskih ornitologov in po svojih močeh prispevate svoj prosti čas za ohranjanje narave in s tem k neokrnjenemu življenjskemu prostoru naših ptic in drugih živali.

PTICE NAŠIH KRAJEV

// ureja Al Vrezec

Rdečegrli slapnik (*Gavia stellata*)
Osebek tega prezimovalca se je zadrževal na Cerkniškem jezeru še pozno v maju leta 2005 [Kebe, L. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 39].
foto: Jure Bizjak

Sredozemski viharnik (*Puffinus yelkouan*)
Prvi zimski podatki s slovenske Obale – viharniki so bili v skupinah od 3 do 24 osebkov opazovani novembra in decembra v letih 2002 in 2006 [Hanžel, J. (2007): *Acrocephalus* 28 (133): 79].
foto: Luc Hoogenstein / Saxifraga

Veliki škurh (*Numenius arquata*)
Gnezdo z 2 jajcema je bilo na Cerkniškem jezeru prvič najdeno junija 1996 [Fekonja, D. (2007): *Acrocephalus* 28 (133): 81].
foto: Borut Rubinič

Rumenonogi galeb (*Larus michahellis*)
V pognezditveni sezoni se julija v Sečoveljskih solinah zbere veliko število galebov, v letu 2003 celo prek 13.000 osebkov, kar je ena največjih pognezditvenih skupin rumenonogih galebov v Sredozemlju [Blomqvist, L. (2007): *Acrocephalus* 28 (133): 69-73].
foto: Ivan Esenko

Čapljica (*Ixobrychus minutus*)
Samec, ki je bil leta 2000 kot mladič obročkan na ribnikih v Dragi pri Igu, se je v letu 2002 vrnil in tudi uspešno gnezdil [Božič, I.A. (2007): *Acrocephalus* 28 (133): 79].
foto: Tomi Trilar

Labod grbec (*Cygnus olor*)
Na Zbiljskem jezeru je v letih 2006 in 2007 med 11 in 14 odstotki prezimujočih ptic pripadalo svetli levčistični obliki *immutabilis* [Vrezec, A. & Vrh Vrezec, P. (2007): *Acrocephalus* 28 (133): 57-59].
foto: Franc Vrtačnik

Mala uharica (*Asio otus*)
Glavni plen male uharice na Ljubljanskem barju je poljska voluharica, vendar v letih, ko je voluharic malo, sova v večjem številu lovi navadne belonoge miši, pritlikave miši in ptice [Štilec, K. (2007): Dipl. delo, Biotehniška fakulteta, Univ. v Ljubljani, Ljubljana].
foto: Ivan Esenko

Čebelar (*Merops apiaster*)
Prvi poskus gnezdenja na Ljubljanskem barju zabeležen junija 2007 [Fekonja D. (2007): *Acrocephalus* 28 (133): 82-83].
foto: Marko Gregorič

Rjavka (*Aythya marila*)
Redek gost na Obali. Januarja 2007 se je v Sečoveljskih solinah zadrževal samec [portal Krajinski park Sečoveljske soline: <http://www.kpss.si/novice/1200>].
foto: Kajetan Kravos

Zvonec (*Bucephala clangula*)
Čeprav gre za tipičnega zimskega gosta pri nas, se je par na vodnem zbiralniku Medvedce v letu 2006 zadrževal še tja do julija [Bordjan, D. (2007): *Acrocephalus* 28 (133): 80].
foto: Kajetan Kravos

Skalna lastovka (*Ptyinoprogne rupestris*)
Marca 2006 je bila ob Ljubljani, v samem središču Ljubljane, opazovana skupina ptic, ki je bila takrat verjetno na spomladanski selitvi [Hanžel, J. (2007): *Acrocephalus* 28 (133): 83; Šere, D. (2007): *Acrocephalus* 28 (133): 83-84].
foto: Al Vrezec

Drevesna cipa (*Anthus trivialis*)
Septembra 2007 se je v obročkovalske mreže v Sečoveljskih solinah ujela ptica, ki je bila obročkana na Švedskem [portal Krajinski park Sečoveljske soline: <http://www.kpss.si/novice/1241>].
foto: Leon Kebe

Ribji orel (*Pandion haliaetus*)
Samica z imenom Lea, opremljena s satelitskim oddajnikom, ki se je izvalila na Laponskem, je na jesenski selitvi leta 2002 po vsej verjetnosti prečkala tudi naše kraje [Finnish Museum of Natural History: <http://www.fmn.helsinki.fi/english/zoology/satelliteospreys/2002/lea.htm>].
foto: Borut Rubinič

Divji petelin (*Tetrao urogallus*)
Samec je bil opazovan na Konjiški gori junija 2006, kjer sta bila med popisom ptic zabeležena tudi pogorelec in belovrati muhar [Bordjan, D. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 43].
foto: Janez Papež

Repaljščica (*Saxicola rubetra*)
Na Ljubljanskem barju je bilo ugotovljeno, da mladiči ob izvalitvi tehtajo komaj 1,8 g in do starosti 11 dni dosežejo bolj ali manj končno maso dobrih 16 g; po 9. dnevu se poveča verjetnost, da mladiči gnezdo zapustijo [Tome, D. (2007): *Acrocephalus* 28 (133): 51-55].
foto: Dejan Bordjan

Hribska listnica (*Phylloscopus bonelli*)
Pod Otlico v Trnovskem gozdu je maja 2006 prepeval samec – nova gnezditvena lokaliteta ali ptica na selitvi? [Bordjan, D., Vidmar, A. & Krofel, M. (2007): *Acrocephalus* 28 (133): 84].
foto: Andrej Figelj

Žerjav (*Grus grus*)
Med jesensko selitvijo oktobra 2006 je jata kar 107 osebkov z glasnim oglašanjem preletela vas Gajevci v SV Sloveniji [Bombek, D. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 41].
foto: Miha Krofel

Beločeli deževnik (*Charadrius alexandrinus*)
Čeprav redko, beločeli deževniki kdaj pa kdaj pri nas tudi prezimujejo, kot denimo dve obročkani samici januarja 2008 v Sečoveljskih solinah; obe sta se na območju izvalili, ena pa je v letu 2007 tu celo gnezdila [portal Krajinski park Sečoveljske soline: <http://www.kpss.si/novice/1252>].
foto: Kajetan Kravos

Ostroglež (*Calcarius lapponicus*)
Novembra 2007 se je v Sečoveljskih solinah zadrževala prvoletna samica te izjemno redke vrste pri nas [portal Krajinski park Sečoveljske soline: <http://www.kpss.si/novice/1249>].
foto: Eva Vukelič

Snežni strnad (*Plectrophenax nivalis*)
Po dolgem času je vrsta vnovič obiskala Slovenijo, tokrat Sečoveljske soline novembra 2007 [portal Krajinski park Sečoveljske soline: <http://www.kpss.si/novice/1247>].
foto: Piet Munsterman / Saxifraga

1: Zevs, ki se je zagledal v trojanskega princa Ganimeda, je poslal svojega orla, da mu mladeniča prinese na Olimp. Ugrabitev Ganimeda, relief na sklopnem zrcalu iz okolice Amfise, ok. 360 pr. n.š.

Ptice ne živijo samo v naravi, naseljujejo tudi svet likovne umetnosti, literature in glasbe, nastopajo v mitologijah, legendah in verovanjih, zato so samoumevno postale predmet raziskav vseh humanističnih strok, ki se ukvarjajo z omenjenimi področji. Vprašanja, ki si jih o pticah zastavljajo družboslovci, so seveda precej drugačna od tistih, s katerimi se ubadajo naravoslovci, vrtijo pa se predvsem okrog simbolične pomenljivosti, ki jo imajo ptice v različnih kulturah. Prav zaradi simbolnih pomenov so se namreč ptice »zalezle« v vse pore človeške kulture in nas spremljajo tako rekoč na vsakem koraku.

SIMBOLIKA PTIC

// Tine Germ

Simboliko ptic lahko razberemo v najrazličnejših spomenikih likovne umetnosti, filozofskih in literarnih zapisih ter seveda v opisih vsakdanjega življenja, šeg in navad. Kako so se v preteklosti rojevali simbolni pomeni in kateri so odločilni dejavniki v izoblikovanju simbolike ptic? Že hiter pregled zgodovinskega razvoja pokaže, da simbolni pomeni ptic največkrat izvirajo iz njihovega videza ali vedenjskih značilnosti. Tako je orel zaradi svoje moči, pokončne drže in prodornega pogleda postal simbol kraljevskega dostojanstva, razumnosti, preudarnosti, pravičnosti, moči in poguma. Ker so stari Grki verjeli, da leta višje kot vse druge ptice, so ga razglasili za kralja ptic, ki vlada nebu, tako kot vsemogočni Zevs vlada nebeškim prostranstvom. Ker orel, kadar se nasiti, pogosto pusti preostanek plena manjšim ujedam ali mrhovinarjem, so ga razglasili tudi za podobo vladarske dobrotljivosti in velikodušnosti. Pav, katerega razkošni rep z bleščečimi očesi spominja na nočno nebo, posuto s sijočimi zvezdami, je postal simbol nebeške lepote, in Grki so ga častili kot sveto ptico Zevsove soproge Here. Sova, ki vzleta ob mraku in odlično vidi v temi, je podoba modrosti, ki nas vodi na poti iz teme neznanja. A ne pozabimo: zaradi legende o zlobnem Askalfu, ki je izdal Persefono, da je v Hadovih gajih jedla granatno jabolko in ga je jezna boginja zato spremenila v sovo, je nočna ptica hkrati obveljala za utelešenje zlonamernosti in izdajstva.

Antična mitologija in naravoslovje, basni in potopisi

Kot je razvidno v primeru sove, se v antiki simbolika živali tesno prepleta z mitologijo, kjer imajo živali skoraj brez izjeme prenesen pomen. To je razumljivo, saj so Grki mite o bogovih in junakih že v klasični dobi razlagali kot prispodobe z moralnim sporočilom, tako da so živali v njih samodejno privzele vlogo simbola. Labod je veljal za simbol pesništva, saj je bil sveta ptica Apolona, božanskega zavetnika pevcov. Obenem je labod ptica ljubezni. Svoje ime (gr. *kýknos*) dolguje mitskemu pevcu Kiknosu, ki ni mogel preboleti Faetonove smrti in je jokal tako dolgo, dokler se ni spremenil v laboda, ki s tožecim petjem bojda še naprej oznanja svojo bolečino.

Seveda se simbolne vsebine živali ne povezujejo samo z miti in legendami, temveč se njihova simbolika bogato razcveta tudi v najrazličnejših zvrsteh antičnega leposlovja. Od Homerja naprej je v evropskem leposlovju živa tradicija živalskih prispodob, katerih vpliv na rojevanje novih simbolnih pomenov je komaj mogoče pravilno oceniti. Posebej je treba omeniti basni – poučne zgodbe, v katerih živali prevzemajo človeške značaje, hibe in kreposti, ki lahko postanejo del njihove osebne ikonografije. Le kdo ne pozna Ezopa in njegovih basni: zvite lisice, ki je nespametnemu vranu zmamila kos sira, ali nečimrne vrane, ki se je postavljala s pavjim perjem?

V razvoju živalske simbolike v stari Grčiji so odigrali pomembno vlogo tudi potopisi in zgodovinske pripovedi. Oče grške zgodovine, Herodot iz Halikarnasa, ki je v 5. st. pr. n. š. prepotoval večji del takrat znanega sveta, se ni mogel dovolj načuditi bogastvu egipčanske kulture, vlogi živali v življenju starih Egipčanov in častem, ki so jim jih izkazovali. V razlagi egipčanskih verovanj in obredov, kakor jih je Grkom posredoval v svojih *Zgodbah*, je precej po-

zornosti namenil tudi živalim. Njemu dolgujemo poročilo o ibisu, "ki pobija krilate kače", in o feniksu, za katerega je slišal, "da vsakih petsto let prileti v Egipt z balzamiranim telesom svojega očeta v jajcu iz mire". Besede Herodota in drugih popotnikov so stoletja navdihovale domišljijo antičnih in srednjeveških učenjakov, ki so razglabljali tudi o možnih simbolnih pomenih živali, s katerimi so se srečali stari potopisci.

Posebno pomembna za razvoj živalske simbolike so bila dela antičnih naravoslovcev, zlasti Aristotelov *Nauk o živalih*, s katerim je postavil temelje sodobne zoologije. Čeprav se sam za simboliko živali ni posebej zanimal, je z natančnim opisovanjem njihovih značilnosti in vedenjskih vzorcev ustvaril plodno izhodišče za oblikovanje simbolnih razlag. Največji rimski polihistor, Plinij starejši, ki je živel v 1. st. našega štetja, je nadaljeval Aristotelovo delo, vendar je v svoje zapise o živalih vpletal različne zanimivosti, legendarna poročila in mitske prvine, kar je imelo za simboliko živali daljnosežne posledice. Vpliv Plinijevega dela *Naturalis historia* na poznoantično in srednjeveško naravoslovje je velikanski, a je izrednega pomena tudi za ikonografijo, ker so se nanj sklicevali antični in srednjeveški pisci, ki so se radi spraševali o simbolni pomenljivosti živali.

Med rimskimi avtorji pozne cesarske dobe zbuja pozornost Ajlijan s knjigo *O značilnostih živalih*, Opijan, ki mu pripisujemo knjigi *O lovu* in *O ribolovu*, in Solin z delom *Zbirka znamenitosti*, v katerem se posveča tudi živalim. Njihov prispevek z vidika znanstvene zoologije ni posebno izviren, saj praviloma le nekritično ponavljajo Aristotelova in Plinijeva spoznanja, veliko zanimivejši pa so za simboliko živali. V svojih delih namreč razpredajo o njihovih značajskih lastnostih, natresejo kup nepreverjenih podatkov, ki so jih zbrali z vseh vetrov, in vse skupaj začinijo s prikupnimi izmišljotinami, zaradi katerih so bralci z veseljem segali po njihovih knjigah.

Srednjeveški bestiariji

Fantastične zgodbe, v katerih nastopajo eksotične ali povsem izmišljene živali, so navduševale tudi srednjeveške bralce. Tisti, ki niso bili večji branja, so jih poslušali ob različnih priložnostih: na sejmi, praznovanjih, romanjih in ob nedeljskih mašah. Duhovniki so jih namreč radi vključevali v pridige, saj je krščanstvo razvijalo predvsem moralno-didaktične simbolne vsebine živalskega sveta. Kot posebna literarna zvrst so se ob koncu 12. st. razvili tako imenovani bestiariji ali zverinjaki, ki izhajajo iz skupnega antičnega prednika, znanega po imenu *Fiziolog*. V knjigi, ki naj bi nastala v Aleksandriji najverjetneje v tretjem ali četrtem stoletju, najdemo navedke iz Aristotela in Plinija starejšega, avtor pa je dobro poznal tudi druge antične pisce. Predvsem pa je bil odličen poznavalec *Svetega pisma*, saj številne živalske podobe iz *stare zaveze* v alegoričnem komentarju dopolnjuje z vsebinami iz *nove zaveze*. Poglavlja z opisom živali in njih posebnih vedenjskih značilnosti največkrat uvajajo svetopisemski navedki, zaključujeta pa jih moralni nauk ali alegorična razlaga.

Tako v *Fiziologu* kot v bestiarijih so raznovrstne živali, ne oziraje se na kakršnokoli naravoznanstveno delitev, raz-

2: Lišček, ki ga nežno pestujeta mali Jezus in Janez Krstnik, ni samo očarljiv prizor otroškega veselja do drobne ptice, marveč ima tudi prikrit simbolni pomen: lišček s krvavo rdečo liso na glavi je namreč simbol Kristusovega pasijona. Rafael, Madona z liščkom (izrez), ok. 1505.

3: Žerjav, ki straži s kamnom v krempljih, je tradicionalna podoba budnosti. Cesare Ripa, ki je dobro poznal simboliko žerjava, ga je dodelil poosebitvi budnosti. Personifikacija budnosti, lesorez v Ripovi Ikonologiji, 1611.

4: Pomen orla ob plenu, ki ga obkrožajo manjše ujede, je nedvoumno pojasnjen z napisom LIBERALITAS AUGUSTA – vladarska velikodušnost. Bronasta medalja italijanskega umetnika Pisanello, druga četrtina 15. st.

deljene v tri vsebinske sklope: večina simbolično predstavlja Kristusa, posamezne zveri, plazilci in ptice lahko simbolizirajo Antikrista oziroma demonske sile, velik del pa se povezuje z različnimi krepostmi ali pregrehami. Vse simbolično pomembnejše vrste so opremljene z bolj ali manj obsežnimi moralističnimi razlagami, ki postavljajo živali za zgled ali svarilo vernikom. Orel zdaj ni samo simbol vladarskega dostojanstva, temveč postane prispodoba samega Kristusa: kakor ribji orel lovi ribe, tako Kristus lovi duše vernikov in jih iz temnih voda posvetnega življenja nosi v nebo oz. v odrešenje. Obenem lahko simbolizira Janeza Evangelista, saj se besede njegovega evangelija pnejo visoko v nebo kakor orel, ki leta višje kot druge ptice. Sova, ki se skriva pred dnevno svetlobo, je v srednjem veku postala podoba nevernikov, židov in krivovercev, ki nočejo gledati luči prave vere, ampak raje živijo v temi brezboštva. Labod, ki po legendarnem prepričanju umira, pojoč najlepšo pesem svojega življenja, je simbol dobrega kristjana, ki tik pred smrtjo poje slavo Gospodu, h kateremu se odpravlja njegova duša.

Bestiariji so okrašeni s številnimi iluminacijami, ki poskušajo bolj ali manj zvesto upodobiti živalske vrste, o katerih poročajo. A če za besedilo velja, da je splet naravoslovnega znanja in fantazije, potem to še v veliko večji meri drži za slikovite podobe živali in mitskih bitij, ki dopolnjujejo popisane strani. Ilustracije so skladno s časom in krajem nastanka zelo različne – posamezni mojstri poskušajo v slikanju živali ohranjati dobršno mero naturalizma, medtem ko je večina resničnemu videzu živali posvečala manj skrbi in so raje dajali prosto pot svoji domišljiji. V živo rdeči, modri, rumeni ali zlati barvi niso naslikane samo eksotične ptice, kot na primer ibis, noj ali pelikan, marveč tudi tiste, ki so bile del srednjeveškega vsakdanjika in so jih iluminatorji zagotovo poznali. Tako najdemo v

bestiarijih ognjeno rdeče orle, rdeče jastrebe z zelenimi in modrimi perutmi, azurno modre žerjave in živopisno progaste sokole. Takšen pristop dovolj nazorno kaže, kam je bil usmerjen interes ustvarjalcev in bralcev bestiarijev: resnični videz živali jih ni preveč zanimal, prav tako ne njihove lastnosti ali način življenja, pač pa so iskali simbolne vsebine, ki so se skrivale v njihovi podobi ali vedenju.

Na pragu novega veka

Renesansa je s svežim zanimanjem za naravo uveljavila bolj kritičen odnos do živalskega sveta, vendar razvoj znanosti ni zavrl navdušenja za simbolično pomenljivost živali. Zlata doba bestiarijev je sicer nepreklicno minila, a tradicija zapisov z alegoričnimi razlagami živali je živela naprej, in še Leonardo da Vinci je ustvaril svoj mali "bestiarij", ki je za razumevanje živali v renesančni umetnosti velikega pomena. Toliko bolj, ker Leonardov "bestiarij" ni bestiarij v pravem pomenu besede, temveč precej neurejen zbir zapisov o živalih in njihovih simbolnih pomenih, ki ga je veliki mojster najverjetneje spisal kot priročno beležko, s katero si je pomagal pri snovanju svojih slik. (Renesančni slikarji so ptice radi vključevali v svoja dela, v nasprotju z večino srednjeveških mojstrov pa so se trudili, da bi jih upodobili čim bolj realistično.)

Vlogo razlagalcev živalske simbolike so v novem veku prevzeli ikonografski priročniki, katerih avtorji so se z vso vnemo lotili prikritih sporočilnosti živali (pa tudi rastlin, dragih kamnov, kovin, najrazličnejših predmetov itd.), si izmišljali učene personifikacije in alegorije ter s tem postavili kažipot v zapletenem svetu podob in njihovih prenesenih pomenov. Najvplivnejši priročnik te vrste je *Ikonologija*, ki jo je spisal široko izobraženi italijanski humanist Cesare Ripa. Delo je leta 1593 izšlo v Rimu, šest let

pozneje je bila natisnjena prva ilustrirana izdaja, njej pa je sledila še cela vrsta ponatisov in prevodov.

Ripa je znanje črpal iz raznih srednjeveških enciklopedij in mitografskih priročnikov, ki jih je dopolnil s sodobnim poznavanjem mitologije, zgodovine, leposlovja, naravoslovja in seveda likovne umetnosti. Ustvaril je enoten tip personifikacij, oblikovan po jasnih načelih graditve alegoričnih likov, ki pogosto vključujejo tudi ptice in razlago njihovih pomenov. Poosebitev čuječnosti, na primer, spremlja žerjav, ki stoji na eni nogi, medtem ko v krempljih druge noge drži kamen. Ripa (ki se sklicuje na Plinija) pojasnjuje, da žerjav simbolizira budnost, kajti žerjavi med spanjem postavijo straže, vsak stražar pa mora stati na eni nogi, medtem ko v drugi drži kamen. »Če stražarja premaga spanec, pade kamen na tla in ga prebudi,« zatrjuje Ripa.

Ripova *Ikonologija* na eni in prve znanstveno naravnane zoološke študije na drugi strani nazorno ilustrirajo razliko med srednjeveškim in novoveškim odnosom do živalskega sveta: srednji vek ni postavljaj opaznejših ločnic med naravoslovnim vidikom in simbolno razsežnostjo, medtem ko sta se v novem veku zoologija in ikonografija živali ločili, medsebojni vplivi pa so vidno slabeli. Naravoslovci so se vse manj zanimali za morebitne simbolne pomene, pisci ikonografskih priročnikov pa niso dali prav veliko na dognanja sodobne znanosti in so raje posegali po literarnih delih, v katerih se je živalska simbolika nemoteno razcvetala. Lahko bi torej rekli, da vse od renesanse ptice živijo v dveh svetovih: v otipljivem svetu narave in nekoliko bolj izmuzljivem svetu naših predstav, misli in domišljije. A delitev je le navidezna, saj ima človeška domišljija neizčrpen vir navdih prav v naravi, po drugi strani pa narave ni mogoče razumeti brez kančka domišljije. ●

5: Po prepričanju srednjeveških učenjakov noj s pogledom vali jajca, tako da je nojevo jajce postalo simbol brezmadežnega rojstva. Noj vali jajca, konzola v opatijski cerkvi sv. Daniela v Celju, pozno 14. st.

6: Orel, ki lovi ribe, je v krščanski ikonografiji simbol Kristusa, ki nosi duše vernih kristjanov v nebesa. Na isti miniaturni je upodobljen še motiv orla, ki se potaplja v bistri tolmun in nato poleti k soncu, kar je prispodoba preroda duše s krstom (potapljanje v tolmun) in življenja v veri (sonce kot luč prave vere). Miniatura v Ashmolejevem bestiariju, ok. 1210.

Otok Pag

// Davorin Tome

Površina: 305 km²
Dolžina obale: 302 km
Najvišja točka: Sveti Vid (348 m)
Število prebivalcev: okoli 8.000
Št. vrst ptic: prek 200
Št. ornitoloških rezervatov: 3
Gospodarstvo: turizem, ovčarstvo, oljkarstvo

Nekaj zanimivih vrst ptic:

- pritlikavi kormoran (*Phalacrocorax pygmeus*), ker na otoku ne gnezdi, a zadnjih nekaj poletij redno zahaja v sladkovodna močvirja,
- veliki škurh (*Numenius arquata*), ker je prav nenavadna podoba, ko ga opazuješ na kamniti ograji,
- kotorna (*Alectoris graeca*), ker jih je več kot fazanov,
- rjavoglavi srakoper (*Lanius senator*),
- črnoglavi strnad (*Emberiza melanocephala*) in travniški vrabec (*Passer hispaniolensis*), ker jih v Sloveniji ne vidiš, če nisi ravno ornitopustolovec,
- čebelar (*Merops apiaster*), ker jih je ravno toliko, da se jih lahko nagledaš do mile volje,
- rumenonogi galeb (*Larus michahellis*), ker je pogost in je simbol obmorskih mest.

Zanimive živali:

- človek, ker porabi svoj dopust zato, da se iz vročine poletnega velemestnega vrveža na celini zateče v naročje dalmatinskih turističnih kapacitet, kjer sta vročina in vrvež še večja,
- ovce, svetovno znane paške ovce, ker jih je vedno manj, saj turistične potrebe presegajo zmožnosti gojenja na tradicionalen način - pašo na območjih z aromatičnimi zelišči med kamni. Vedno več pa je razvajenih, celinskih ovc, ki preživijo le ob sveži travi ali senu. Temu primeren okus imata potem »paška jagnjetina in paški sir«.

Zanimivi ekosistemi:

- morska obala, ker jo vidiš, kamor koli se obrneš, saj je Pag pač otok,
- močvirja, morska in sladkovodna, ker so močan magnet za ptice na tem suhem otoku,
- gozdovi črnike, črnega bora, nasadi oljk, ker so eni redkih organizmov, ki se v poletni pripeki ne hladijo v morju ali ob njem,
- kamnišča, ker vedno, kadar si na njih, ne moreš razumeti, kako tam sploh kaj preživi.

Otok Pag je peti največji hrvaški otok, leži pod vrhovi Velebita nekje na prehodu med Kvarnerjem in Dalmacijo. Je precej daljši kot širši. Osmim tisočem prebivalcev otoka moramo poleti prištetiti še štirikrat toliko turistov. Ti sicer niso stalni prebivalci, otoku pa vendarle dajejo močan pečat – kakor da bi na tistih borih nekaj sto kvadratnih kilometrov kopnega za tri mesece prestavil celotno mesto velikosti Domžal. K sreči (ali morda za koga na žalost) pa se vsa ta dodatna količina ljudi nagnete le na nekaj kilometrih obale, ki je za kopalce dostopna. Vse drugo je še vedno precej težko dostopna paška »terra mystica«, zanimiva tudi zaradi ptic.

Podobo eksotike v deželi si ljudje predstavljamo različno. Malo je odvisno od tega, od kod prihajamo, malo od naših navad in precej od tega, kaj od kraja, kamor gremo, pričakujemo. Za povprečnega Slovenca so eksotični kraji tisti, ki so daleč od domovine, kjer živijo nevarne velike živali, kot so levi, sloni ali tigri, kjer goli domorodci živijo v kolibah, zgrajenih iz bambusa, in kjer so kokosove palme nadežžen plevel. Pag potemtakem za povprečnega Slovenca ni eksotičen otok. V istem dnevu se lahko pripeljemo do njega in nazaj domov, najbolj nevarne živali so škorpioni, ki pa so zelo majhni in po piku primerljivi komarjem, domorodci so stalno oblečeni in živijo v zidanih, večnadstropnih hišah (v nasprotju z njimi goli po otoku skačejo turisti), z dreves, ki jih je kot plevela, si lahko odtrgaš olive, ki pa sveže niso prav nič okusne. Le redki pridejo na otok s pričakovanji eksotike, ki jim jih otok lahko izpolni. Težke, skoraj puščavske življenjske razmere za rastline in živali na kamniščih so gotovo med njimi. Doživite jih kjerkoli na severni strani otoka pa tudi drugod. Povsem zadovoljen bo tudi tisti, ki pride na Pag iskat eksotiko sredozemskih močvirij. Tri med njimi so ornitološki rezervati, to so Malo, Veliko in Kolansko blato. Prva ležita bolj na jugu, tretji na sredini otoka.

Od kamnišča do močvirja

Že takoj, ko zapustiš trajekt, ki povezuje kopno z otokom, se znajdeš sredi pokrajine, še najbolj podobni površini Lune. Samo kamni in skale, kamor koli se ozreš. Pa vendar je pokrajina živa. Sredi najbolj nemogočih površin za preživetje med kamni zraste kakšen žajbelj, mleček ali osat, najdeš tudi tako občutljivo vrsto živali, kakršna je zelena

krastača (*Bufo viridis*). Vročino dneva preživi v kamnitih razpokah, ponoči pripleza na površino in išče hrano. Kako in kje se razmnožuje, ne vem. Zelo redki bori rastejo tu že bolj po čudežu. So nizki in počesani v smeri burje. Biotska pestrost na kamnišču je sicer majhna, a zelo pomembna. Sestavljena je iz samih pionirskih vrst, ki so edine, ki lahko začnejo s postopno preobrazbo skalnate pokrajine nazaj v gozd, kakor je bilo tu predavnimi časi. Tudi pri pticah ne smemo pričakovati velikega števila vrst ali osebkov. Tu in tam kakšna šmarnica (*Phoenicurus ochruros*), kupčar (*Oenanthe oenanthe*), družina kotorn (*Alectoris graeca*). Nekje na strmi kamniti obali pri kraju Metajna menda gnezdi par beloglavih jastrebov (*Gyps fulvus*). Izjemoma je ptic na kamnišču tudi več. Le enkrat doslej, po močni in dolgotrajni burji (na koledarju so bili jesenski meseci, takrat je burja tam pogosta), je med kamnitimi razpokami na tleh za hrano stikala vsaj stoglava jata rumenoglavih kraljičkov (*Regulus regulus*). Si predstavljate, v pokrajini brez dreves, grmovja ali celo trave! Postopoma proti notranjosti otoka, kjer je vpliv burje manjši, sredi kamnišča že opaziš kak grm, ob kamniti ograji uspeva kakšna robida, poženejo prvi šopi trave, sestoji brnistre, trstike, bambusa, na najbolj ugodnih mestih ljudje uredijo vrtove. V zavetnih legah so se v tisočletjih nabrale velike količine finega, rdečega peska. Na robu se ta pesek kruši in ustvarja strme peščene stene, primerne za čebelarje (*Merops apiaster*) in njihova gnezda. Tam, kjer so stene nizke, so nizko tudi gnezda, na dosegu roke ali še nižje. Stare čebelarjeve luknje včasih zasedejo druge ptice, tudi travniški vrabci (*Passer hispaniolensis*), ki jih tam res ne bi pričakoval.

1: Paške ovce

2: Paške olive

3: Kamniti zidovi

4: Po burji počesan bor

5: Koncentracija turistov

6: Kolansko blato

7: Pag leži tik ob Velebitu, med poseljenimi hrvaškimi otoki je najbolj kamnit.

Vse foto: Davorin Tome

8

9

10

11

12

13

14

8: Kotorna (*Alectoris graeca*)

9: Travnški vrabec (*Passer hispaniolensis*)

10: Čebelar (*Merops apiaster*)

11: Rumenonogi galeb (*Larus michahellis*)

Vse foto: Davorin Tome

Ker je tu bistveno več hrane kot na kamnišču, tako rastlinske kakor tudi živalske, je tudi ptic več: čopasti škrjanci (*Galerida cristata*) so klasika poleti ali pozimi, Slovincem se nam še posebej dobro zdi, če opazimo črnoglavega strnada (*Emberiza melanocephala*) ali rjavoglavega srakoperja (*Lanius senator*) pa tudi vse tri pri nas redke penice, taščično (*Sylvia cantillans*), žametno (*S. melanocephala*) in svetlooko (*S. hortensis*). Sicer pa niso redke tudi smrdokavre (*Upupa epops*), kobilarji (*Oriolus oriolus*), puščavci (*Monticola solitarius*), veliki strnadi (*Miliaria calandra*). No, slednji so kar pogosti.

In potem so tu še močvirja, od preprostih par kvadratnih metrov velikih kalov do največjega, Velikega blata med mestoma Poveljana in Dinjska; od sladkovodnih in somornih, v katerih živijo tudi jegulje (*Anguilla anguilla*) in močvirske sklednice (*Emys orbicularis*), do morskih na sami obali. Poleg vode so za paška močvirja značilni tudi travniki in obsežna trstišča. Travniki so poplavljeni le ob močnejšem deževju. Na njih se zadnje čase prek celega leta pasejo ovce, med katere se, predvsem pozimi, pomešajo veliki škurhi (*Numenius arquata*) in pribe (*Vanellus vanellus*). V času selitve se jim pridružijo še druge vrste. Z nekaj sreče lahko opazuješ jate zlatih prosenk (*Pluvialis apricaria*), togotnikov (*Philomachus pugnax*), šest vrst martincev, štiri vrste čapelj, bolj poredko tudi žerjave pa seveda številne pevke. Poleti se na travnikih zadržujejo rumenonogi galebi (*Larus michahellis*) in škorci (*Sturnus vulgaris*), ponoči pa z baterijo na kolovozu lahko presenetiš čuka (*Athene noctua*) in podhujko (*Caprimulgus europaeus*).

Kolansko blato

Marko Radmilović, kolumnist na radiu Val 202, vsak teden na satiričen način biča politične dogodke, ki so se zgodili v Sloveniji. Njegove oddaje so najavljene z naslovom »Sedim v močvirju in razmišljam«. Avtor verjetno nikoli ni zares sedel v močvirju, sicer bi vedel, da se tam dogaja toliko drugega, da na politiko ali gospodarstvo ne utegneš niti pomisliti, kaj šele, da bi o teh temah razmišljal. In če zdržiš povsem prihuljen v dobro zamaskirani preži v močvirju ves dan, dva ali celo teden, od zgodb, ki se v tem času zvrstijo pred tabo, pozabiš celo to, kdo je tvoj predsednik. Saj ne, da bi se na Pagu dogajalo kaj več ali kaj bolj pretresljivega kot v kakšnem drugem močvirju. Gre zgolj za to, da si lahko takrat, ko si tam na dopustu, vzameš čas, da vse to tudi opaziš.

Kreheljci (*Anas crecca*) so najbolj pogoste race, še posebej v pognezditvenem času. Nabere se jih po sto, morda še kaj več. Ne izjemno veliko torej, so pa zelo previdne. Večino časa se prehranjujejo na odprti vodi. Ko pride čas počitka, na obalo najprej pošljejo izvidnico. To je kritičen trenutek. Če se izvidniku zdi kaj sumljivo, za kar je včasih dovolj, da dobro zamaskiran opazovalec v bližini le preveč globoko diha, se vrne v jato, ki potem odplava naprej. Če je z varnostnimi razmerami zadovoljen, se mu na obali pridružijo vsi preostali člani jate. Takole v skupini so potem na nevarnost bistveno manj pozorni, občutek imam, da bi si takrat lahko zapel tudi pesem, pa jih ne bi odgnal.

Mali ponirki (*Tachybaptus ruficollis*) niso nikakršna redkost, ne pri nas v Sloveniji ne na Kolanskem blatu. A videti ponirka na kopnem je nekaj, kar vidiš le v primeru, če ob vodi vztrajaš od jutra do popoldneva. Ko pripeka sonce, se prav nerodno, kakor kakšni pingvini, skobacajo na

kamne. Tu si potem čistijo perje, ga mažejo z maščobo iz trtične žleze, ali pa le počivajo. Predstava, ki jo uprizorijo jeseni, je za opazovalca še bolj nenavadna. Kačje pastirje, ki v tem času letajo v parih nizko nad vodno gladino, lovijo kar v zraku. Približajo se jim pod vodno gladino, nato pa se v ne tako nizkem skoku poženejo za njimi. Prav spretni pri tem niso. Pozna se, da večino časa lovijo ličinke kačjih pastirjev, ki živijo pod vodo. Tu in tam pa kakšnega le ujamejo tudi v zraku.

Martincev je v močvirju veliko, največ je malih (*Actitis hypoleucos*), pikastih (*Tringa ochropus*) in močvirskih (*T. glareola*), pridejo tudi zelenonogi (*T. nebularia*), rdečenogi (*T. totanus*) in črni (*T. erythropus*). Katerih je več, je malo odvisno tudi od sezone. Včasih opaziš tudi kakšnega bolj redkega prodnika. Če si dobro skrit in potrpežljiv, si lahko do mile volje ogledaš vse njihove telesne značilnosti, po katerih se ločijo med sabo. Pri tem daljnogleda ne potrebuješ, saj ti paradiirajo tik pred nosom. Takoj opaziš razlike v velikosti posameznih delov, razlike v barvnih vzorcih na perju, vrste lahko natančno primerjaš tudi po telesni velikosti, saj se pojavljajo v mešanih jatah (glej naslovnico). Narava vztrajnost opazovalca vedno nagradi z novo zgodbo. No ja, če že ne s povsem novo, še nepoznano, v zgodbi vsaj najdeš kakšne nove podrobnosti, ki jih prej še nisi opazil. Na Kolanskem blatu sem tako prvič opazoval čebelarje, ki so se napajali kakor lastovke kar med letom. Spoznal sem, da prav vse vrste ptic izmetavajo izbljuvke, v katerih so neprebavljeni ostanki hrane. Sekundo ali dve se tresejo z vsem telesom, takoj zatem skozi kljun prileti kupček hitina ali lusk in kosti. Verjetno si ne bom znal nikoli pojasniti, zakaj so liske (*Fulca atra*), tu sicer pogosta in stalna vrsta, iz trstišča na sredini jezera prišle do kamnite

obale le enkrat v petih letih poletnih opazovanj, a takrat v velikem številu. Opazil sem, da je vodomcu (*Alcedo atthis*) prav vseeno, ali bo za ribami oprezal z veje ali s kamna, in da znajo rdečenogi martinči tudi prav zares plavati.

Ekstotika, ki jo na Pagu išče večina obiskovalcev – k sreči!

V prispevku še zdaleč nisem omenil vseh pogostih in tudi ne vseh redkih ptic. Pa vendar naj zaključim s paško ekstotiko, ki ni povezana ne s pticami, kamniščem ali mokrišči, niti z levi, sloni ali golimi domorodci, pa je vendar glavni magnet za obiskovalce. To je življenje v soju raznobarnih luči in hrupnih ritmov muzike, ki jih okajen pogled razmaže v »mavr'co velbano«. Poletnih zabav je nepredstavljivo veliko, tako na kopnem kot tudi na morju, v restavracijah kot tudi na prostem, podnevi in predvsem ponoči. Gotovo ima vsa ta dekadenca poseben vpliv na otoško okolje in njegovo naravo. Po drugi strani pa sem prav vesel, da vsi ti ljudje na Pag ne pridejo z željo po ekstotiki, ki jo po otoku iščem sam. V tem primeru bi se nemir in vznemirjanje, ki sta sedaj omejena na nekaj bolj obljudenih krajev, zavlekla v vsak kotiček pokrajine, ne glede na to, kako obzirni bi bili obiskovalci. Takrat bi narava na otoku res izgubila velik del svojega čara. ●

Nekaj dodatnih virov o pticah Paga

- Igalffy, K. (1980): Prilog poznavanju ptica otoka Paga. – *Larus* 31-32: 55-89.
- Rucner, D. (1998): Ptice hrvatske obale Jadrana. Hrvatski prirodoslovni muzej i Ministarstvo razvitka i obnove.
- veliko slovenskih ptičarjev hodi dopustovat na otok Pag, nekateri svoja opazovanja objavljajo na spletni strani Ljubitelji ptic (<http://groups.yahoo.com/group/Ljubitelji-ptic/>)
- osebni kontakt z Daretom Šeretom, verjetno najboljšim poznavalcem ptic otoka Paga

12: Rjava čaplja (*Ardea purpurea*)

13: Mali ponirek (*Tachybaptus ruficollis*)

14: Črna prosenka (*Pluvialis squatarola*)

Vse foto: Davorin Tome

V azilu za prostoživeče živali na Mlaki

// Marjana Ahačič

1: Golob (*Columba livia domestica*) je najpogostejša vrsta ptice, ki jo ljudje iz mesta prinesejo v azil za živali.
foto: Al Vrezec

2: Nina Orehar je oskrbnica za živali v azilu na Mlaki.
foto: Marjana Ahačič

Ne zgodi se tako redko, da v pisarni DOPPS zazvoni telefon in glas na drugi strani žice zaskrbljeno sprašuje, ali lahko pridemo po poškodovano ptico, ki so jo našli za domačo hišo. Čeprav društvo v takšnih primerih ne more pomagati, smo veseli, da ljudem ni vseeno za živali, ki so se znašle v stiski. Najditelje že nekaj let usmerjamo v azil za prostoživeče živali. V Sloveniji imamo pravzaprav le enega, a deluje na dveh lokacijah: na Mlaki pri Kranju na Gorenjskem in v Muti na Koroškem. V obeh sprejemajo in poskrbijo za poškodovane in bolne živali, osirotele mladiče ter živali, ki jih ljudem doma zasežejo inšpekcijske in carinske službe.

V azilu je vedno največ ptic

»Naše telefonske številke so zdaj že dobro znane,« je povedala Nina Orehar, ki skrbi za živali v azilu na Mlaki. »Ko ljudje najdejo bolno ali poškodovano žival, nas pokličejo, mi pa jim damo navodila o tem, kako ravnati z živaljo in kako naj jo pripeljejo v azil. Žal nimamo možnosti, da bi zagotovili tudi transport – razen v primeru, ko gre za zelo veliko ali človeku nevarno žival. Sledijo sprejem, zdravniška nega, za katero poskrbi doktor Zlatko Golob, in nega oziroma oskrba do izpusta.«

Kljub temu, da največ živali v azil pripeljejo spomladi in poleti, je bilo tam živahno tudi sredi januarja, ko si je Nina prijazno vzela čas in nas popeljala po azilu. Tako kot ponavadi je bilo tudi tokrat v kletkah in oborah največ ptic: dve kozači, kanje, sokol selec, postovke, nekaj golobov in vran. Pa mali dihur in ježi, ki so bili predrobni, da bi brez pomoči preživel zimo. »Ptice so od prostoživečih živali najbolj v stiku z ljudmi. Bolj so prilagodljive, manj se umikajo, zato jih tudi ljudje največkrat prinesejo sem, če je kaj narobe,« pojasnjuje Nina. »Vedno imamo veliko golobov in vran, ki jih prinesejo ljudje iz mesta. Tako daleč od narave že živijo, da se navežejo in zavzamejo za vsako žival, tudi če ni neboljena.«

Mleko za postovko in jabolko za ježa

Morda se prav zato, ker toliko živali prinesejo ljudje, ki živijo v mestih in naravo poznajo bolj kot ne iz knjig in TV ekrana, pogosto zgodi, da nevede z najdeno živaljo narobe ravna. »Ljudje so v glavnem dovolj previdni, znajdejo se in vedo, kako prijeti žival, da je ne bi še bolj poškodovali. Prav tako se zelo redko zgodi, da bi žival poškodovala človeka,« zadovoljno pojasnjuje Nina.

Do tipičnih napak pa prihaja pri hranjenju živali. »Ptice prinesejo v škatli, na mehkem, zraven pa so hrenovka, salama in lonček mleka, kar je seveda popolnoma neprimerno zanje. Prav tako pogosto z neprimernim kravjim mlekom hranijo sesalce. Veliko boljše je zanje na primer kozje mleko, v današnjih časih pa je v posebnih trgovinah že mogoče kupiti tudi pasje ali mačje mleko.«

Ježi so posebna zgodba. Otroške slikanice, v katerih so upodobljeni z jabolkom na hrbtu, pa tista pesem o ježku, ki se kotali in nabira jabolka in hruške, so očitno mnogim zlezli pod kožo. Neverjetno veliko ježev tako še vedno prinesejo v azil v varni, mehko obloženi škatli, z jabolkom za malico... »Živali tako pogosto kljub skrbi dobimo v azil sestrane,« je povedala Nina.

S poškodovanimi in bolnimi živalmi je treba znati ravnati

Na varnem in v oskrbi ostanejo živali različno dolgo. »Od dva do tri mesece, mladiči sesalcev malo dlje. Če imajo polomljene ude, so štiri do pet tednov imobilizirani, potem pa potrebujejo še nekaj časa, da se razgibajo in da ptice, na primer, dobijo letalne sposobnosti, tako da vse skupaj lahko traja kar dolgo,« je pojasnila Nina, ki se je z bolnimi in poškodovanimi živalmi začela ukvarjati že kot študentka prostovoljka v ljubljanskem živalskem vrtu. Tako si je nabrala izkušnje za tovrstno delo. »Treba je znati rokovati s poškodovanimi živalmi: ne smeš se jih bati in prijeti jih moraš tako, da nisi sam poškodovan ali da živali še dodatno ne poškoduješ.«

Pravi, da ima rada delo, ki ga opravlja. Da nikoli ne pomisli, da odhaja v službo, vedno si reče, da gre poskrbet za živali. Azil deluje od leta 2004. Okoliški prebivalci so ga dobro spre-

jeli. »Ni hrupa niti neprijetnih vonjav, ker dajemo velik pou-darek čiščenju. Denarna sredstva so zelo omejena. Oba azila financira Agencija RS za okolje glede na posamezno sprejeto žival. Transporta, na primer, nam ne plača nihče, zato za pomoč pri prevozih prosimo prostovoljce, ki bi jih potrebovali še več. Sicer pa prav zdaj z lastnimi sredstvi kupujemo novo zemljišče na Koroškem, kjer bomo lahko postavili nov, sodoben azil, prav tako pa nameravamo povsem z lastnimi sredstvi prenoviti tudi zatočišče na Gorenjskem.«

→ Če najdete poškodovano ali osirotelo ptico pa tudi kako drugo prostoživečo žival, pokličite na telefonsko številko 031 813 097 in dobili boste navodila, kako ravnati z njo.

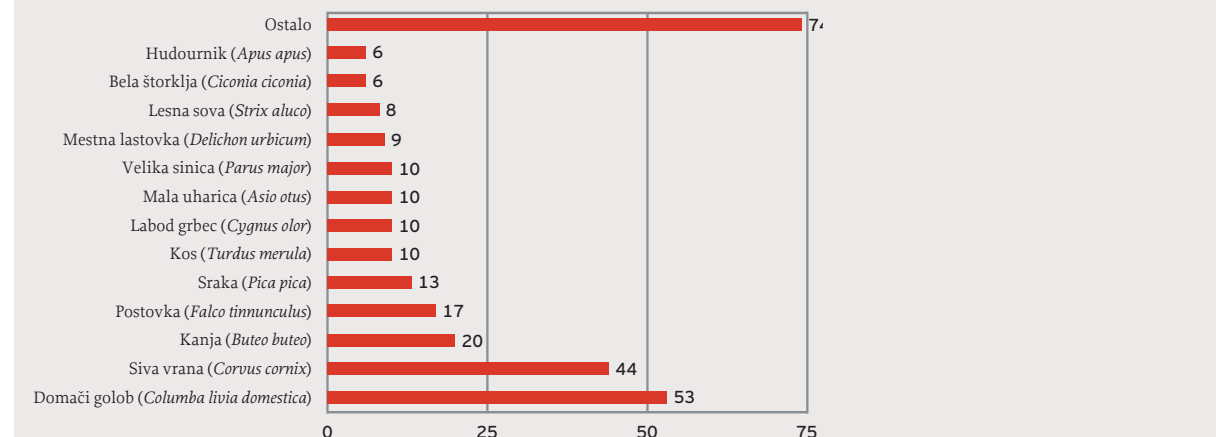
3: Ljudje z najdeno živaljo pogosto ravna napačno. Neverjetno veliko ježev tako še vedno prinesejo v azil v varni, mehko obloženi škatli, z jabolkom za malico.
foto: Tomi Trilar

4: Med živalmi, ki jih prinesejo v Azil, je največ mladičev. Mnogi med njimi so domnevno osirotele, kot na primer mladič male uharice (*Asio otus*).
foto: Simon Veberič

→ Vsako leto več živali v azilu

Število živali, ki jih sprejmejo v azil, iz leta v leto narašča. Tako so lani sprejeli 403 živali, od tega 290 ptic, 100 sesalcev in 12 plazilcev. Sprejete živali lahko razdelimo v tri splošne skupine. Največji delež sestavljajo mladiči (162 osebkov), sledijo poškodovane (159 osebkov) in oslabele živali (65 osebkov). Med mladiči gre za poškodovane in oslabele osebkke, mladiče, ki so bili sprejeti v azil zaradi neupravičenega odvzema iz narave, osirotele mladiče ter mladiče, sprejete zaradi posega v njihovo primarno okolje. V kategoriji oslabele živali so zajete živali s parazitarnimi, deficitarnimi in internimi boleznimi, zastrupitvami ter boleznimi oči, katerih posledica je izčrpanost oz. oslabelelost osebkka. Kategorija poškodovane živali pa zajema mehanske poškodbe kosti in mehkih tkiv zaradi trkov, ujetja v pasti, električnih udarov, strelnega orožja, objestnega delovanja človeka ter poškodbe, prizadejane s strani domačih ljubljencev. V letu 2007 je bilo sprejetih tudi 17 zaseženih živali.

Od vseh sprejetih živali jih je bilo iz azila izpuščenih 225, poginilo jih je 80, 19 živali je bilo evtanaziranih, nekaj pa jih je do pomladi 2008 še ostalo v zavetišču.

Tabela: Število osebkov posameznih vrst ptic, ki so prišle v azil v letu 2007 (vir: Zavetišče za prosto živeče živali Golob d.o.o.).

Čmrlji

// Danilo Bevk

1: Čmrlj vrste *Bombus lucorum* je med našimi pogostejšimi vrstami. Gnezdi v opuščenih gnezdih glodavcev.

2: Čmrlj vrste *Bombus lapidarius*. Čmrlje zelo privlačijo modri in vijolični cvetovi.

Ko govorimo o čebelah, imamo največkrat v mislih medonosno čebelo (*Apis mellifera*), ki pa še zdaleč ni edina čebela, ki živi v Sloveniji. Pri nas je bilo namreč najdenih prek 500 vrst divjih čebel in prav vse so pomembne opraševalke. Večina med njimi je samotarskih, nekatere pa živijo v skupnostih. K slednjim spadajo tudi čmrlji, ki jih pri nas živi prek 30 vrst. Njihove družine so neprimerno manjše kakor pri medonosni čebeli. V njih je le nekaj deset do nekaj sto osebkov, odvisno od vrste in količine hrane. V družini živijo matica, delavke in nekaj časa tudi samci in mlade matice. Delitev dela med njimi ni tako izrazita kakor pri medonosni čebeli.

Zimo preživijo samo matice

Ena večjih posebnosti čmrljev je njihov razvoj. Zimo namreč preživijo samo v zadnjem poletju izlegle matice. Te se po parjenju še nekaj dni izdatno hranijo, potem pa poiščejo luknjo ali špranjo in tam otprnejo. Spomladi se ob prvi močnejši otoplitvi zbudijo, se nekaj dni obilno hranijo na žafranu in drugih cvetočih rastlinah in s tem obnovijo svoje zaloge. Ko se okrepčajo, začnejo iskati primerno mesto za gnezdenje, kar z nekaj pozornosti tudi brez težav opazimo. Matica ob tem leti nizko pri tleh in stika za rovi ali obletava kote zgradb in se prav nič ne meni za cvetove. Nekatere vrste najraje izberejo opuščene rove glodavcev, druge gnezdiijo v mahu ali polegih travnih bilkah, nekatere celo na drevesih v ptičjih gnezdi. Slednjim pridejo še kako prav nenaseljene neočiščene ptičje valilnice. Znan je tudi primer, ko si je matica gnezdo omislila kar v omari v naseljenem človeškem stanovanju.

Ko matica končno najde primerno mesto, iz mahu in bilk uredi kamrico in v njej naredi lonček za hrano ter lonček, v katerega odloži jajčeca. Iz njih se izležejo ličinke, ki jih sama hrani in greje. Za razvoj potrebujejo toploto in matica je gnezdo sposobna ogreti za 20 °C nad okoliško tempera-

turo. Ne smemo pozabiti, da to večinoma poteka aprila ali celo prej, torej v času, ko so zlasti jutra še vedno zelo mrzla. Po določenem času se ličinke zabubijo in iz njih se izležejo prve delavke. Matica se potem posveti predvsem odlaganju jajčec, vse drugo pa postopoma prevzamejo delavke. Te letajo na pašo ter v gnezdo prinašajo cvetni prah in medicino. Iz slednje naredijo tudi med in ga shranijo v lončke. Večjih zalog si ne kopičijo, zato imajo ponekod čmrlje za »lenuhe« in pravijo, da kar naberejo dopoldne, popoldne že pojedjo. Kot pa bomo videli, niso čmrlji nič manj marljivi kot čebele. Večjih količin si ne kopičijo preprosto zato, ker jih ne potrebujejo. Zimo preživijo samo matice, še te jo prespijo, zato družina potrebuje zalogo samo za nekaj dni slabega vremena. Kljub temu so gnezda zaradi hranljivih ličink in bub priljubljen plen lisic, jazbecev in vranov.

Če je hrane dovolj, število delavk hitro narašča in naposled se pojavijo tudi mlade matice in samci. To se pri nekaterih vrstah zgodi že junija, pri nekaterih pa šele septembra. Samci so v primerjavi s čebeljimi troti veliko samostojnejši. Gnezdo zapustijo in se nikoli več ne vrnejo. Na prostem živijo nekaj tednov, spiyo pod cvetovi in iščejo mlade matice, s katerimi se pariyo. Slednje gnezdo zapustijo predvsem zato, da se pariyo, se vanj vrnejo, da se dobro najejo, nato pa spet odletijo, prezimovat.

Zajedavski čmrlji

Opisani razvoj pa ne velja za vse čmrlje. Približno tretjina vrst pri skrbi za zarod uporablja podobno metodo kot pri pticah vsem dobro poznana kukavica. Ti čmrlji nimajo svojih delavk. Njihova matica poišče gnezdo, vanj vdre in si ga podredi, tako da gostiteljska matica preneha zalegati ali pa jo nova matica lahko tudi ubije. Nova matica nato začne odlagati jajčeca, iz katerih se razvijejo le samci in matice, zanje pa seveda poskrbijo delavke družine, v katero je vdrla. To imenujemo socialni parazitizem. Zajedavske vrste so običajno vezane samo na eno ali nekaj gostiteljskih vrst. Vdori matic pa niso vedno uspešni. Marsikdaj gostiteljska družina vsiljivko pravočasno prepozna, se ji upre in jo pokonča.

Čmrlji – pomembni in ogroženi opraševalci

Kako dobiti medicino na travniku, ki je pokosen že pred cvetenjem? Kako ohraniti gnezdo na travniku, ki ga obdelujejo težki stroji? Kako se izogniti škropljenim rastlinam?

To so problemi, s katerimi se danes spopadajo čmrlji in v nekoliko drugačni luči tudi travniške ptice. Četudi so čmrlji opraševalci in so zato pomembni za kmetijstvo, je zanje danes le malo posluha. Za čmrlje in tudi druge opraševalce, ki za razvoj potrebujejo stalen vir hrane, današnja kulturna krajina ni več obložena miza. Nekoč pestro okolje, v katerem so se prepletali pisani pozno košeni travniki in mejece, so v nekaj desetletjih nadomestile njive monokultur ali travniki, porasli le z nekaj vrstami visoko donosnih vrst trav.

V nekaterih državah so zato že opazili, kako izumirajo posamezne vrste čmrljev in se zato zmanjšujejo pridelki kot posledica nezadostne oprašitve zaradi upada populacij opraševalcev. In zakaj njihovega dela niso opravile čebele? Zato, ker noben opraševalec ne more oprašiti prav vseh vrst rastlin. V nekaterih primerih so zato čmrlji pri opraševanju nenadomestljivi. Ena izmed njihovih glavnih posebnosti in prednosti je zelo dolg jeziček, s katerim lahko sežejo tudi v cvetove z dolgim cvetnim vratom. Dobro so prilagojeni na nizke temperature, zato lahko oprašujejo tudi v hladnem in celo deževnem vremenu, ko so čebele nemočne. Dejavní postanejo že zgodaj zjutraj, v obdobju najdaljših dni že pred peto uro. Zadnji se v gnezdo vrnejo pozno zvečer po deveti uri. Pomembnejše kulturne rastline, ki jih oprašujejo, so paradižnik, stročnice, kumare, buče, jagodičevje in sadno drevje. Brez čmrljev bi bil pridelek teh rastlin marsikdaj manjši. Seveda so tudi pomembni opraševalci divjih rastlin. Zelo uporabni so tudi za opraševanje v rastlinjakih. V ta namen jih v tujini množično gojijo za komercialne namene. Uvažajo jih tudi za slovenske pridelovalce zelenjave, kar pa je za naše čmrlje nova grožnja. Obstaja namreč nevarnost vnosa novih bolezni ali pa križanja z avtohtonimi populacijami z zelo nepredvidljivimi posledicami.

Kako jim lahko pomagamo

Če želimo, da nam bodo čmrlji tudi v prihodnje opraševali kulturne rastline, bomo morali v kmetijstvu, pa tudi na vrtu, njihove potrebe bolj upoštevati. Za razvoj družin potrebujejo stalen vir hrane. To je mogoče le, če ne pokosimo vseh travnikov hkrati. Pomembno je tudi ohranjanje pestrosti rastlinskih vrst, ki ne bodo cvetele vse istočasno. Zelo radi imajo ustnatice in metuljnice. Nepogrešljive so mejece, kjer poleg hrane čmrlji najdejo tudi prostor za gnez-

do, varno pred težkimi stroji. Nujen varstveni ukrep je tudi zmanjšanje uporabe škropiv na najmanjšo možno mero. Čmrljem lahko ponudimo tudi nadomestna gnezda. Najpreprostejša so narejena tako, da jeseni ali zgodaj pomladi v zemljo do roba zakopljemo glinen lonec, ga napolnimo s seseklim posušenim mahom in pokrijemo s strešnikom. Precej težje pa jih je zvabiti v lesene panje v čmrljnake. Ko nam to naposled uspe, se bodo v panju izlegle matice spomladi rade vrnile.

Čmrlje ogrožajo predvsem spremembe, ki jih v njihovem življenjskem okolju povzroča človek. Podobno velja tudi za travniške ptice. Ukrepi varovanja slednjih zato koristijo tudi čmrljem in še celi vrsti drugih neopaznih organizmov, ki pa so za delovanje ekosistemov prav tako nepogrešljivi. Nepogrešljivi so tudi za človeka, čeprav se tega pogosto zave šele takrat, ko izginejo. ●

3: Pogled v gnezdo čmrlja vrste *B. pascuorum* v mesecu septembru. Iz večjih bub se bodo izlegle matice, iz manjših pa samci.

4: Čmrlje lahko gojimo tudi v čmrljnaku. Če je pravilno pripravljen, se matice spomladi vanj naselijo same.

Vse foto: Danilo Bevk

Priporočeni viri:

- Bevk, D. (2007): Dejavnost čmrljev preko dneva in sezone. – *Acta entomologica slovenica* 15: 113-120.
- Bevk, D. (2008): Preprost način gojenja čmrljev. – *Slovenski čebelar* 110 (3): 85-86.
- Gogala, A. (2001): Čmrlji, živali leta 2001. – *Proteus* 63: 328-331.
- Goulson, D. (2003): Bumblebees. Their Behaviour and Ecology. – Oxford University Press, New York.
- Jenič, A. (2003): Biogeografska analiza čmrljev (rod *Bombus*) v Sloveniji (Hymenoptera: Apidae). – Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, Ljubljana.
- Kozmus, P. (2007): Karakterizacija vrst in populacij čmrljev (*Bombus*, Latreille, in *Psithyrus*, Lepeletier) v Sloveniji na osnovi morfoloških in molekulskih markerjev. – Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Ljubljana.
- Kozmus, P., Grad, P., Jenič, A. & Bevk, D. (2008): Pomen in ogroženost čmrljev. Čebelarski zbornik, Celje 2008, 113-123.

Planinski orel

// Tomaž Mihelič

Malo je živali, ki bi v človeških očeh odsevali toliko močne simbolike kot orel. Ob zvito lisico, urnega zajca in modro sovo se orel postavlja s svojo močjo in oblastjo. Občudovanje lahkotnosti njegovega letenja, velikosti, moči in lovnih spretnosti je stalnica v zgodovini človeštva. Med vsemi orli pa je verjetno največ občudovanj sprožil ravno planinski orel (*Aquila chrysaetos*), saj je njegova prostrana razširjenost omogočala, da so se ljudje z njim srečevali po večini severne poloble. Ta orel torej navdušuje tudi pri nas.

V živo se spomnim tistega peresa, ki sem ga kot otrok zavistno opazoval v hiši očetovega prijatelja Ivana. Primarno letalno pero je imelo primerljivo površino z mojim šolskim zvezkom in takrat je ni bilo stvari na svetu, ki bi si jo želel bolj kot takšnega orlovskega peresa. Ivana se nikoli nisem upal prositi zanj, sem pa po otroško sklenil, da bom takšno pero našel tudi sam.

Srečni dan je prišel ob koncu moje osnovne šole, ko sem s taistim Ivanom prvič obiskal Lisec. Čeprav je bilo pero, ki sem ga našel majhno, ni bilo pri meni nič manj vredno. Bilo je pero pravega orla. Lisec pa je bil tudi kraj, kjer sva se kasneje z orlom dodobra spoznala. V srednji šoli mi je bilo naklonjeno, da sem lahko Osredke in Lisec obiskal skoraj vsak vikend in skoraj vsakič je bil tam tudi planinski orel.

Planinski orel sicer ne živi samo v gorah, kot je Lisec. Najdemo ga skoraj povsod, kjer je obilica negozdnih, s človekom neposeljenih površin. In ker je to v Sloveniji po večini v goratih predelih, ga upravičeno imenujemo planinski. Največ planinskih orlov zato pri nas živi v alpskem svetu, najdemo pa ga tudi na obrobju dinarskih in kraških planot. Gnezda so navadno v odmaknjenih, mirnih predelih, po večini v zavetnem skalovju. Nepoznavalec jih bo zaman iskal v visokogorju, kjer se zaradi obilice preglednih, odprtih površin planinski orel najpogosteje zadržuje. Nasprotno ležijo gnezda nizko, pod lovišči in tako omogočajo prinašanje tudi nekaj kilogramov težkega plena v gnezdo. Kot odličen letalec se lahko orel po predaji plena brez večjega napora vrne v višje lege.

Na njegovem jedilniku so predvsem srednje velike živali, v velikosti planinskega zajca (*Lepus timidus*) ali ruševca (*Tetrao tetrix*). Največkrat lovi ob mraku, lovne taktike pa so zelo različne. Kadar je na lovu sam, skuša plen presenetiti z letanjem tik ob terenu, v kritju dreves in grmov in naglim šviganjem prek grebenov. V takem času imamo največ možnosti, da se bomo z orlom srečali zares od blizu, saj njegovo vidno polje v zraku ni dosti boljše od našega na tleh. Da pa je pri takem lovu lahko uspešen, se ima zahvaliti bliskovitim refleksom. Spet je bil greben Lisca tisti, ki mi je to pokazal v živo. Ko sem pred leti nameraval pogledati

2

3

čez sedlo pod vrhom, je iz nasprotne strani s podobno željo priletel orel. Zagledala sva se na nekaj metrov, s tem da je on odvil nazaj tako hitro, da se izza roba ni pokazala niti cela silhueta. Srečanje je po moji oceni trajalo manj kot pol sekunde. Kadar orel ni uspešen pri jutranjem lovu, ga lahko pogosto opazujemo pri pregledovanju terena z večjih višin v upanju, da bo našel mrhovino ali pa naključno priložnost za ulov. Najbolj zanimivo pa je gotovo opazovanje usklajenega orlovskega para pri lovu. Gre za kombinacijo nizkega reliefnega leta, ki ga izvaja eden, drugi pa mu sledi nekaj deset metrov za njim, malo višje nad terenom. Višina slednjemu omogoča, da strmoglavi na plen v primeru, ko je bil prvi s tehniko presenečanja plena neuspešen. Čeprav je planinski orel odličen lovec, se dostikrat hrani z mrhovino. Pozimi mrhovina pogosto zavzema celo večinski delež njegove prehrane. Zanimiva so bila opazovanja orlov, ki so se hranili z ostanki drobovja, ki so jih po ustrelnitvi živali v gorah pustili lovci. Navadno se je orel prikazal visoko v zraku takoj po strelu, zaokrožil in odšel. Nekajkrat sem nato uro do dve zatem opazil orla, kako je priletel nizko, točno na mesto ustreljene živali in uspešno našel ostanke drobovja. Količina hrane navadno narekuje številčnost planinskega orla. Hrana je pogosto orlu tudi nedostopna kot posledica gozdne vegetacije ali prisotnosti človeka. V slovenskih Alpah so gnezda sosednjih parov planinskih orlov med seboj oddaljena navadno med pet in ro kilometrov. Vsak par pa se zaradi lova na istem območju srečuje še z enim problemom, tekmovanjem znotraj vrste (oz. para). Osebek iz para tako nehote pleni živali, ki bi jih lahko plnil njegov partner in mu s tem otežuje lov. Planinski orli so v evoluciji »iznašli« izvrstno rešitev. Samec je bistveno manjši od samice in tako lovi manjše živali, zaradi svoje majhnosti in posledične okretnosti pa je v lovu nanje tudi veliko uspešnejši. Nasprotno pa samica lovi večji plen.

Gnezdenje planinskega orla se v naših razmerah začne zgodaj, navadno v marcu. Takrat samica znese eno do dve jajci v skrbno pripravljeno gnezdo. Prek zime orlovski par obiskuje večino svojih gnezd v teritoriju in tista, ki so primerna za gnezdenje zaradi primernosti lovišč in miru, tudi skrbno obnavlja. Čez zimo vanje prinaša predvsem jeveje, tik pred gnezditvijo pa gnezdo postelje z mehkim, pretežno travnatim materialom. Predvsem v bližini izbranega gnez-

da in na mejah teritorija lahko pozimi opazujemo značilen valujoči teritorialni let. Ptica se na veliki višini s skoraj popolnoma zloženimi perutmi prepusti prostemu padu. Po sto ali več metrih hitro obrne, njena hitrost in s perutmi dodana energija ob zavoju, pa jo brez dodatnega zamahovanja s perutmi požene na začetno višino. Včasih orel na mrtvi točki na vrhu niti ne odpre peruti, ampak dopusti, da ga premaga gravitacija in tako svoj teritorialni let ponovi tudi nekaj desetkrat. Teritorialni leti odraslih osebkov, ki sem jih opazoval, so imeli mrtve točke navadno visoko nad okoliškim terenom in so s tem omogočali, da so bile ptice dobro vidne svojim sosedom. Še višje kot teritorialni let pa lahko opazujemo svatovski let para. Tudi če smo visoko v gorah, nam lahko pomladno razigran par zaradi višine izingine izpred oči.

V obdobju valjenja, ki traja mesec in pol, je orlovski par manj opazen. Pri valjenju se partnerja izmenjujeta, ko pa se mladič izvali, zanj skrbi pretežno samica, samec pa tudi v tem času skrbno prinaša hrano v bližino gnezda. Kljub temu, da se v večini primerov na gnezdu izvalita dva mladiča, gnezdo po večini zapusti samo eden. Mladič navadno iz gnezda poleti sredi poletja in se še nekaj tednov zadržuje neposredno ob gnezdišču. Takrat bomo sicer zelo tihega ptiča tudi najlažje slišali.

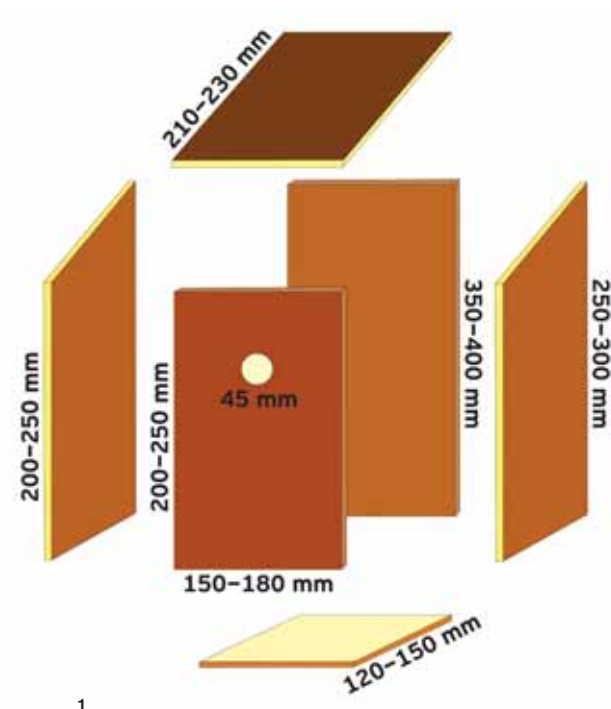
Razširjenost in številčnost planinskih orlov tudi pri nas večinoma omejuje gozd. Planinski orel zato ne gnezdi na goratem, gozdnem masivu Pohorja, čeprav se tam pojavlja. V Sloveniji pa je v zadnjem času planinski orel soočen s povsem novim virom ogrožanja. Na kar treh njegovih redkih izvenalpskih gnezdiščih so investitorji izrazili željo po postavitvi vetrnih elektrarn. Čeprav je evropska zakonodaja, ki štiti ravno orla na območjih pomembnih za ptice (SPA) jasna in vpliv tovrstnih gradenj nanj že velikokrat dokazan, je čutiti, da prevladuje moč denarja nad trdnimi naravovarstvenimi argumenti. Simbolična moč orla se kot kaže počasi umika argumentu moči v popolnoma novi dimenziji. In kaj se spremeni, če orel iz narave izgine? Na papirju to najlažje ponazorimo z zamenjavo črke a v besedi narava. Črka »a«, kakršno poznamo danes, je namreč svojo obliko dobila na podlagi silhuete sedečega planinskega orla. Če jo zamenjamo z aktualnim tekmečem, se nam lepo zveneča narava spremeni v neprepoznavno besedo nĕřĕvĕ?! Sprememba v naravi sami pa je najbrž še večja. ●

1: Planinski orel (*Aquila chrysaetos*) iz oči v oči. Poleg velikosti in moči, ki ju združuje planinski orel, je bil tudi njegov odlični vid tisti, ki je v očeh človeka ptico postavil še za stopničko višje. foto: Tomaž Mihelič

2: Planinski orel v enem letu zamenja samo majhen delež letalnih peres. Veselje ob najdbi peresa je zaradi tega še večje. foto: Tomaž Mihelič

3: Starost planinskega orla najlažje določimo v letu. Mladostne osebk (na sliki) prepoznamo po kontrastnem perju z značilno belino v perutih in repu. Z leti se belina zmanjša in navadno popolnoma izgine šele pri osebkih starih sedem in več let. foto: Aleš Jagodnik

1

2

3

1

Škorci in gnezdilnice

// Ivan Esenko

1: Načrt gnezdilnice

2: Gnezdilnica za škorce (*Sturnus vulgaris*) na domačem vrtu.
foto: Ivan Esenko

3: Z namestitvijo gnezdilnice za škorce boste spomladi skoraj zagotovo doživeli obisk in se spoznavali z njihovo pesmijo, obogateno z napevi drugih ptic pevk.
foto: Ivan Esenko

Škorci (*Sturnus vulgaris*) spadajo med najbolj zaželene sosedse na domačem vrtu. Posebno v času gnezdenja polovijo velike količine velikih žuželk, katere nam lahko krepko zagrenijo vrtnarsko veselje. Bramorji (*Gryllotalpa gryllotalpa*) so v obdobju odrasčajočih mladičev redno na njihovem jedilniku. Posamezni pari jih lahko vedno lačnim mladičem znosijo po več na dan. Seveda bramorji niso edine za vrtnarje neprijetne žuželke, ki prebivajo na naših vrtnih gredicah. Drugo poglavje so polži, ki jih škorci v jutranji rosi ali v deževnem vremenu iščejo v travi. Družabni škorci vam bodo v času oblikovanja parov in kasneje pri negi svoje mladeži nudili nepozabno predstavo, zato jih bo vesel tudi tisti, ki nima svojega vrta ali sadnega nasada. Ker to vrsto tako kot večino duplarjev tare pomanjkanje gnezdilnih mest, včasih spletajo gnezda v najbolj nemogočih kotičkih, ki jim ne nudijo prave varnosti. Mnogo takšnih zarodov klavрно propade v krempljih plenilcev ali pa jih ubije toplotni šok pod kovinsko streho kakšnega industrijskega obrata ipd.

Škorce lahko zelo enostavno privabimo v svojo sosesčino. Z namestitvijo gnezdilnice boste spomladi skoraj zagotovo doživeli obisk in se spoznavali z njihovo pesmijo, obogateno z napevi drugih ptic pevk. Gnezdilnica, v kateri so škorci v preteklih letih že gnezdili, bo obiskana že februarja. Običajno par vzgoji dva zaroda, ni pa nujno. Opazili boste, da bodo v iztrebkih mladičev drugega zaroda tudi pečke češenj, kajti drugo gnezdenje časovno sovпада z zorenjem češenj. Sadna prehrana jim je zgolj dodatek. Škorci lahko gnezdijo tudi v rahlih kolonijah (v našem sadovnjaku je hkrati gnezdilo šest parov). Če se bo v okolihu z več gnezdečimi pari pojavil plenilec, bodo zagnali preplah vsi in kot eden z glasnimi klici opozarjali na nevarnost, vse dokler ta ne bo prenehala. Kadar bodo iz katere izmed

gnezdilnic v svet poleteli mladiči, jih bodo k letenju glasno vzpodbujali tudi drugi tam gnezdeči pari.

Gnezdilnico za škorce lahko izdelamo iz desk ali iz kosa naravnega dupla, kateremu smo pritrdili dno in strešico. Les za izdelavo gnezdilnice naj bo smrekov in neobdelan, strešno deščico pa pritrdimo tako, da jo lahko jeseni dvignemo, zato da bomo lahko počistili notranjost. Ostanke gnezd jeseni odstranimo zaradi zajedalcev in zato, da prostornina gnezdilnice naslednjo pomlad ne bo premajhna. Prostornina gnezdilnice naj znaša vsaj tri litre, vhodna odprtina s premerom 45 mm pa naj se nahaja približno 3 cm pod vrhom. Gnezdilnico namestimo na drevo vsaj tri metre visoko. Če se v okolihu nahaja veliko domačih mačk, ovijemo v naši prsni višini okoli drevesnega debla vsaj pol metra širok pločevinast pas, ki bo mačkam preprečil plezanje. Pozorni moramo biti tudi na kuno belico (*Martes foina*), ki je spretna plezalka in se lahko po vejah pretihotapi na drevo tudi s soslednjega drevesa.

Delo štajerske sekcije

// Dejan Bordjan

Lanskega decembra se nas je na pohorski Glažuti zbralo 18 zagnanih ornitologov, da tako kot že vrsto let do sedaj strnemo vtise preteklega leta. Tokratno druženje je bilo popestreno tudi z zanimivim predavanjem Matjaža Kerčka o Ugandi. Med opazovanjem slik iz Afrike smo vsak pri sebi premlevali, koliko dela smo opravili v letu 2007:

Največja akcija sekcije, ki predvsem od nas zahteva veliko udeležbo in velik vložek energije, je akcija z imenom Čigra. Akcija je v danih razmerah nujno potrebna za ohranitev navadne čigre (*Sterna hirundo*) in rečnega galeba (*Larus ridibundus*). Čigra je namreč z regulacijami Drave izgubila možnosti za gnezdenje v naravnem okolju, zato ji z

veliko truda vzdržujemo nadomestni habitat. Enak nadomestni habitat k sreči ustreza tudi rečnemu galebu, ki pri nas prav tako nima več naravnih gnezdišč. Da bi ohranili populaciji teh dveh ptic v severovzhodni Sloveniji, moramo vsako leto pregledati splave v ormoških lagunah in jih po potrebi popraviti, kar pa ni lahka naloga. Kljub močni volji in velikem vložku dela lahko kolonija propade zaradi prenizke gladine vode v bazenih. Na Ptujskem jezeru vsako leto očistimo ploščadi, ki so z nizko ograjo opremljeni podstavki daljnovodov. Na teh ploščadih z ročnim orodjem odstranimo vse, kar so na ploščad nanesle ptice. Predvsem doprinos kormoranov (*Phalacrocorax carbo*) je zelo smrdeč. Naslednja zgodba se odvija na malem ptujskem otoku, ki se čez poletje povsem zaraste. Na tem otoku pridejo v poštev motorna žaga, kramp in motika. Kljub manjši skupini ljudi tam kaj hitro opravimo delo. Zadnjih nekaj let pa nas na Ptujskem jezeru čaka še veliki otok, ki pa je ogromen in zaraščen z dva metra visokimi rastlinami, ki tvorijo neprehođen splet steblik. Z dvema prenosnima kosilnicama, s posodami bencina in z veliko ekipo se gara do poznega popoldneva. Akcija iz leta 2006 je bila uspešna, saj je gnezdilo 283 parov rečnih galebov, 92 parov navadnih čiger in en par črno glavega galeba (*Larus melanocephalus*). Ali je bila akcija uspešna tudi lani, pa bo pokazal šele čas! Pomembno akcijo predstavlja tudi aprilsko čiščenje sten za breguljko (*Riparia riparia*), kjer je skupina trinajstih ljudi lani očistila več kot sto metrov dolgo peščeno steno.

Kljub odmevnosti pa »visokoenergetske akcije« predstavljajo manjši del aktivnosti sekcije. Večji del so namreč različni popisi. Svoj delež prispevamo s popisom gnezdilke za novi ornitološki atlas, popisom pogostih ptic kmetijske krajine, januarskim štetjem vodnih ptic (IWC) in popisom belih štokelj (*Ciconia ciconia*). Kot sekcija z dolgotrajnim stažem imamo kar nekaj svojih popisov. V lanskem letu, ki mu lahko rečemo tudi leto sov, smo na Dolenjskem in v Beli krajini našli pet parov pegastih sov (*Tyto alba*), v Celjski kotlini z okolico smo proti pričakovanjem potrdili štiri pare velike uhariče (*Bubo bubo*), na Goričkem pa sto parov velikih skovikov (*Otus scops*), ki nakazujejo upad populacije. Lani smo med že osmim zimskim popi-

som velikih srakoperjev (*Lanius excubitor*) prešteli med 30 in 35 osebkov. Temu je sledil še popis triintridesetih mokožev (*Rallus aquaticus*). Svojo pomoč smo ponudili tudi kolegom čez mejo in za IWC popisali še Dravo od meje do akumulacijskega jezera Donja Dubrava, kjer smo prešteli vrtoglavih 39.171 osebkov triintridesetih vrst.

Štajerska sekcija pokriva veliko mednarodno pomembnih vodnih teles. Naša naloga je, da spremljamo, kaj se na njih dogaja. Tako smo v lanskem letu nadaljevali s spremljanjem vodnih ptic na zadrževalniku Medvedce in pričeli s podobno akcijo še na Ormoškem in Ptujskem jezeru ter v ormoških lagunah.

Letos je spet novo leto in čakajo nas nove akcije, ki so vsako leto bolj potrebne in jih je vsako leto več. Člani štajerske sekcije se bomo z njimi spoprijeli po svojih najboljših močeh.

29. redni letni zbor članov DOPPS

// Urša Koce

Člani DOPPS smo se tokrat zbrali na Dan žena, 8. 3. 2008, v Srebrnem salonu Grand hotela Union v Ljubljani. Na letošnji skupščini smo poleg pregleda društvenega dela volili tudi nove temeljne organe, ki bodo vodili društvo v prihodnjih dveh letih. Skupščino je odprl tedanji predsednik, Damijan Denac, namesto uvodnega govora pa je članom pripravil preseñenje – ogled kratkega dokumentarnega filma o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok. Ob tem se je še posebej zahvalil ekipi Škocjanskega zatoka za predano delo in sadove tega dela, ki smo jih lahko občudovali tudi v predstavljenem filmu. Skupščina se je nadaljevala s poročilom o delovanju društva v letu 2007. Direktor Andrej Medved je s sodelavci predsta-

1: Pomembna akcija Štajerske sekcije je aprilsko čiščenje sten za breguljko (*Riparia riparia*).
foto: Branko Brečko

1

2

3

1: Člani DOPPS-a smo se za letošnje skupščino zbrali na Dan žena, 8. 3. 2008, v Srebrnem salonu Grand hotela Union v Ljubljani. foto: Peter Legiša

2: Priznanje Aviana za izdatno nesebično pomoč pri vzpostavitvi in začetkih upravljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok je prejel Deželni naravni rezervat izliv Soče (na sliki). foto: Kajetan Kravos

vil delo pisarne, prostovoljno regionalno delo pa so nam orisali predsedniki sekcij. Kot posebna vseslovenska sekcija DOPPS so se predstavili mladi člani društva. Predstavitve so nas prepričale, da je bilo v preteklem letu opravljenega res veliko dela, ki je dalo tudi vidne sadove. V večini projektov so sodelovali številni prostovoljci, ki so poleg zaposlenih v pisarni temelj delovanja društva. Projekt, ki brez prostovoljcev ne bi bil izvedljiv, je vsakoletno spremljanje ptičjih populacij – monitoring. V preteklem letu so bili v sklopu monitoringov uspešno opravljeni trije obsežni popisi ptic: popis izbranih varovanih vrst v SPA (Natura 2000 območja), zimsko štetje vodnih ptic (IWC), na novo zastavljeni vsakoletni popis pogostih ptic kmetijske krajine (FBI), nadaljevali pa so se tudi popisi za Novi ornitološki atlas Slovenije. Napravljenih je bilo tudi več ciljnih varstvenih raziskav ptic, denimo raziskava ekologije vrtnega strnada (*Emberiza hortulana*) na Krasu, popis velikega skovika (*Otus scops*) in čuka (*Athene noctua*) na Krasu, vpliv daljnovodov na veliko uharico (*Bubo bubo*) in vpliv paše na združbo travniških ptic na Podgorskem krasu. Nadaljevalo se je tudi upravljanje z dvema naravnima rezervatoma – Škocjanski zatok in Iški morost. V prvem so bila dokončana renaturacijska dela, v obeh pa je bila urejena tudi opazovalna pot za obiskovalce. Društvo je uspešno izdajalo in razvijalo periodiko, reviji Acrocephalus in Svet ptic, dobilo je novo spletno stran **www.ptice.si** in poskrbelo za izobraževalne aktivnosti. Mladi so svoje ornitološko znanje poglobljali na dveh taborih (Škocjanski zatok in Rakov Škocjan) ter se z raziskovalnimi nalogami pomerili na ponovno obujenem Srečanju mladih ornitologov Slovenije. Drugi člani in ljubitelji ptic in narave so se izobraževali na številnih predavanjih in izletih po vsej Sloveniji, med drugim na tradicionalnem in vselej dobro obiskanem Mednarodnem dnevu opazovanja ptic v oktobru.

Navzoči smo se lahko prepričali o tem, da so regionalne sekcije, torej ljudje, ki so s srcem predani prostovoljnemu delu v korist narave, pomembno gonilo društvenega dela. Skupaj s pisarno so nekakšen par društvenih peruti. Primorci so v prvem letu svojega delovanja uspešno opravili številne popise, med katerimi za pomembnejše štejejo monitoring Renških glinokopov, popis čuka in velikega skovika na Krasu in sodelovanje pri že omenjenih vsesloven-

skih popisih, kjer so tudi pomemben organizacijski člen v svoji regiji. Štajerska sekcija se poleg takšnih popisov odlikuje tudi po številnih tradicionalnih varstvenih akcijah, ki so jih uspešno opravili v tem letu: denimo čiščenje gnezdilnih sten za breguljke (*Riparia riparia*) na Dravi in čiščenje otoka na Ptujskem jezeru za navadne čigre (*Sterna hirundo*) in rečne galebe (*Larus ridibundus*). Uspešno so izvedli tudi popis belih štokrelj (*Ciconia ciconia*), velikih uharic, pegaste sove (*Tyto alba*), velikega srakoperja (*Lanius excubitor*)... Njihovo predano delo v svoji regiji je pripeljalo tudi do potrditve, da zadrževalnik Medvedce ustreza kriterijem IBA (mednarodno pomembno območje za ptice). Zaradi bolezni njunih predstavnikov poročil o delovanju Ljubljanske in Notranjske sekcije na skupščini žal ni bilo. Svoje delo pa je predstavila tudi mladinska sekcija, ki se aktivno povezuje prek elektronske skupine »doppsm-ladi«, ima svojo spletno stran, se srečuje na ornitoloških taborih in zvesto skrbi za skupne izlete, akcije in raziskovalne vikende.

Da je društvo delovalo dobro in je usmerjeno navzven, potrjujejo tudi številne objave v medijih (blizu 1.000), in velika večina teh objav je imela pozitivno sporočilo. Pisarna je skrbela tudi za razvojne aktivnosti društva in nadaljevala redno sodelovanje z mrežo ornitoloških organizacij BirdLife International ter s sponzorji (Mobitel, Grand hotel Union). Poenostavila in racionalizirala je finančno poslovanje, uredila pravni status pisarne.

Društvo je po poročilu Nadzornega odbora poslovalo v skladu s sprejetim programom, finančna sredstva pa so bila porabljena namensko in varčno. Odbor je ugotovil, da je poslovanje in delovanje društva v letu 2007 potekalo v skladu s statutom, kodeksom in interesi društva in članstva. Največ prihodkov (skoraj polovica) je bilo iz dotacij EU, četrtina iz dotacij Republike Slovenije, nekaj manj od trženja storitev, drugo (manj kot desetina) iz sponzorstev, članarin in donacij. Polovica odhodkov je bila porabljena za delovanje društva, nekaj manj za varstvo narave (večinski delež so bile naložbe v oba rezervata), ostalo pa za izdajanje periodike in izobraževanje. (Izobraževanje je v veliki meri vključeno v segment »varstvo narave«.) Po poročilih o delu društva so sledile volitve novih organov društva. Damijan Denac je navzočim povedal, da ne

bo ponovno kandidiral za predsednika, saj mu številne obveznosti ne omogočajo predanega predsedovanja. Kot kandidata je predlagal g. Rudija Tekavčiča, ki je pred leti že predsedoval društvu in je bil eden od ustanovnih članov društva ter ima bogate vodstvene in poslovne izkušnje. Damijan Denac je sprejel mesto podpredsednika društva. Oba kandidata sta bila sprejeta soglasno. Zbor članov je z večino glasov sprejel tudi novi Upravni odbor, v katerega so bili izvoljeni člani društva, ki so se s svojim delom v preteklosti že izkazali kot ljudje, ki delujejo v interesu društva. To so: Dare Fekonja, Jernej Figelj, Urša Koce, Tanja Šumrada, Aleš Tomažič, dr. Al Vrezec. Poleg njih so člani Upravnega odbora še predstavniki regionalnih sekcij (Dejan Bordjan – štajerska, Leon Kebe – notranjska, Aljaž Rijavec – severnoprimska, Vojko Havliček – ljubljanska) in predstavnik pisarne (Borut Mozetič). Sprejet je bil tudi Nadzorni odbor v nespremenjeni sestavi: dr. Tatjana Čelik, dr. Peter Legiša (predsednik), Bojan Marčeta in dr. Tomi Trilar.

Tako kot vsako leto je društvo podelilo dve priznanji, Aviana in Zlati legat. Priznanje Aviana za izdatno nesebično pomoč pri vzpostavitvi in začetkih upravljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok je prejel Deželni naravni rezervat izliv Soče, v njegovem imenu pa ga je prevzel Kajetan Kravos. Izmed treh nominiranih del je priznanje Zlati legat prejel Damijan Denac za izvirni znanstveni članek z naslovom: »Resource-dependent weather effect in the reproduction of the White Stork *Ciconia Ciconia*.« Članek, ki je bil leta 2006 objavljen v mednarodno priznani znanstveni nizozemski reviji Ardea, kompleksno obravnava vplive okoljskih dejavnikov na gnezditev bele štoklje pri nas. Komisija za Zlati legat je v obrazložitvi izbora zapisala: »Gre pravzaprav za prvo objavljeno slovensko ornitološko delo v mednarodni znanstveni reviji na podlagi volontersko zbranih podatkov, kar daje delu še posebno vrednost. Delo je tako dokaz, da je mogoče z dobro načrtovano in koordinirano akcijo tudi delo prostovoljcev oplemenititi z objavo v znanstveni reviji najvišjega ranga.«

Tudi sama sem doživela veliko presenečenje, ko mi je Damijan Denac v imenu društva v zahvalo za triletno prostovoljno uredniško delo pri reviji Svet ptic izročil sliko Jurija Mikuletiča z motivom para malih deževnikov. Naj se še

enkrat zahvalim za to lepo priznanje, ki me vsak dan spominja na prvo samostojno raziskovalno delo, ko sem preučevala ekologijo te zanimive vrste pobreznika. Ob koncu skupščine je sledil kratek kongresni del, v katerem je šest članov društva predstavilo strokovno in znanstveno ornitološko delo, ki so ga sami ali s sodelavci opravljali v preteklem letu: monitoring ptic kmetijske krajine (Luka Božič), popis postovk (*Falco tinnunculus*) v Ljubljani (Jurij Hanžel in Tanja Šumrada), monitoring ujed na Volovji rebri (Tomaž Jančar), spomladanska selitev repaljščic (*Saxicola rubetra*) v Črni gori (Urša Koce), vrtni strnad (Marten de Groot). Vrhunec kongresnega dela pa je bila še ena filmska projekcija, tokrat dokumentarni film avtorja Kajetana Kravosa o Deželnem naravnem rezervatu izliv Soče. Navzoči smo lahko uživali ob čudovitih posnetkih ptic in drugih živali iz rezervata, s katerimi je avtor ujel košček njihovega življenja ter nam z izjemnim čutom za lepoto segel globoko v srce. Verjetno bi se vsi navzoči strinjali z menoj, da ob tako neposredno izpričani lepoti izginejo vsi morebitni dvomi o tem, ali se delo v korist ptic in narave »splacha«.

Predstavitve novega Upravnega odbora društva

// uredila Petra Vrh Vrezec

Naj vam ob izvolitvi novih temeljnih organov društva na kratko predstavimo že poznane člane Upravnega odbora, novega predsednika, nove člane in članice pa spoznajmo malce podrobneje.

RUDOLF TEKAVČIČ – novi predsednik DOPPS

Izobrazba: grafik-tiskar

Zaposlitev: 35 let v tiskarni Tone Tomšič, zadnjih sedem let v tiskarni Schwarz

Področje delovanja: zadnjih 16 let kot komercialni direk-

3: Damijan Denac je prejel priznanje Zlati legat za izvirni znanstveni članek z naslovom: »Resource-dependent weather effect in the reproduction of the White Stork *Ciconia ciconia*.« Članek je bil leta 2006 objavljen v mednarodno priznani znanstveni nizozemski reviji Ardea. foto: Tone Trebar

1: Rudolf Tekavčič
foto: Dare Šere

2: Vojko Havliček
foto: Dare Fekonja

tor, pred tem pa kot vsak začetnik od a do ž, na področju ornitologije pa Mednarodno štetje vodnih ptic (IWC), popis za novi Atlas gnezdil, sodeluje kot izvajalec tiska posameznih tiskovin za društvo *Vrste ptic, s katerimi se ukvarja*: ker je dolgoletni obročkovelec, je vrst kar nekaj, oziroma vse, kar se ulovi, najbolj pri srcu pa so mu detli, trstnice in oba kraljička

Devet let (1984-1992) ste bili predsednik društva. Se je društvo od časa vašega prvega predsedovanja kaj spremenilo? Kaj je zaznamovalo vaše prvo predsedovanje?

Okrog sprememb delovanja društva v preteklosti in sedaj bi težko komentiral. Delovanje v tistih časih in sedaj je po mojem mnenju težko primerljivo glede na spremembe, ki so se zgodile medtem. Društvo je delovalo vseskozi podobno, organizacija znotraj društva pa je zdaj seveda povsem nekaj drugega. Osebnost sem prepričan, da je od prvega dne ustanovitve pa do danes vsak član in tisti, ki smo bili malo bolj odgovorni pri delovanju društva, prispeval svoj kamenček k temu, da smo danes tako organizirani. In na to smo lahko vsi skupaj ponosni.

Po tolikem času se bi resnično težko odločil, kaj je zaznamovalo moje prvo predsedovanje. Osebnost sem morda vplival na zaključek popisa ptic za oba atlasa, saj nam je uspelo popisati celotno Slovenijo, tudi v tistem delu, ki je bil nedostopen navadnim državljanom.

Kakšne so vaše vizije glede društva?

Težko vprašanje. V današnjih časih je glede na spremembe, ki se nam tako hitro vsakodnevno dogajajo, težko biti vizionar. Rad bi, da se konstituirajo regionalne sekcije in da dobro delujejo na terenu, njihovi izvoljeni zastopniki pa v okviru UO. Predvsem pa, da čim več članov sodeluje pri vsakoletnih projektih, ki jih pripravijo pisarna in sekcije. Širša družba mora vedeti več o nas; kako in zakaj delujemo, ne da nas posamezniki etiketirajo kot zaviralce razvoja. Smo za razvoj, ne pa za vsako ceno, ki škoduje naravi in vsemu življu, ki še živi tam. Treba se je dogovarjati, a da ne bo nobene nepotrebne jeze in zamere.

Prijetna doživetja, ki so se vam zgodila na DOPPS-u.

No, teh je bilo kar nekaj, če bi malo bolj pobrskal po spo-

minu. Morda tole doživetje na eni izmed letnih skupščin, ko sva kolega Iztok Geister in jaz prejela zahvalo za dolgoletno delovanje v društvu. Čeprav je bilo dobronamerno od predlagateljev, je navkljub temu imelo nekaj grenkega priokusa. Pustimo zgodovino, glejmo dobronamerno in uspešno naprej. Zavedam se, da ima kolega Iztok o tem svoje mnenje, in upam, da so stare zamere pozabljene.

Damijan Denac – novi podpredsednik DOPPS

Izobrazba: doktor bioloških znanosti

Zaposlitev: Nacionalni inštitut za biologijo (asistent z doktoratom)

Področje delovanja: ekologija in varstvena biologija ptic kmetijskih ekosistemov s poudarkom na vplivih kmetijstva na populacijske procese teh ptic in ekologija in varstvena biologija vodnih ptic v sladkovodnih ekosistemih *Vrste ptic, s katerimi se ukvarja:* bela štoklja (*Ciconia ciconia*), navadna čigra (*Sterna hirundo*), repaljščica (*Saxicola rubetra*)

Dejan Bordjan

Izobrazba: univerzitetni diplomirani biolog

Zaposlitev: biolog v Notranjskem regijskem parku

Področje delovanja: botanična conacija, spremljanje stanja ptic na Cerkniskem jezeru

Vrste ptic, s katerimi se ukvarja: kozača (*Strix uralensis*), lesna sova (*Strix aluco*), vodne ptice

Dare Fekonja

Izobrazba: grafik-tiskar

Zaposlitev: grafik-tiskar

Področje delovanja: obročkanje ptic, različni popisi, fotografiranje

Vrste ptic, s katerimi se ukvarja: plavček (*Cyanistes caeruleus*) in belovrati muhar (*Ficedula albicollis*)

Jernej Figelj

Izobrazba: študent agronomije

Zaposlitev: /

Področje delovanja: Sodeluje pri mnogih dejavnostih DOPPS-a, najraje pa pri terenskem delu in akcijah matične severnoprimorske sekcije. Udeležuje se popisov za Atlas, popisov za indeks ptic kmetijske krajine (FBI), IWC, opravlja monitoring kvalifikacijskih vrst ptic na SPA itd. *Vrste ptic, s katerimi se ukvarja:* vrtni strnad (*Emberiza hortulana*), hribski škrlanec (*Lullula arborea*), kačar (*Circaetus gallicus*)

Leon Kebe

Izobrazba: univerzitetni diplomirani inženir gozdarstva

Zaposlitev: strokovni sodelavec v Krajinskem parku Radensko polje (v ustanavljanju)

Področje delovanja: vodja notranjske sekcije, obročkanje ptic, popis kosca (*Crex crex*), pastiric, tukalic, IWC

Vrste ptic, s katerimi se ukvarja: gozdne ptice

Aleš Tomažič

Izobrazba: študent biologije

Zaposlitev: /

Področje delovanja: popisovalec za atlas, FBI in monitoringe IBA, koordinator Srečanja mladih ornitologov Slovenije, predsednik štajerske sekcije, dela tudi na bazi podatkov za IWC

Vrste ptic, s katerimi se ukvarja: zanimajo ga vse vrste, še najbolj pa vrste gozdnih ekosistemov

Al Vrezec

Izobrazba: doktor bioloških znanosti

Zaposlitev: Nacionalni inštitut za biologijo (znanstveni sodelavec)

Področje delovanja: ekologija, zgradba in delovanje ekosistemov s poudarkom na medvrstnih odnosih v združbah na primerih ptic in hroščev, v ornitoloških raziskavah se posveča predvsem gozdnim pticam, zlasti sovam, v svojem raziskovalnem delu pa se priložnostno ukvarja tudi z drugimi vrstami, od travniških do morskih ptic, zanima pa ga tudi sistematika ptic in kot posebno področje zgodovinska ornitologija. Z raziskavami posega tudi na področje

3: Urša Koce
foto: Eva Vukelič

varstvene biologije in prispeva k učinkovitejšem ohranjanju ptic in njihovih habitatov.

Vrste ptic, s katerimi se ukvarja: kozača (*Strix uralensis*), lesna sova (*Strix aluco*), koconogi čuk (*Aegolius funereus*)

Novi člani:

Vojko Havliček

Izobrazba: elektrotehnik

Zaposlitev: upokojenec

Področje delovanja: oživljanje ljubljanske sekcije, Kavke *Vrste ptic, s katerimi se ukvarja:* belovrati muhar (*Ficedula albicollis*), vrane, domači (*Passer domesticus*) in poljski vrabec (*Passer montanus*)

Ko se je Vojko pripravljaval na upokojitev, je razmišljal, kaj vse bo počel, da ostane v kondiciji. Pri iskanju novega hobija si je zastavil nekaj kriterijev; stik z naravo, druženje z dobrimi ljudmi in področje, ki bo zanj novo in ga bo moral raziskovati in preučevati. Tiste dni, bilo je leta 1999, je Mobilnet poslal vsem telefonskim naročnikom mali priročnik Ptice Slovenije s povabilom za včlanitev v DOPPS. Takoj je vedel, da je to tisto, kar išče. V društvu so se mu uresničile vse želje. Obiskoval je vsa predavanja v Ljubljani, Mariboru in Kopru in tako nabiral znanje o pticah in naravi. V društvu je želel pomagati pri uresničevanju zastavljenih nalog in tako je skupaj s prijatelji pričel z organizacijo različnih akcij v ljubljanski sekciji: malčkom v vrtcih in šolah so naredili krmilnice in jim pripravili predavanja o pticah, organiziral je različne popise ptic, delavnice, akcije, izlete, pripravil predavanja po okoliških šolah, bil je tudi član upravnega odbora od leta 2002 do 2006, zadnje čase pa deluje v skupini Kavke. Za DOPPS se mu zdijo najpomembnejše dobro organizirane lokalne sekcije. V njih mora član dobiti možnost, da z aktivnostjo uresniči svoje želje in potrebe pri preučevanju ptic in ohranjanju narave. Pri samem varstvu ptic se mu zdi najpomembnejše, da se ohranjajo in izboljšujejo življenjski prostori, da država vzpostavi dober in učinkovit pravni red s tega področja in da se v največji možni meri osvešča ljudi, predvsem mlade, o razlogih in potrebah za ohranjanje narave. Poleg ptičarije Vojko zelo rad potuje, fotografira, posluša glasbo

4: Borut Mozetič
(na desni)
foto: Tadeja Oven

in nenazadnje je zelo rad med svojimi domačimi. Zadnje čase poskuša najti odgovor na vprašanje, v kolikšni meri se mladiči ptic vračajo v domače okolje in tu nadaljujejo svoj rod.

Urša Koce

Izobrazba: univerzitetna diplomirana biologinja
Zaposlitev: Nacionalni inštitut za biologijo (mlada raziskovalka)
Področje delovanja: ornitologija, ekologija, varstvo narave, ptice rečnih prodišč in kulturne krajine, raziskovanje
Vrste ptic, s katerimi se ukvarja: repaljščica (*Saxicola rubetra*), mali deževnik (*Charadrius dubius*)

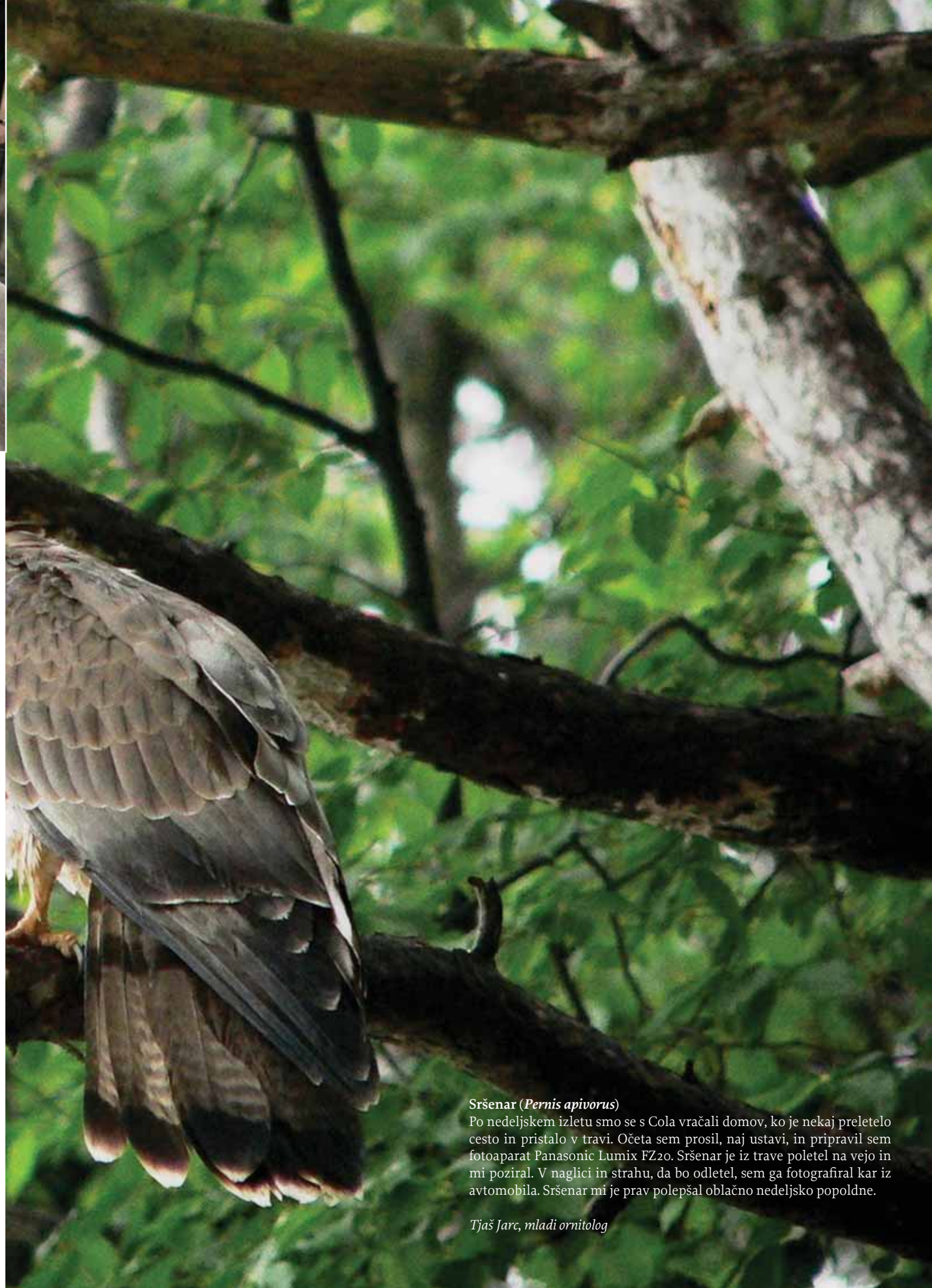
Urša Koce je članica DOPPS-a od leta 2001, z društvom pa se je spoznala prek dveh dolgoletnih članov, Eve Vukelič in Jakoba Smoleta, ki sta bila tedaj njena kolega na fakulteti. Ptice in terensko delo so ji dokončno zlezli pod kožo na skupinskih popisih za Novi ornitološki atlas. Nadaljevalo se je s številnimi popisi za različne društvene projekte. Tudi sedaj nadaljuje tradicijo popisovanja ptic, kar ji je v veliko veselje. Občasno tudi predava ali vodi kak izlet. Tri leta je bila urednica revije Svet ptic. Pred zaposlitvijo na NIB-u je bila zaposlena v pisarni DOPPS, kjer je delala na projektu notranje conacije habitatov ptic na območjih Natura 2000. Pomembno se ji zdi, da se člani povezujejo pri tem, kar imajo skupnega. To je gotovo ljubezen do ptic in narave ter želja po spoznavanju in ohranjanju narave. Povezovanje, ki vodi k skupnemu cilju, ohranjeni naravi, vidi na več nivojih – terensko delo, strokovno in znanstveno delo, izobraževanje in osveščanje, izdajanje publikacij (Svet ptic, Acrocephalus). Pravi, da pri varstvu ptic nikakor ne gre brez izobraževanja in vzgoje, saj je narava v času razcveta človekove »moči« izjemno odvisna od družbenih vrednot. Če hočemo izobraževati, se moramo najprej izobraziti sami, k čemur sodi tudi raziskovalno delo. Pri varstvu narave pa se seveda ne gre zanašati samo na upanje v prihodnost, narava potrebuje tudi povsem interventno zaščito. Pomembno se ji zdi vključevanje domačinov v naravovarstveno dejavnost, kajti vsak je največ pripravljen storiti za »svojo zemljo«. Poleg narave in ptic ji življenje napolnjujejo ljudje: družina – zlasti nečaki in

nečakinje – prijatelji, dobri ljudje. Slednjih je veliko spoznala ravno med ljubitelji ptic in narave. Glasba, ki jo zelo rada posluša in izvaja (petje). Občasno tudi likovno ustvarjanje. Duhovnost, ki pa je v tesni povezanosti z že naštetim. Bistvo se ji zdi v tem, da vsemu daje smisel. Pri opazovanju ptic jo daleč najbolj privlači prepoznavanje po petju in oglašanju. Bolj strokovno jo zanimajo ekološki vidiki razširjenosti in pogostosti vrst ter ptičje selitve. Njeni priljubljeni ekosistemi so reke in kulturna krajina, ki se jim posveča tudi profesionalno.

Borut Mozetič

Izobrazba: gimnazijski maturant
Zaposlitev: pisarna Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
Področje delovanja: naravovarstvo, habitatno urejanje in vzpostavitev sistema upravljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok (NRŠZ) ter kopica nalog, ki jih opravlja ekipa NRŠZ: sodelovanje pri pripravi letnih programov dela NRŠZ, sodelovanje z lokalnimi skupnostmi pri doseganju namena in ciljev naravnega rezervata, skrb za predstavljanje rezervata, tekoče obveščanje javnosti o pomembnih dogodkih na območju rezervata, izdajanje publikacij o rezervatu, izobraževanje, monitoring avifavne NRŠZ... Drugače pa skupinski popisi, izleti in predavanja društva.

Vrste ptic, s katerimi se ukvarja: njegovo zaznavanje ptic je v veliki meri »omejeno« na vodne in močvirske vrste, počasi pa se v njem prebujata tudi zanimanje za ptice kulturne krajine in gozdne ptice. »Krivdo« za to pripisuje sodelavcu Igorju Brajniku in članom severnoprimske sekcije. Borut je član DOPPS-a od leta 1982. V društvo ga je pripeljala želja, da bi bolje spoznal skrivnosti in čudeza ptičjega sveta. Leta 1993 je začel aktivneje sodelovati v Komisiji za varstvo narave pri DOPPS-u in postal sokoordinator projekta Ohranitev in renaturacija Škocjanskega zatoka. Od 1994 do 1999 je bil honorarno zaposlen na DOPPS-u kot tajnik, zadolžen za stike z javnostjo, delo s člani, pripravo in koordinacijo projektov, pridobivanja sponzorskih finančnih sredstev in koordinacijo skupnih aktivnosti s sponzorji (Mobitel, Grand hotel Union). Od leta 1999 je

Sršenar (*Pernis apivorus*)

Po nedeljskem izletu smo se s Cola vračali domov, ko je nekaj preletelo cesto in pristalo v travi. Očeta sem prosil, naj ustavi, in pripravil sem fotoaparatus Panasonic Lumix FZ20. Sršenar je iz trave poletel na vejo in mi poziral. V naglici in strahu, da bo odletel, sem ga fotografiral kar iz avtomobila. Sršenar mi je prav polepšal oblačno nedeljsko popoldne.

Tjaš Jarc, mladi ornitolog

Grantov (*Diomedea grantii*) in sivoglavi albatros (*Thalassarche salvini*)

Čas je zame takrat obstal. V resnici pa je svinčeno modro morje pred Kaikouro že debelo uro le narahlo božalo našo barko, ko je gneča na vodi in v zraku dosegla vrhunec. Ostanke globoko zmrznjenih rib so bili v glavnem že globoko v želodcih 17 vrst cevonoscev, ki smo jih s cenanim trikom privabili k plovilu. Sedem vrst albatroso v enem dnevu – sedemkrat več kot prej v vsem življenju. Vožnja z barko »Albatross Encounter« na ta topli poletni decembrski dan je bila stokrat poplačana. Med tisoč posnetki sta v objektiv hkrati priletela tudi Grantov (*Diomedea grantii*) in sivoglavi albatros (*Thalassarche salvini*). Bilo je pred vzhodno novozelandsko obalo, decembra 2007.

Borut Rubinič, Zaplana

5

6

redno zaposlen v pisarni DOPPS kot pooblaščen vodja del v NRŠZ, zadolžen za uresničevanje naravovarstvenega nadzora nad izvedbo sanacijskih in renaturacijskih ukrepov, habitatnega urejanja in usmerjanja dela za izvedbo upravljaljskih strategij, ki izhajajo iz Programa varstva in razvoja NRŠZ. Zavest, da je lahko aktivno soudeležen pri uresničevanju plemenitega in nesebičnega poslanstva DOPPS - varovanja ptic in njihovih habitatov, ga je navdihovala, da ostaja član DOPPS-a še danes, ter sreča, da lahko v dobro narave dela v ekipi strokovnjakov, izvrstnih poznavalcev in ljubiteljev narave, ki jih srečuje tako na delovnem mestu kot tudi na številnih izletih, predavanjih in akcijah. Od tod izhaja tudi njegova stoodstotna pripadnost nevladni organizaciji, ki je za varstvo narave v Sloveniji naredila daleč največ. Pravi, da DOPPS nikoli ne bi bil to, kar je, brez ogromnega vložka prostovoljnega dela številnih članov in zaposlenih na društvu. Vse dejavnosti DOPPS-a (publicistika, znanstveno raziskovanje, naravovarstvo, vzgoja in izobraževanje, delo sekcij, mednarodno sodelovanje...) so po njegovem mnenju enako pomembne, saj predstavljajo tesen preplet gradnikov organizacije s skoraj 30-letno zgodovino uspešnega delovanja. Bistvo DOPPS-a pa se skriva v vedenju, timskem delu in vzajemni pomoči. Skratka tovarištvu in dejstvu, da nas veže skupni cilj. Pri varstvu ptic in narave so mu najpomembnejši prepričanje in podpora matične organizacije, podatki in strokovna argumentacija, ustrezna predstavitev in promocija ter sodelovanje z mediji, širšo javnostjo, nevladnimi organizacijami in vladnimi službami. Življenje mu poleg narave in ptic napolnjujejo Mateja in Urh, prijatelji, občasno kolesarjenje in koncerti pihalnega orkestra.

Aljaž Rijavec

Izobrazba: študent gozdarstva

Zaposlitev: /

Področje delovanja: društveni popisi

Vrste ptic, s katerimi se ukvarja: zanimajo ga predvsem gozdne ptice

Član DOPPS-a je že od sedmega razreda osnovne šole. Zelo aktiven (pravi, da za vse nazaj) pa je zadnja tri leta. V društvu ga je pripeljalo zavedanje, da so tu ljudje istega miš-

ljenja kot on in da lahko skupaj naredijo veliko več za naravo. Zadnja leta ga na društvo vlečejo predvsem odlična družba, teren in dobra organiziranost in prav to ga je vse do danes navdihovalo, da mu ostaja zvest. Njegova strast na društvu so popisi, kakršnikoli in kjerkoli; tudi zato, ker se zaveda, da ima kot študent veliko časa in ker mu prav teren da veliko izkušenj, ki si jih ne more pridobiti nikjer drugje. Za samo društvo se mu zdita najpomembnejša druženje in izmenjava izkušenj, kajti brez tega društvo ne more obstajati. V življenju mu je pomembno, da se spoštuje to, kar smo podedovali od svojih nonov in non, in je naša dolžnost, da to tudi ohranimo za naše zanamce.

Tanja Šumrada

Izobrazba: Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana (2. letnik)

Zaposlitev: /

Področje delovanja: popisi različnih vrst ptic, delovanje v mladinski sekciji, gnezditvena biologija postovke

Vrste ptic, s katerimi se ukvarja: postovka (*Falco tinnunculus*), rjavi srakoper (*Lanius collurio*)

Za DOPPS ji je povedala teta in tako se je včlanila leta 2004. Narava in njena lepota jo že dolgo navdušujeta, tako da odločitev, da bi se včlanila, ni bila težka. K pravi aktivnosti in navdušenosti pa so jo pritegnili predvsem drugi ornitologi, prek katerih je ptice začela bolje spoznavati. V društvu sicer sodeluje pri nekaterih popisih in projektih, deluje pa tudi v mladinski sekciji. Ponosna je, da ima DOPPS organizirano in razmeroma močno bazo mladih članov, ki so že sedaj zelo navdušeni in gredo po stopinjah svojih predhodnikov. Ni veliko društev, ki se lahko pohvalijo s tem. Znotraj ornitologije se trenutno še išče, vsekakor pa se z vsakim letom poskuša naučiti česa novega. Posebno zanimivo in pomembno se ji zdi varstvo narave, ker vedno znova spoznava, kako posamezni biseri narave izginjajo in z njimi tudi ves živi svet. Zato se ji zdita zelo pomembni dejavnosti društva tudi raziskovanje in izobraževanje.

5: Aljaž Rijavec
foto: Jasmina Rijavec

6: Tanja Šumrada
foto: Dare Fekonja

1

2

1

Tečaj za vodenje ornitoloških ekskurzij po naravnem rezervatu Iški morost

// Eva Vukelič

Obisk Koščeve učne poti po naravnem rezervatu Iški morost je lepa priložnost za spoznavanje pokrajine Ljubljanskega barja in opazovanje značilnih barjanskih ptic. Z vodenimi ogledi obiskovalcem še bolje predstavimo rezervat, njegove ptice, značilna življenjska okolja Ljubljanskega barja ter načine kmetovanja, s katerimi jih ohranjamo.

Zanimanje šol in drugih organizacij za vodene ogledre rezervata je vedno večje, zato smo konec marca izvedli tečaj za vodenje skupin po rezervatu. Namenjen je bil vsem, ki jih zanima vodenje naravoslovnih dni in izletov ter poznajo rezervat Iški morost. Za tečaj je bilo kar veliko zanimanja. Udeležili so se ga člani, ki že aktivno sodelujejo pri vodenjih skupin in dobro poznajo Iški morost. Prvo popoldne smo se zbrali v prostorih DOPPS v Ljubljani. Željko Šalamun, naravovarstveni nadzornik v rezervatu, nam je prinesel sveže novice s terena, nam povedal o zanimivih ledinskih imenih, gospodarjenju s posameznimi habitatami, sodelovanju z domačini in še marsičem. Andreja Slameršek, učiteljica biologije, nam je predstavila, kako vodimo šolske skupine in razvnela debato o tem, kako obdržati pozornost mladih, še posebej najstnikov. Dobili smo mnogo koristnih napotkov, na kaj vse moramo biti pozorni pri vodenju mladih, da bodo od izleta odnesli čim več in da obisk rezervata ne bo »samo« izlet. Naslednji dan smo se spet srečali in se skupaj sprehodili po učni poti. Doživeli smo eno najbolj mokrih obdobij v Iškem morostu, saj smo morali broditi s škornji po poplavljeni neutrjeni poti. Željko nam je še na terenu predstavil kje, kako in zakaj gospodarimo v rezervatu. Ogledali smo si opazovalne točke na učni poti in si na slikah ogledali, kaj lahko pokažemo na posameznih točkah v različnih letnih časih. Marsikaj se je že dalo pokazati, čeprav je bila večina rastlin še v popkih,

glavnina ptic pa šele na poti iz Afrike. Od ptic smo ta dan opazovali zimske obiskovalce Iškega morosta – pepelaste lunje (*Circus cyaneus*) in brinovke (*Turdus pilaris*).

Tečaj je bil pravzaprav šele začetek. Največ se seveda naučimo z izkušnjami, opazovanjem drugih vodnikov in s pogostimi obiski rezervata, saj se nam vsakič znova pokaže kaj zanimivega. Tudi samo vodenje in učna pot se bosta s časom razvijala in dopolnjevala. Pri tem nam lahko pomagata tudi vi, z vašimi predlogi in sodelovanjem.

Gregorjevo

// Ivan Kogovšek

Na temo »Gregorjevo, ko se ptički ženijo« so dijaki Biotehniškega Izobraževalnega Centra Ljubljana - Gimnazija in veterinarska šola v tednu obšolskih dejavnosti priredili več zanimivih delavnic; od učenja pesmi in starodavnih plesov, petja, izdelave gregorčkov, papirnatih ptic, lojnih pogač do proučevanja ljubezni pri živalih.

Ena od skupin se je pod vodstvom mentorice Save Osole posvečala gnezdilnicam za ptice in netopirnicam. Najprej smo poslušali predavanje Irene Kranjec iz Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev, nato je še Vojko Havliček iz Društva za opazovanje in proučevanje ptic na kratko povedal nekaj besed o pticah, hranjenju pozimi in nameščanju gnezdilnic.

Že pred časom, ko je Sava vabila k sodelovanju na delavnici, sva z Vojkom pripravila vse potrebno za varno delo. Nažagala sva deske v sestavne elemente ter pripravila vijake, barvo, čopiče in orodje. Skupaj z dijaki smo se lotili izdelave gnezdilnic in netopirnic. Po dva in dva so obrusili ostre robove, zarisali določene točke, nato so prevrtali luknje v deske, da se ne bi razklale med sestavljanjem in vijačenjem. Za vijačenje z ročnimi vrtalniki je potrebno kar

nekaj moči. Fantje so radi priskočili dekletom na pomoč in tako smo z veliko vnemo in s skupnimi močmi sestavili 12 gnezdilnic in pet netopirnic. Vse skupaj smo nato še zaščitili z barvo. Čas je med vrtanjem, vijačenjem, zbijanjem in debato kar prehitro minil.

Po končani delavnici na predstavitvi v avli šole so imeli dijaki naše skupine kaj pokazati. Upam, da bodo te gnezdilnice še dolgo visele na drevesih okoli šole in služile pticam, dijaki pa ob pogledu nanje uživali. Mogoče bo pa kdo rekel: »Ej stari, a se spomniš tistih dveh tipov s poraščeno brado? Iz katerega društva že...?« ●

Unionski vrt vabi

Uživajte trenutke poletja z okusi dobrega življenja!

Grand hotel Union d.d., Miklošičeva 1, 1000 Ljubljana; tel.: 01 308 1270; fax: 01 308 1015; e-mail: hotel.union@gh-union.si; www.gh-union.si

→ Ali Direktiva o pticah varuje ogrožene vrste v Evropi?

// prevod Petra Vrh Vrezec

Ptičja direktiva predpisuje smernice za varstvo najbolj ogroženih vrst evropskih ptic. Sprejeta je bila leta 1979 in je danes obvezen dokument za vse države EU. Kljub temu pa nekatere tako stare kot nove evropske države članice ne opravljajo ustreznega varstva, saj so nekatera najbolj kritična mednarodna pomembna območja za ptice (IBA) še vedno nezavarovana.

V avgustu 2007 objavljeni članek v reviji Science z naslovom *Mednarodna varstvena strategija se je izkazala za uspešno pri ohranjanju evropskih ptic* je obravnaval 15 držav članic, za katere so bili na voljo zadostni podatki, in je pokazal, da so se populacije ogroženih ptic ne samo znatno izboljšale, pač pa da so se razmere v EU pri nekaterih vrstah izkazale celo za boljše kot v evropskih državah zunaj Unije. Žličarka (*Platalea leucorodia*), belorepec (*Haliaeetus albicilla*) in španski kraljevi orel (*Aquila adalberti*) so vidnejši primeri tega uspeha. Brez ptičje direktive, podpore vlad in prizadevanj naravovarstvenikov bi te ptice nedvomno čakala bolj žalostna usoda.

BirdLife International upa, da bo ta raziskava spodbudila še posebej vlade novih držav članic EU, da bi bolje upoštevale ptičjo direktivo. Nekaterne starejše članice so namreč slab zgled in Evropska komisija že zgublja potrpljenje z njimi. Španija, Nemčija, Avstrija in Poljska so bile med državami posebej izpostavljene s strani Komisije, ker niso zadostno določile primernih posebnih območij varstva (SPA), kot je zahtevano z direktivo. Španija je bila obsojena na evropskem vrhovnem sodišču, saj IBA-ji pokrivajo 31,5 % površine države, doslej pa jih je bilo kot SPA razglašanih le 18 %. Za preostale tri države je bila zadeva že predložena sodišču. Opozorilna pisma so bila poslana tudi drugim osmim državam, ki so se pridružile EU v letu 2004, tudi Sloveniji. Razen Estonije so zato vse nove članice iz leta 2004 v resnih težavah zaradi varstva ptic.

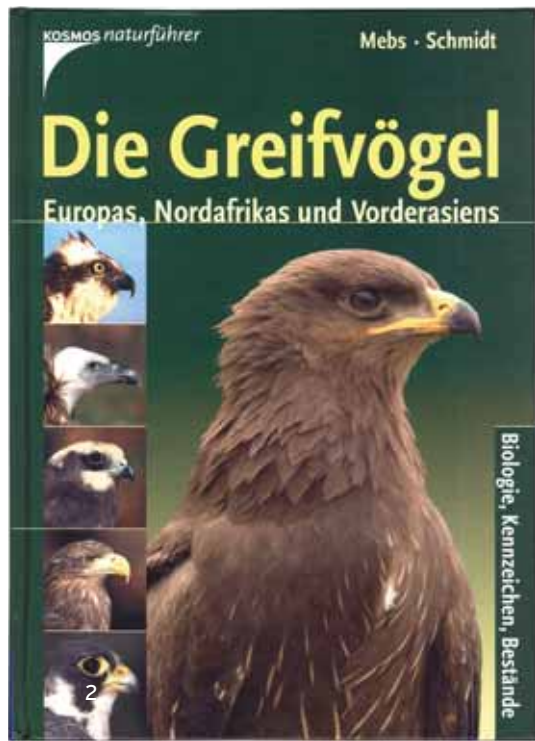
Izvirni članek: BirdLife International (2007): World Birdwatch, September 2007: 2.

1: Uspešna zgodba za belorepca (*Haliaeetus albicilla*) foto: Chris Gomersall / arhiv RSPB (uporabljeno v World Birdwatch)

1

2

3

4

Dr. Theodor Mebs, evropski strokovnjak za ujede in sove, na obisku v Sloveniji

// Al Vrezec

1: Dr. Theodor Mebs skupaj z avtorjem prispevka med opazovanjem ptic z znamenitega razgledišča na Cerkniškem jezeru. foto: Davorin Tome

2: Za najobsežnejše delo o ujedah Evrope doslej velja Mebsova druga monografija iz leta 2006, ki obravnava vse na tleh Evrope opazovane ujede, opremljena pa je s fotografijami najboljših evropskih naravoslovnih fotografov.

Ime dr. Theodorja Mebsa je dandanes nerazdružljivo povezano z ujedami in sovami Evrope. Svoje dolgoletno delovanje na tem področju je v zadnjih letih okronal z dvema izredno pomembnima monografijama. V prvi, ki je izšla leta 2000, je skupaj z Wolfgangom Scherzingerjem opisal evropske sove. Gre za najpomembnejše delo o sovah Evrope, takoj za Mikkolovo knjigo »Owls of Europe«, ki je izšla že daljnjega leta 1983. Delo je sicer izšlo v nemškem jeziku, vendar je bilo do danes že prevedeno v različne evropske jezike. Obsežna monografija obravnava vse evropske sove in podaja najnovejša dognanja iz raziskav sov v Evropi. Druga, še obsežnejša knjiga, je izšla leta 2006 in zadeva vse evropske ujede, vključujoč tudi tiste, ki se v Evropi pojavljajo zgolj priložnostno. Delo o ujedah je Mebs pripravil skupaj z Danielom Schmidtom, v njem pa na podobno analitičen način kot pri sovah opisuje poznavanje ekologije ujed v Evropi. S tega stališča je to delo trenutno največja monografija o ujedah Evrope in tudi ta je že deležna tujih prevodov. Pri obeh delih si je Mebs kot cilj zastavil tudi zbrati najboljše fotografsko gradivo o obravnavanih vrstah, ki so ga posneli evropski naravoslovní fotografi, zato sta knjigi izjemni tudi v tem pogledu.

V zadnjem času se je Mebs še posebej zavzel za dve varstveno izjemno pomembni vrsti v Evropi in sicer za kozačo (*Strix uralensis*) in belorepca (*Haliaeetus albicilla*). Kot evropska ornitološka eminenca je zbral evropske strokovnjake na dveh delavnicah, prvi v Nemčiji leta 2006 na temo kozače in drugi leta 2007 v Avstriji na temo belorepca. Avgusta 2007 je obiskal tudi Slovenijo, da bi si ogledal življenjski prostor teh dveh vrst pri nas. Z dr. Davorinom Tometom smo si skupaj ogledali Cerkniško jezero kot pomembno lovišče belorepca ter kočevske gozdove kot

gnezdišče belorepca in kot jedro populacije kozače v Sloveniji. Nad velikimi, obsežnimi in ohranjenimi gozdovi, ki jih premore Slovenija, dr. Mebs ni skrival navdušenja. Med našim obiskom se sicer kozača in belorepec nista pokazala, kljub temu pa je naš izlet okronalo bližnje srečanje s kraljem naših gozdov, rjavim medvedom (*Ursus arctos*), v samem osrčju dinarskega jelovo-bukovega gozda. Dr. Mebs se je strinjal z velikim pomenom slovenskih gozdov, gnezdenje belorepca v odmaknjenih gorskih gozdovih pa je izjemno celo v celotnem evropskem prostoru, saj je belorepec predvsem vrsta nižinskih in poplavnih gozdov ob večjih rekah.

Srečanje BirdLife-ove delovne skupine za gozdove

// Tomaž Mihelič

Oktobra lani je imela BirdLife-ova delovna skupina za gozdove redno letno srečanje v Białowiezi na Poljskem. Osrednja tema srečanja so bili indikatorji stanja gozdov. Po uspehu, ki ga imajo ptice kot indikatorji v kmetijski krajini, se sedaj znotraj partnerstva BirdLife posveča veliko pozornosti vpeljavi učinkovitih indikatorjev v gozdovih. Pri tem pa pot očitno ni tako enostavna kot v primeru kmetijske krajine. Zatakne se že pri naboru vrst. Pogoste vrste gozda, ki jih je enostavno prešteti (npr. nekateri ščinkavci, sinice...) imajo zelo široke ekološke niše in zato ne pokažejo sprememb, ki bi nas zanimala. Nasprotno te spremembe s svojo pojavnostjo zelo nazorno pokažejo gozdni specialisti (npr. nekatere žolne, koconoge kure, sove), so pa te vrste težavne za izvajanje popisa. Trenutno se kaže kot najbolj uporaben indikator kombinacija krovnih vrst (*umbrella species*) v povezavi z vrstno pestrostjo gozdnih vrst.

Veliko časa je bilo na delavnici posvečenega tudi ostalim možnim indikatorjem v gozdu. Pri ostalih taksonom-

skih skupinah (npr. hroščih) se je izkazalo podobno kot pri redkih vrstah ptic. Njihova odlična indikatorska vloga je otežena na račun težavnejše odkrivnosti in metod popisa, prednost ptic pa se tudi tu še najbolj kaže v njihovi karizmatični vrednosti in s tem v bistveno večji bazi popisovalcev, ki so v gozdu pripravljeni štetí ptice. Prav tako je z vidika finančnih sredstev in majhnega števila popisovalcev problematičen indikator stanja odmrlega drevja v gozdu. Več pilotnih projektov, ki jih izvaja BirdLife, je zelo jasno pokazalo, da je poleg same količine odmrlega drevja zelo pomembna tudi njegova strukturanost, vrstna sestava in stopnja odmrlosti.

V prvih dveh dneh delovnega srečanja se je zvrstilo več predstavitev konkretnih rezultatov na pilotnih projektih s tega področja. Zanimivo je bilo predavanje Tor-Bjorn Larsna, predstavnika Evropske okoljske agencije, ki je pokazal, da so ptice kljub temu, da je pri njih izdelava gozdnih indikatorjev šele v razvoju, tudi na gozdnem področju v vodilni poziciji. V predavanju o uporabi pogostih gozdnih vrst kot indikatorjih nam je prednosti in težave nazorno prikazal Petr Vorišek. Marisa Strazds pa je predaval o zanimivih odzivih nekaterih redkih vrst (divji petelin in črna škorklja) na spremembe, predvsem na fragmentacijo gozda. Vsa predavanja so bila odlično vodila za delavnice, v katerih smo se posvetili konkretnim problemom. Pestra zasedba iz večine evropskih držav je omogočila soočanje popolnoma različnih pogledov na problematiko v gozdovih (npr. Irska in Romunija).

Poučen je bil tudi terenski del delavnice, kjer smo si podrobno ogledali narodni park Białowieza. Ogled je bil res impresiven. Poleg ohranjenega naravnega gozda je pragozdni rezervat zavidljive velikosti. Park poleg vseh varstvenih, študijskih in izobraževalnih vrednosti tudi jasno kaže pomen tovrstnih rezervatov za razvoj lokalnega prebivalstva z razvojem naravi prijaznega turizma. Mene so prepričali in gotovo se z družino v Białowiezo vrnem kot turist. ●

→ Naftni izlivi uničujejo IBA-je

// prevod Petra Vrh Vrezec

Francosko naftno družbo Total in italijansko ladijsko zvezo RINA je pariško sodišče kaznovalo zaradi izliva nafte ob nesreči tankerja Erika na obali Bretanije v Franciji leta 1999. Iz tankerja se je izlilo 20.000 ton nafte, kar je prizadelo 150.000 ptic, med katerimi jih je 72.000 poginilo. Med njimi je bilo največ lumen (*Uria aalge*), mormonov (*Fratercula arctica*), strmoglavcev (*Morus bassanus*) in triprstih galebov (*Rissa tridactyla*). Sodišče jima je za obalno onesnaženje naložilo globo v višini 375.000 EUR in skoraj 200 milijonov EUR za odškodnino, ki jih morajo plačati različnim civilnim združenjem, pri čemer bo LPO (BirdLife Francija) prejela največjo vsoto. Sicer pa so naftni izlivi v zadnjih mesecih ogrozili več IBA-jev tudi v drugih delih sveta. V Severni Koreji sta bili nedavno prizadeti dve območji (Cheonsu Bay in Geum Estuary), pomembni prezimovališči vodnih ptic. V Kaliforniji v zalivu Bay Bridge je potonil tovorni tanker, iz katerega se je v morje izlilo okoli 58.000 galon nevarnega kurilnega olja. Prizadeta je bila obala zaliva pri San Franciscu, kjer prezimuje kar 78 % očalark (*Melanitta perspicillata*), ki se selijo vzdolž pacifiške obale Severne Amerike. Izliv je prizadel kar štiri IBA-je v Kaliforniji. Najmanj 30.000 ptic pa je poginilo zaradi izliva nafte v severnem delu Črnega morja, zaradi česar sta ogrožena kar dva IBA-ja ob ruski črnemorski obali.

Izvirni članek: BirdLife International (2008): World Birdwatch, March 2008: 9.

3: Da so detli v velikih gozdnih rezervatih zares številni, nas pričajo številni storži, zataknjeni v hrapavo skorjo hrastov. Na tovrsten prizor naletimo v Białowiezi praktično na vsakem koraku. foto: Tomaž Mihelič

4: Mormon (*Fratercula arctica*) je eden od 72.000 morskih ptic, ki so poginile zaradi izliva nafte ob nesreči tankerja Erika. foto: Chris Gomersall / rspb-images.com (uporabljeno v World Birdwatch)

Navadna čigra (*Sterna hirsundo*)

Vedno, kadar sem na poti v Umag, si ne morem kaj, da ne bi zavila v soline, saj imam ptice zelo rada in jih tudi rada fotografiram, če so mi le pripravljene pozirati. Na dan nastanka fotografije se ni dogajalo nič posebnega, ali pač. Priletela je čigra in mi pozirala, jaz pa sem jo slikala, kot se mi je naveljavala. Ko me je imela dovolj, je odletela.

Všech so mi dobre fotografije plic med letom z razpetimi perutmi. Takšno fotografiranje je sicer zelo težavno, a se je vredno potruditi!

Darinka Mladenovič, Ljubljana

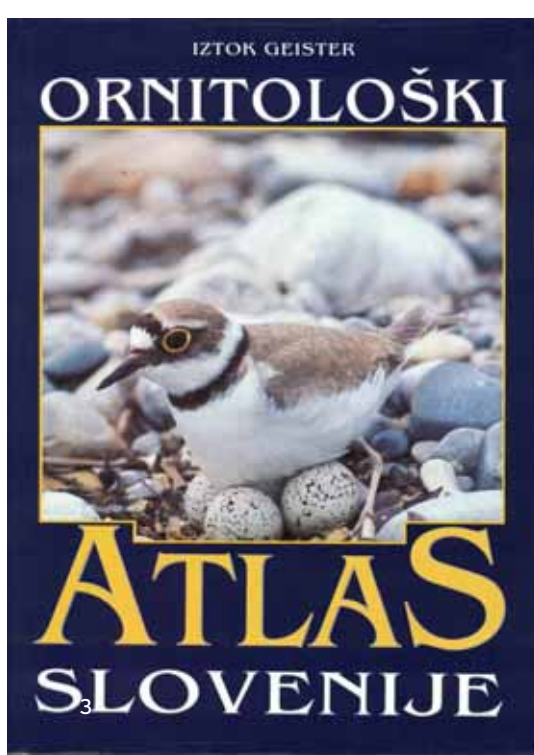

1

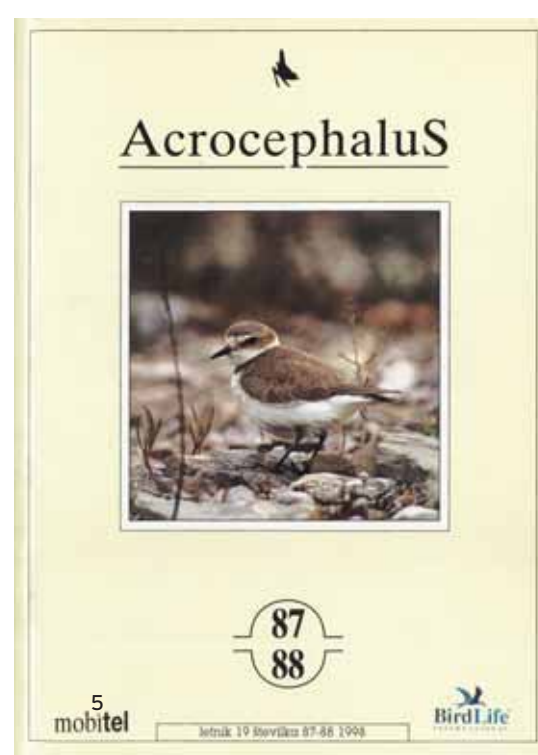
2

3

4

IZTOK GEISTER »Ptic nisem nikdar opazoval in proučeval za kratek čas« // pogovarjala se je Marjana Ahačič

1: Iztok Geister, ustanovitelj DOPPS-a, prvi urednik strokovne revije Acrocephalus, pisatelj in esejist, ornitolog, velik zagovornik narave, in še bi lahko naštevali.
foto: Marjan Cigoj

2: Domači vrabec (*Passer domesticus*), kot ga je videlo fotografsko oko Iztoka Geisterja.

3: Geisterjev Ornitološki atlas Slovenije iz leta 1995 je eno izmed temeljnih del slovenske ornitologije.

Iztoka Geisterja bralcem revije Svet ptic seveda ni treba posebej predstavljati. Pisatelj in esejist, ornitolog in zagovornik narave je bil dve desetletji trdno zavezan Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Človeške vezi z organizacijo so se kasneje zrahljale, zavezanost pticam in naravi pa je postajala le še trdnejša.

Skoraj trideset let je, kar ste skupaj z nekaterimi prijatelji in somišljeniki ustanovili Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. To so desetletja velikih sprememb, gledano z našimi očmi. Je bil čas takrat, ob ustanavljanju, naklonjen opazovanju, proučevanju narave? Je bil čas takrat naklonjen opazovanju ptic?

O tistem obdobju, ko smo ustanavljali Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije pred tremi desetletji, je bilo, nazadnje ob 25-letnici, že skoraj vse povedano, čeprav so seveda spomini vsakega udeleženca takratnih dogodkov bržkone svojski. Meni se zdi zdaj zanimivo še kvečjemu kaj takega, kar je bilo do sedaj nehotе prezrto ali hote zamolčano. Ampak to je nemalokrat tako osebno, da je o tem javno težko govoriti, vsaj v takšnem reportažnem stilu. Lahko pa povem, na kar vedno znova opozarjam, da je bilo takrat opazovanje ptic na Slovenskem vse prej kot na dobrem glasu. Danes bi rekli, da je bil "rating" zelo nizek. Za človeka, ki so ga ljudje videvali postajati z daljnogledom v roki, čeprav tam daleč naokrog ni bilo nobene turistične zanimivosti, se je šepetalо, da ni čisto pri pravi. Tako kot za kakšnega v naravo zazrtega sanjača, ki sliši travo rast. Tudi ni slučajno, da smo opazovalci ptic tedaj imeli ne tako malokrat opravka z miličniki (tako so se takrat imenovali policisti), ki so jih poklicali razni vra-

tarji ali varnostno ozaveščeni občani. Vsak ornitolog, ki je opazoval ptice v bližini kakšne tovarne ali bog ne da vojašnice, je veljal za potencialnega vohuna. Spominjam pa se tudi bolj smešnih pripetljajev, ko si kmeta moral prepričevati, da palice zapičene v tla ne pomenijo nove trase ceste čez njegovo zemljišče, ampak so le opora za mreže. Ob mreži, razpeti čez reko, me je nekoč čakal ribič, prepričan, da z njo lovim ribe, še huje pa je bilo, ko me ribič pri ribniku ni čakal, ker je polovico mreže, tisto polovico, ki je bila razpeta na obrežju, kratkomalo odrezal in odnesel. Ampak že takrat je bilo semtertjta zaznati tudi obetavnějša znamenja bolj kritičnega pristopa do našega odnosa do narave. Zgodilo se je v Bobovku, prvem pri nas uradno zavarovanem močvirju, kjer se je mreži približal mladenič in me pošteno nadrl, češ kako si drznem v zavarovanem območju loviti ogrožene ptice. Najbrž ni treba posebej poudarjati, da sem bil takšne prizadetosti, ko sem že mislil, da so vsa moja prizadevanja za dobrobit ptic bob ob steno, nadvse vesel.

Društvo se je oblikovalo in raslo, če smem tako reči, ob nastajanju Ornitološkega atlasa Slovenije. Kdo so bili ljudje, ki ste jih zbrali okoli sebe, kako so se /ste jih/ spoznawali s pticami?

Mogoče ni dovolj znano, da je bilo društvo ustanovljeno zaradi načrtovanega atlasa. In tudi društveno glasilo Acrocephalus je bilo ustanovljeno z istim namenom. Zato tudi v imenu društva ni bilo navedeno varstvo ptic, ampak samo opazovanje kot terensko in proučevanje kot akademsko opravilo. Ornitološki atlas je bil kljub amaterskemu početju visoko strokoven projekt. Za laike v njem ni bilo prostora, profesionalci pa so nanj gledali z nezupanjem. Ko sem v Raziskovalcu, glasilu tedanje Raziskovalne skupnosti Slovenije, ki je imela v rokah škarje in platno za tovrstne raziskave, objavil poziv raziskovalnim ustanovam, naj katera izmed njih vzame pod svoje okrilje izvedbo nacionalnega ornitološkega atlasa, vpetega v širši mednarodni prostor, se na to ni nihče odzval. Vsaj neprofesionalnemu krilu ustanoviteljev društva je bila v perspektivi bližja misel na raziskovalni inštitut za ornitologijo kot na množično organizacijo. Seveda pa atlasa ni

bilo mogoče izvesti brez nekaj deset dobrih poznavalcev ptic, ki pa jih takrat še ni bilo na vidiku. Izobraževalno vlogo je opravil priročnik Slovenske ptice (Mladinska knjiga, 1980), informativna revija Acrocephalus, povezovalno društvo in njegove sekcije, organizacijsko delo pa je tako ali drugače obležalo na mojih ramenih. Pri tem zadnjem seveda ne mislim, da je to bila kakšna mučeniška drža, čeprav sem nalogo opravljal kot svojo sveto dolžnost. Mogoče je bilo na trenutke videti, kot da pretiravam, še posebej, ko sem si naložil še zimski ornitološki atlas. Težko bi tudi soglašal z očitkom, da sem vse hotel narediti sam, saj sem zimski atlas na lastno pobudo in rade volje prepustil kolegu Andreju Sovincu.

Kdaj se je "zgolj" opazovanje ptic spremenilo v varstvo ptic?

O tem v navedenicah zapisanem »zgolj« bi se dalo napisati marsikaj. Treba je namreč vedeti, da so takrat na območju celotne Slovenije delovala lokalna društva tako imenovanih ljubiteljev ptic, ki so se skoraj vsa imenovala Društvo za vzgojo in varstvo ptic pevk, imeli pa so tudi krovno organizacijo s sedežem v Ljubljani.

Z vzgojo je bilo mišljeno gojiteljstvo ptic pevk v ujetništvu, z varstvom pa, da je te ptice v naravi treba zaščititi pred vsem, razen pred človekom. Od tu seveda ni daleč do sklepa, da so ptice še najbolj varne v ujetništvu. Torej do kraja sprevržena ideologija nasilne ljubezni do živih bitij. Tako je razumljivo, da smo se opazovalci in proučevalci ptic besedi varstvo v imenu društva raje izognili. Ko pa je pridobitniško usmerjena struja mlajših ornitologov društvo pričela povezovati z mednarodno organizacijo BirdLife, je odsotnost varstva narave v nazivu društva postala ovira. Zato so hoteli sprva spremeniti ime, kasneje pa so se zadovoljili s kratico DOPPS, ki je ta manko prikrila.

Z drugačnim, ekosistemsko utemeljenim varstvom ptic pa smo se dejavnejši člani društva soočili šele ob pripravi Rdečega seznama ogroženih ptic gnezdil Slovenije iz leta 1994. Ves čas sem tudi sam sodeloval pri njegovi pripravi, nazadnje pa sem se zaradi nesoglasanja s konceptom pred-

stavitve ogroženih vrst soavtorstvu odpovedal. Po mojem bi pri vsaki vrsti posebej morali navesti konkretne razloge, zakaj je uvrščena v določeno kategorijo ogroženosti. Obveljalo pa je prepričanje večine, da zadoščajo simbolne splošne označbe vzrokov ogroženosti.

Kako se je ob tem spreminjal vaš odnos do ptic, do društva, do – naj dam v narekovaj – „naravovarstva“? Znano je, da naravovarstvu, sploh sodobnemu, ki izhaja iz strahu za lastno, človeško prihodnost, pogosto pokazete ogledalo, v katerem se zagleda golo, zagledano vase?

Moj odnos do ptic se vsa ta leta ni kaj dosti spreminjal. Še najlepše bi ga lahko primerjal z območnim spreletom tiste ptice pevke, ki se po virtuoznem dviganju in spuščanju v zračni prostor nad drevesom, vrne na izhodiščno mesto na veji. Začel sem kot nedolžen opazovalec, se spogledoval z znanostjo o pticah, si prizadeval za večjo družbeno veljavo ptičeslovja, nazadnje pa je od vsega ostalo samo neizmer- no zadovoljstvo ob pogledu na pernato bitje. Ampak ta lok napenjam že skoraj štiri desetletja.

Formalni razlogi za moje slovo od društva so znani. S sklepom izvršnega odbora sem bil leta 1999 po skoraj dvajsetih letih vodenja revije zaradi pomislekov do razpolaganja z društvenimi gmotnimi sredstvi, izrečenih v uredniškem komentarju v 93. številki Acrocephalusa, razrešen funkcije glavnega in odgovornega urednika. Se pravi de facto zaradi verbalnega delikta. Vendar je bilo moje poslanstvo opravljeno že leta 1995, ko je v knjižni obliki izšel Ornitološki atlas gnezdil Slovenije, skupaj z Zimskim atlasom Slovenije, najpomembnejši ornitološki projekt prejšnjega stoletja.

Do naravovarstva sem ves čas občutil nekakšno nelagodje. Prepričanje, ki se je v meni izoblikovalo že v študentskih letih in me vodi do današnjih dni, in ki temelji na spoznanju, da ustvarjene reči, se pravi stvari, in še toliko bolj ustvarjena živa bitja, se pravi rastline in živali, živijo svoje, od kreacije neodvisno življenje ali imajo do tega vsaj vso pravico. Zato naj bi se, kadar res hočemo kaj dobrega narediti za rastline in živali, najprej vprašali, kaj bi one same

4: Kratkoperuti vrtnik (*Hippolais polyglotta*)
foto: Iztok Geister

5: Kot urednik strokovne slovenske ornitološke revije Acrocephalus je Geister deloval celih 20 let, med letoma 1980 in 1999.

6: Pisana penica (*Sylvia nisoria*)
foto: Iztok Geister

izbrale, če bi jim izbiro dopustili. Interes naravovarstva in dejanska izbira namišljenih varovancev sta le redkokdaj v sozvočju. Naravovarstvo predvsem ne upošteva dveh v naravi po mojem najpomembnejših dogajanj: neprestanega spreminjanja življenjskih razmer in prilaganja živih bitij tem razmeram. Zato sem tudi razvil pojem zagovorništva narave in prepričan sem, da je samo vprašanje časa, kdaj bo družbeno priznано.

Ocenjevalci vaših del ves čas poudarjajo dvojnost vašega bogatega ustvarjalnega opusa: umetnost na eni in znanost na drugi strani. Se vam zdi, da ste s pomočjo umetnosti lahko prepričljiveje povedali tisto, kar ste opazili kot opazovalec, zagovornik narave?

Ne gre toliko za dvojnost kot za dopolnjevanje, da bi bilo na koncu vendarle mogoče zaznati celoto. Skoraj je ni leposlovne knjige, v kateri me ne bi zmotila kakšna biološka netočnost, po drugi strani pa pri poljudnoznanstvenih besedilih, ki jih zelo rad prebiram, pogrešam osebni, lahko tudi čustveni odnos do obravnavane teme. Sam si prizadevam za korekten odnos do znanstvenih spoznanj, ustvarjalni domišljiji pa dopuščam povsem prosto pot.

Sodobni naravovarstveni gurui svariijo pred podnebnimi spremembami, naravovarstvo je našlo pot v politične programe, vi pa, če prav razumem, še vedno verjamete v moč sprememb v naravi, ki gredo svojo pot.

Zaradi znanstvenikov, ki spričo objektiviranja svojih spoznanj ne vidijo celote, in politikov, ki se vidijo na čelu prestrašenih množic, se razvija odrešenjska gospodarska strategija, ki ne skriva, da temelji na nespoštovanju naravnih sil. Odraž te naravovarstvene prevrženosti je vse bolj nezadržan sovražni govor do narave. Razen vremenoslovcev, ki se nič krivi čutijo nekako odgovorni za napovedovano nevarnost, skoraj nihče ne govori o nujnosti prilagajanja podnebnim spremembam, ampak večinoma o nujnosti boja proti tej namišljeni pošasti. Ne vem, zakaj se nihče od okoljskih gurudev javno ne vpraša, kakšna prihodnost bi se nam obetala, ko bi se ledeniki spustili do nižin, gladina morja upadla za nekaj deset metrov, da bi pristanišča

zgroženo obvisela na kopnem in bi narava pričela sama celiti rane, ki jih je človeštvo prizadejalo v desettisočletju po zadnji ledeni dobi s svojim naravne ujme posnemajočim gospodarjenjem. Morda bi se pa potem vendarle znali veseliti zmagoslavne vrnitve gozda na izkrčeno zemljino obličje. Popolnoma odveč se mi zdi bojazen, da v procesu spreminjanja podnebnih razmer ni točke vrnitve. Seveda pa nihče ne ve, kako daleč nazaj se bo odvijal proces v nasprotni smeri od današnje. Pri vsem tem pa ne smemo prezreti, da si znanstvena srenja zelo prizadeva obvladati še zadnji neobvladljiv naravni pojav na zemlji, to je vreme. Ne izključujem niti verjetnosti, da je sedanje dogajanje že hotena ali nehotena posledica takšnih prizadevanj.

Ko se je zaključilo obdobje nastajanja Ornitološkega atlasa, so se zrahljale tudi vaše vezi z DOPPS. Kje vidite društvo danes? Kje vidite njegovo prihodnost?

Slišim, da nastaja ornitološki atlas nove generacije ornitologov. Želim vam, da bi nastalo delo opravilo poslanstvo, kakor ga je atlas naše generacije. Sicer se pa z napovedovanjem prihodnosti ljubiteljskih organizacij ne ukvarjam. Ptice nisem nikdar opazoval in proučeval za kratek čas.

Kot umetnik ste ves čas v dvomu, dvom je sol pisanja, pravi-te. Kot človek, ki živi tu in zdaj, ste priča procesom v naravi, ne le z lastnimi očmi, sodobna komunikacija nam odpira vrata tudi v prej nedostopne svetove. Kdaj dvomite o tem, kaj je dobro za ptice? Veste?

Ob vsakem koraku v naravi me spremlja ta dvom. ●

Belovrati muharji v Krakovskem gozdu

// Sava Osole

1// Krakovski gozd je naš največji nižinski poplavni dobov gozd. V njegovem osrčju je pravi pragozd z drevesi, starimi do 300 let in visokimi do 40 metrov. To je evropsko pomembno gnezdišče redkih vrst ptic, pomemben je tudi kot habitat dvoživk in rastišče zanimivih rastlinskih vrst. Tu je kot gozdarski inženir delal izumitelj ladijskega vijaka Josef Ressel, ki je gozd tudi izmeril. Veliko razlogov torej, zakaj si ga želi obiskati vsak ljubitelj narave. Ker je gozd zavarovan, v njem ne smemo početi nič takega, kar bi zmotilo naravo in njen stoletni mir. Za vsak poseg je potrebno posebno dovoljenje.

foto: Dare Fekonja

2// Dobra priložnost za organiziran obisk je bila akcija ljubljanske sekcije DOPPS - spremljanje gnezditve belovratega muharja (*Ficedula albicollis*) v Krakovskem gozdu. Akcijo si je zamislil Dare Fekonja. Dne 13. aprila se nas je tako sedem članov ljubljanske sekcije odpravilo na teren, da bi gnezdilnice pritrdili na drevje. Ne bom opisovala, kako smo v avtomobile nalagali gnezdilnice, lestve, vrvi, škornje, orodje, metre, žeblje... in vse to na terenu spet iztovorili, prenašali po gozdu, preštevali, merili, izgubljali, pobirali, oštevilčevali, plezali po lestvah in obešali. Naj zadostuje, če povem, da nam je pragozd, ki ga nismo vajeni, pripravil malo presenečenje. Res je težko prehoden! Saj ne, da tega ne bi vedeli že prej. A ko se s polnim naročjem težkih ptičjih hišic prebijaš med podrtim drevjem skozi močvirje in morda še padeš v blato, bolje dojameš, kaj je v resnici pragozd. Tam poti niso ravne, vidljivost je slaba in orientacija težka. Je pa zato zrak poln vonjev in ptičjega petja, pogledi pa polni zelenja, tako da človek kar uživa, pa čeprav z mokrimi nogami. foto: Stefan Hage, www.birds.se

3// Na drevje smo v višini treh do štirih metrov pritrdili vsega skupaj 32 gnezdilnic: polovico v pragozdu, druge pa v bližnjem gospodarskem delu gozda, za primerjavo. V obeh primerih je torej na površini enega hektara razporejenih 16 gnezdilnic na razdalji 25 metrov. Projekt se s tem šele začne, smisel je v opazovanju, ali bodo belovrati muharji zasedli gnezdilnice in v njih uspešno gnezдили oz. katere druge vrste jih bodo naselile. Zanimivo bo opazovati razlike med dogajanjem v pragozdu in gospodarskem gozdu ter razlike med posameznimi leti. foto: Ivan Kogovšek

Projekt naj bi predvidoma trajal sedem let. Pomembna bosta reden nadzor in opazovanje razvoja dogodkov. Prvo tako opazovanje je že opravljeno, drugega je preprečilo vreme. V prihodnjih letih jih bo še veliko in veliko bo tudi kresanja mnenj o opazovanem vedenju ptic in dobljenih rezultatih. ●

1

2

3

1: Pogled na izpraznjeni ribnik v Podvincih.

2: Labod je prestal prevoz do Ptujškega jezera in že je bil pripravljen za izpustitev.

3: Srečen konec, vse dobro.
Vse foto: Dominik Bombek

→ Fotografije fundacije Saxifraga

Zbirka fundacije Saxifraga šteje več kot 150.000 naravoslovnih fotografij, ki jih za objavo v naravovarstveni publikaciji v primeru, da finančna sredstva niso na voljo, dobite brezplačno.

S svojimi fotografijami pa se lahko pridružite skoraj 100 evropskim naravoslovnim fotografom, ki so z namenom, da bi pripomogli k varstvu narave, že prispevali fotografije v zbirko Saxifraga.

Več informacij na spletni strani www.saxifraga.nl.

Reševanje laboda

// Dominik Bombek

Gospod Vekoslav Lašič je pri ogledu izpraznjenega ribnika v Podvincih opazil, da je v njem labodov mladič. Ker mladi labod še ni bil sposoben za letenje, bi brez pomoči poginil. Matjaž Premzl je poskrbel za reševalno opremo – škornje, mrežo... In akcija je stekla!

Ribiči so »pomagali na suho« ribam, le da te niso bile videti preveč zadovoljne, za laboda pa se niso zmenili. Sicer so ga opazili, a kaj več od tega niso storili.

No, tu sva nastopila midva z Matjažem. Obula sva si škornje, vzela mrežo in se zapodila v blato. A se takoj pogreznila za pol metra v mulj. Težko sva se bojevala s prvimi metri, čakalo pa naju je še slabih 500 metrov. Iz koraka v korak se nama je zdelo težje. »Kaj zdaj, nama bo uspelo ali bova obupala?« sva se spraševala. Toda ko sem videl Matjaža, kako se po mulju z levjimi skoki bliža mlademu labodu, sem si oddahnil. Poskušal ga je zaobiti. Žal ga labod ni čakal, ampak se je pognal v beg. A ni mu uspelo zbežati daleč, zaplahutal je iz potoka v mulj in tam tudi obtičal. Matjaž ga je prijel okrog trupa, da sva mu oči lahko pokrila s krpo. In tako se je umiril.

Nato je sledil transport. Laboda sva spravila v vrečo, da ni prhotal. S tem sva preprečila poškodbe pri prenašanju. Odnese ga v avtomobil in ga odpeljala na Ptujsko jezero. In naposled je labod le dočkal srečen konec! Svobodno je zaplaval po jezeru, življenju naproti. ●

Domáci vrabec (*Passer domesticus*)

Janez Papež, Kočevje

1

2

3

Ali si za skok v vodo?

// Barbara Vidmar

1: Vrtna kopel bo pticam omogočila, da si bodo brezhibno uredile perje, se pri tem osvežile in poleg tega pogasile tudi žejo. Na sliki je siva vrana (*Corvus cornix*).
foto: Ivan Esenko

2: Ptičji svatje s ptičjo pogačo pogostijo ptičji par.
foto: Irena Maršnjak

3: Proti negativnemu trendu: ogroženost mavricijskega aleksandra (*Psittacula eques*) se zmanjšuje
foto: D. Hansen / www.mauritian-wildlife.org (uporabljeno v World Birdwatch)

Juhu, počitnice so tu! Dobro vemo, kako dobro se počutimo v vročih poletnih dneh, ko se ohladimo v vodi in ko otroci veselo čofotajo po njej, pa naj bo to na morju, v reki, jezeru ali v bazenu. Včasih si omislimo bazen celo na svojem vrtu. Zakaj ne bi torej poskrbeli, da se v svojem bazenčku osvežijo tudi ptice, ki zahajajo na naš vrt?!

Ptičja kopel

Najbolj preprosto jim kopel pripravimo tako, da uporabimo podstavek za rože in vanj nalijemo svežo vodo. Postavimo ga na mesto, ki je dovolj odprto, da imajo ptice pregled nad dogajanjem okoli sebe, a hkrati v bližini zavetja, kamor se bodo lahko pred nevarnostjo umaknile oziroma si v miru očistile in uredile perje. Posoda, v kateri boste pticam ponudili vodo, naj bo dovolj velika, saj nekatere ptice potrebujejo veliko prostora in vode za svojo kopel. Poleg tega naj bo tudi čim bolj praktična, da jo boste z lahkoto očistili in ponovno napolnili s svežo vodo. Vodo menjajte vsaj enkrat na teden in ne pozabite redno očistiti posode, ki ste jo nastavili pticam za osvežujočo kopel. V njej se sčasoma pričnejo nabirati alge, listje ter druga umazanija, kar lahko ptice ovira pri prijetnem čofotanju. Poleg tega s tem onemogočite, da bi ptice obbolele zaradi bolezni. Ptice se v posodi ne bodo le kopale, temveč bodo iz nje tudi pile.

Pri nameščanju kopeli za ptice naj sodelujejo tudi otroci. Naučili se bodo, da je za naše male pernate prijatelje treba skrbeti tudi poleti in ne le pozimi, ko jim v krmilnice nasujemo zrnje. Skupaj z otroki opazujte ptice, ki si privoščijo kopel v svojem »bazenčku«. Razložite najmlajšim članom družine, da se ptice pri tem ne le osvežijo, temveč s kopeljo poskrbijo, da so njihova peresa v brezhibnem stanju. Močenje peres je koristno zato, da se na njih ne nabira prah ter omogoča pticam, da si perje tudi laže oči-

stijo in uredijo. Ko si namreč ptica s kljunom čisti perje, si ga hkrati s tem tudi skrbno uredi in raznese mast iz žlez, tako da ostanejo peresa vodoodporna.

Skupaj z otroki si zapišite, katere ptice so obiskovale ptičji bazenček, da boste lahko podatke primerjali s tistimi v naslednjem letu, otroci pa lahko dolge poletne dni izkoristijo za upodabljanje ptic med kopanjem z različnimi risarskimi pripomočki. Ne pozabite na ptice tudi na počitnicah daleč od doma; rade bodo zahajale v kopel, ki jo boste nastavili npr. pred svoj šotor na morju, otroci pa bodo imeli z opazovanjem čofotajočih pernatih bitij veliko veselja.

Praznovanje Gregorjevega, ko se ptički ženijo

// Alenka Bradač

Letos so bile ptice v naši enoti vrta naše zveste spremljevalke in prizadevne sodelavke. Skozi vse leto smo jih spoznavali in odkrivali tančice z njihovega življenja v okviru projekta Svet ptic okoli nas. Sončki, skupina najstarejših otrok, so tako rekoč dihali s pticami od postavitve ptičje krmilnice v jeseni do gnezdilnice spomladi. Otroci so spoznali veliko vrst ptic, ki živijo v okolici, in svoja spoznanja navdušeno širili tudi na starše, ki so z vedno večjim zanimanjem spremljali dogajanja v okviru projekta. Vsaka nova dejavnost je odgovorila na kar nekaj naših vprašanj in hkrati postavila veliko novih.

Upriporitev ptičje svatbe

Pomlad je čas, ko se vsi veselimo sprememb, ki se dogajajo v naravi. Dnevi se daljšajo, dreveje zeleni in ptički se ženijo. Že naši predniki so se veselili 12. marca, Gregorjevega, ko goduje Gregor, prinašalec luči. Ta dan so si otroci izbrali za ptičjo poroko. In ker v ljubljanski okolici velja, da imajo ptički na Gregorjevo gostijo in da na vsakem grmu visi pogačica, je od ideje do realizacije manjkalo le še ne-

kaj pogač, ki so ostale od zime, in ščepec spomladanskih simpatij, pomešanih z neizmerno otroško domišljijo. Otroci so določili par, kosovko in kosa, da se poročita. Preostali otroci so bili svatje in so si tudi poiskali svoj par. A tudi v človeškem svetu ptic ne gre brez zapletov. Kosov je bilo več kot kosovk. Kaj sedaj? Rešitev so otroci hitro našli. Sklenili so, da bodo na naslednjo poroko povabili skupino iz sosednjega vrtca, kjer je ravno toliko deklic »preveč« kot pri nas dečkov. Letos so se pač zadovoljili z malo več veselimi svati in kasneje poletnimi klateži. Telovadnica je bila ravno prav velik prostor za poroko in svatovanje. Ob instrumentalni glasbi so otroci ob vođeni improvizaciji pričeli gibalno uprizarjati ptičjo svatbo. Kos in kosovka sta se zavrtela v plesu dvorjenja. Drugi ptičji pari so ju opazovali in ju ob koncu dvorjenja pogostili z navidezno ptičjo pogačo. Skupaj s samskimi kosi so se jima nato pridružili na svatbenem plesu, kjer ni manjkalo veselega frfotanja, ptičjega žvrgolenja in živahnega spreletavanja. Svatba se je končala, poročeni par ter svatje so odleteli in začeli iskati primeren prostor za spletanje svojih gnezd. Samski kosi so jih pri tem opazovali in čakali, če bi morda k njim vendarle priletela kakšna kosovka. Ko so otroci odvrgli svatovsko perje, so se odpravili na dvorišče. Tam so za zaključek Gregorjevega najprej obesili na veje lojne pogače. Kasneje so s pomočjo ornitologa Dareta Fekonje obesili na drevo tudi gnezdilnico. Poročam lahko, da je bila svatba uspešna; lojne pogače so izginile v lačnih kljunih ptic, v gnezdilnici se je namestil par velike sinice (*Parus major*) in v bližnjem grmovju sta si spletla gnezdo dva para kosov (*Turdus merula*). A niso le otroci postali navdušeni opazovalci ptičjega sveta, pridružili so se jim tudi starši in stari starši. Ob letaku Pomagajmo pticam – nameščajmo gnezdilnice so doma otroci skupaj z očki in dedki ustvarjali gnezdilnice. Nekatere so nastale iz kartona, druge iz lesa. Kako resno so pristopili k izdelavi, pove že podatek, da so otroci hodili domov kar po kosilu, da bi bila gnezdilnica čim prej narejena. Otroci sedaj vedo, da v okolici vrta živijo ptice. In če jih vprašate, vam bodo tudi našeli, katere. Vendar ne zgolj zato, ker so jih videli, marveč tudi zato, ker so jih doživeli.

Idejna zasnova in izpeljava: Irena Maršnjak in otroci skupine Sončki, Vrtec Ciciban, enota Pastirčki, Ljubljana ●

→ Mavricijski aleksander - rešitev pred izumrtjem

// prevod Petra Vrh Vrezec

Leta 2007 je mavricijska naravovarstvena organizacija Mauritius Wildlife Foundation (MWF) objavila veselo novico, da se je mavricijski aleksander (*Psittacula eques*) pridružil tistim redkim vrstam ptic, ki se jim je izboljšal status ogroženosti na rdečem seznamu IUCN. Populacija te ptice je namreč v sedemdesetih letih štela le deset osebkov, leta 2007 pa se je glede na povečanje populacije njen status iz kritično ogrožene vrste spremenil v status ogrožene vrste. V prejšnjem stoletju je vrsto pestila cela vrsta groženj, ki so prispevale k drastičnemu upadu števila osebkov. Lokalni in mednarodni naravovarstveniki, vlada in prebivalci Mavricija pa so s skupnimi napori vrsti naposled omogočili, da je preživela. Mavricijski aleksander je tako zgleden primer, kako je mogoče rešiti vrsto tudi tik pred izumrtjem. Po svetu si veliko ljudi prizadeva, da bi takšno uspešno zgodbo ponovili tudi pri drugih vrstah. Glede na najnovejši Rdeči seznam ptic iz maja 2007 kar 1.221 vrstam danes grozi izumrtje, trend ohranitvenega statusa ptic na svetu pa se od leta 1988, ko so prvič natančno določili različne statuse ogroženosti, žal slabša.

Izvirni članek: BirdLife International (2007): World Birdwatch, December 2007: 8.

→ Postanite član DOPPS, pridružite se nam!

Želite prispevati k ohranjanju našega naravnega bogastva in k povečanju družbene veljave varstva ptic in narave? Morda želite aktivno sodelovati v ornitoloških in naravovarstvenih projektih? Ali pa si želite le prijetne družbe z drugimi ljubitelji ptic in narave? Vse to vam prinaša članstvo v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Poleg že omenjenih možnosti se boste lahko brezplačno udeleževali številnih izobraževalnih izletov in predavanj širom Slovenije ter prejeli revijo Svet ptic, prvo slovensko poljudno revijo o pticah. Mogoče vas zanima strokovno delo in se boste odločili še za Acrocephalus. Naše poslanstvo je varovanje ptic in njihovih habitatov. Tega uresničujemo s skupnimi močmi, zato je prav vsak posameznik pomemben člen verige, v kateri lahko pripomore k varstvu narave. Svojo namero o včlanitvi sporočite na naš naslov: **DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana, e-pošta: dopps@dobps.si ali nas pokličite na 01 426 58 75.** Poslali vam bomo pristopni paket. Postali boste del organizacije, ki deluje v javnem interesu varstva narave in je partner svetovne zveze za varstvo ptic BirdLife International. S tem boste storili uslugo pticam, naravi in nenazadnje tudi ljudem.

1

2

3

Sčasoma ti je takoj jasno, da ni vse, kar leti, lastovka

// Aljaž Rijavec

1: Ena izmed skupin na taboru se je posvečala pticam na Kraškem robu. foto: Aljaž Rijavec

2: Skupina za morske ptice je iskala prezimovalce na slovenski obali. Med drugimi so opazovali tudi polarnega slapnika (*Gavia arctica*). foto: Kajetan Kravos

Ko sem prvič kot udeleženec pomislil »kmalu bo tabor,« en teden nisem mogel spati. Pozabil sem na apetit in misli so mi nemirno begale: »En teden norih dogodivščin, en teden norih izletov v neznano, en teden norih izkušenj, en teden novih prijateljev...!«

Tabor ti da veliko več kot le teden počitnic v naravi. Cel teden preživiš z nekom, ki se s stvarmi, ki te veselijo, ukvarja že vrsto let. In tudi tisti udeleženci, ki so na začetku še malce plašni, postanejo proti koncu že tako domači, da že prav drzno postavljajo vedoželjna vprašanja. Pridobiš si izkušnje, ki ti jih ne da nobena knjiga, in zaveš se besed: »Ne knjiga, narava naj bo človeku šola!« Naučiš se opazovati, naučiš se prisluhniti, naučiš se razumeti; vrline, ki te naredijo v življenju, ne samo dobrega naravoslovca, marveč sočloveka.

Sčasoma ti je takoj jasno, da ni vse, kar leti, lastovka, da kar čepi na strehi, ni vrabec, in da kar je veliko, ni štokrlja, ampak da okrog nas živi mnogo različnih vrst ptic. Nenadoma doma opaziš, da je pred hišo veliko pastiric, da čepi šmarnica na sosedovi hiši, da na vrtu poje kobilar. Zaveš se resnice: vse te ptice so bile že od nekdaj tu, le da jih nisi znal zaznati.

Na taboru te peljejo v rezervate, kjer začudeno strmiš v prečudoviti svet in kjer se ti zdi kot v raju; sploh ni kot mestno središče s štiridesetimi umazanimi golobi in petimi vrabci. In nenadoma te prešine misel, zakaj ne more biti tako povsod in zakaj ne more biti vsak dan tvojega življenja, ki je edinstveno, enak dnevom na taboru.

Po mnogih letih in mnogih taborih bi človek pomislil, da se na vse to navadiš, če ne celo naveličaš, a je pesem povsem drugačna, oziroma ista. Še vedno ne morem spati, apetit izgubim in po glavi mi skačejo povsem iste misli, kot da bi bilo v prvo. Tabor je povsem svoje življenje; ima okus, ima vonj, barvo in zasidra se ti globoko v srce in dušo in ga ne pozabiš nikoli več.

Zimski tabor mladih ornitologov 2008

// Bojana Lipej in mentorji

Ornitološki tabori navadno potekajo v poletnem obdobju, ko je narava v polnem zagonu. Kaj pa pozimi, ko je vreme opazovanju in proučevanju ptic običajno manj naklonjeno in so dnevi zelo kratki? S temi in podobnimi vprašanji smo se ubadali organizatorji, ki smo se spoprijeli z izzi- vom priprave zimskega ornitološkega tabora. Na pomoč nam je tokrat priskočila tudi neobičajno topla zima, ki je bila kot nalašč za organizacijo tabora, ki je potekal v času zimskih počitnic, od 23. do 28. februarja letos, na območju naravnega rezervata Škocjanski zatok in v njegovi okolici. Na vabilo se je odzvalo 22 vnetih osnovnošolcev in sred- nješolcev iz različnih koncev Slovenije, ki so se odločili, da bodo proste dni izkoristili za spoznavanje ptic. Mladi ornitologi so bili nastanjeni v OŠ Oskarja Kovačiča Škofije, kjer so delovali in analizirali dobljene podatke, obenem pa tudi ustvarjali in krepili nova poznanstva. Razdelili so se v šest delovnih skupin, ki jih je vodilo šest izkušenih mentorjev. Prav vse skupine so sledile osnovnemu cilju tabora, seznanjanju z metodami ornitološkega dela in s posebnostmi raziskovanega okolja, kot so zavarovana ob- močja Škocjanski zatok, Sečoveljske soline, porečje reke Dragonje in Kraški rob. Začrtani delovni program je obetal veliko zanimivosti tako v ožjem okolju kot na čezmejnih mokriščih, na izlivnem območju reke Soče. Nenazadnje pa je treba omeniti, da so se aktivnosti nadaljevale tudi potem, ko se je že znočilo, saj so udeleženci z mentorji spo- znavali, katere sove živijo na teh območjih.

Vsi udeleženci so bili zadovoljni in navdušeni. Le malo- kdo izmed njih je imel predstavo o tem, kaj bodo počeli, kaj bodo videli in česa se bodo naučili. Spoznali so številne vrste ptic, se seznanili z delom ornitologov, obiskali zava- rovana območja v Slovenski Istri in na izlivnem območju reke Soče v Italiji, doživeli veliko lepih utrinkov v naravi, imeli priložnost poslušati zanimiva predavanja in, nena- zadnje, preživeli so veliko lepih trenutkov skupaj z novi- mi ljudmi, ki jih združuje ljubezen do ptic in narave.

Izvedbo tabora so finančno podprli Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS, Ministrstvo za okolje in prostor ter družba Mobitel, glavni pokrovitelj DOPPS.

Skupina za morske ptice

Mentor: Eva Vukelič

Mladi ornitologi: Omar Alhady, Tjaš Jarc, Gašper Kodele in Anže Škoberne

Skupina za morske ptice je ugotavljala, koliko vrst in osebkov prezimuje na slovenski obali. Obiskali so različna obalna območja ter izliv reke Soče. S teleskopi in daljnjo- gledi so določali in šteli vodne ptice. Glede na število vrst in osebkov so med seboj primerjali opazovana območja. Največ vrst je bilo ob izlivu reke Soče, največ osebkov pa v Sečoveljskih solinah.

Zaradi goste megle so včasih na vodi videli le silhuete, po- dobne pticam. Zato so se učili in naučili določevati ptice po obliki in predvsem po njihovem oglašanju. Ogledali so si neobičajne prezimovalce, kot so: rjavka (*Aythya marila*), črna raca (*Melanitta nigra*), beloliska (*M. fusca*), polarni slapnik (*Gavia arctica*), plašica (*Remiz pendulinus*) ipd.

Skupina za pregledovanje skalnih sten za kavko

Mentor: Matjaž Premzl

Mladi ornitologi: Nika Mori, Valentina Sergaš, Domen Stanič in Zala Vuga

Skupina si je za cilj izbrala pregledovanje skalnih sten za kavko (*Corvus monedula*). Da bi bilo terensko delo kljub zgodnji pomladi oziroma pozni zimi še bolj pisano, pa so si ogledali tudi ptice v skalah, na travnikih, gozdu in na vodi. Tako so spoznali različne habitate ter dejavnike, ki jih ogro- žajo. Nekajkrat so odšli na nočni teren, da bi odkrili, katere vrste sov živijo na območju, kjer so hodili podnevi.

Skupina za žalobno sinico in veliko uharico

Mentor: Jernej Figelj

Mladi ornitologi: Tilen Barut, Jernej Kocjančič, Gregor Mi- helič, Mateo Tozan

Skupina je namenila svoj čas predvsem dvema pticama, žalobni sinici (*Parus lugubris*) in veliki uharici (*Bubo bubo*). Pot jih je vodila prek celotnega Kraškega roba vse od So-

cerba do Zanigrada. Ogledali so si različna življenjska oko- lja v tem delu Slovenije in spoznavali različne rastlinske in živalske vrste ter različne načine opazovanja in popi- sovanja ptic. Žalobno sinico so iskali s pomočjo predvaja- nja posnetka njenega petja, vendar neuspešno. Ob tem so spoznavali tudi druge vrste ptic. Večere so preživeli pod stenami Kraškega roba, kjer so spremljali oglašanje velike uharice. Pregledali so tri lokacije in vrsto potrdili na dveh od njih. Zadnji večer so šli iskat še druge vrste sov (čuka, pegasto in lesno sovo).

Skupina za ptice Kraškega roba

Mentor: Aljaž Rijavec

Mladi ornitologi: Alenka Mrakovčič, Nina Ribarič in Ta- nja Šumrada

Skupina se je posvečala predvsem pticam na Kraškem robu. Opazili so kar nekaj zanimivih vrst, kot so: hribski škrjanec (*Lullula arborea*), plotni strnad (*Emberiza cirrus*), vinski drozg (*Turdus iliacus*), kratkoprsti plezalček (*Certhia brachydactyla*), sokol selec (*Falco peregrinus*) ipd. Pogled so jim zastirali padalci, o (ne)primernosti plezanja po kra- škikh stenah pa so se pogovarjali s plezalcem. Na večer so iskali velike uharice, ki so jih slišali v Loki in Zanigradu.

Skupina s poudarkom na rastlinah

Mentor: Josip Otopal

Mladi ornitologi: Kim Hrvatini, Metka Šuc in Gaja Vuk

Skupina pod mentorstvom Josipa Otopala se je poleg ornitologije ukvarjala predvsem z življenjskimi okolji, zanje značilnim rastlinstvom ter biološkimi in kultur- no-zgodovinskimi procesi, ki oblikujejo pokrajino. Pod opsapko steno so se osredotočili na termofilne grmiščne združbe z značilnimi mediteranskimi grmovnicami in na združbe skalnih razpok. V skalnih razpokah stene so si ogledali tommasinijevo popkoreso, stenoendemično vrsto, ki uspeva le na nekaj lokalitetah. Vrsta je vezana na specifične rastiščne razmere previsnih apnenčastih sten z občasno mezečo vodo meteornega nastanka. Žal so pod steno odkrili blazinice odtrgane popkorese, ki so jih iz- pulili športni plezalci. »Zaradi plezalcev je iz sten izginila velika uharica. Bo morala po isti poti tudi veliko redkejša popkoresa, ki je med drugim predglacialni relikv in ciljna

3: »Zaradi ple- zalcev je iz sten izginila velika uha- rica (*Bubo bubo*). Bo morala po isti poti tudi veliko redkejša Tommasinijeva po- pkoresa (*Moehringia tommasini*),« se je spraševala skupina s poudarkom na rastlinah. foto: Josip Otopal

4: O življenju v pučih so se poučile najmlajše ornitologinje.

Ena izmed dvoživk, ki naseljuje primorske kale, je tudi veliki pupek (*Triturus carnifex*). foto: Ivan Esenko

5: Mladi ornitologi so se s štirimi mentorji zbrali na raziskovalnem vikendu na Pohorju. foto: Matjaž Premzl

vrsta območij Natura 2000?« so se spraševali. V okolici Socerba in Rakitovca so se na značilnih kraških pašnikih srečali z značilnimi pomladanskimi vrstami, kot so progasti žafran, nizki šaš, tommasinijev petoprstnik in pritlikava pasja čebulica. Na teh traviščih je sledila razlaga naravnih in kulturno-zgodovinskih procesov, ki so v sinergiji ustvarili današnjo podobo teh krajev. Ob zaraščajočih se pašnikih so pojasnjevali teorijo klimaksa, to je teorija o vračanju ekosistema v prvotno stanje, ki je na tem območju seveda listopadni gozd, na pomembnost kalov so se osredotočili v vasi Rakitovec in poudarili njihovo večplastno vlogo včasih in danes ter se seznanili s hudourniškim režimom sredozemskih presihajočih rek v dolini Dragonje v okolici Škrlin. Obiskali so tudi Sveti Šefan, ki je poleg Stene edini apnenčasti čok v sicer flišni okolici. Tu so našli tipične mediteranke, kot so črnika, vednozeleni šipek, hrapavi oponec in številne druge. Za konec so se napotili v Sečoveljske soline, kjer so se v Solinarskem muzeju poučili o nastanku solin in njihovo zgodovino. Halofitno vegetacijo, značilno za soline, so opazovali ob solinarskih bazenih. Cilj njihovega druženja je bil seznaniti se z metodo terenškega dela in raziskovanja ter spoznati naravo kot celoto oz. ekosistem, ki je vsota različnih dejavnikov in ki skupaj soustvarjajo ta enkratni splet habitatov, danes viden na območju Slovenske Istre.

Skupina najmlajših mladih ornitologinj

Mentorica: Tamara Čelhar

Mlade ornitologinje: Ana Baraba, Zala Dimc, Ajda Hain, Helena Šukljan

Raziskovalno delo skupine ni bilo tako ozko usmerjeno v samo opazovanje in preučevanje ptic, ampak je bilo zastavljeno nekoliko širše. Poleg ptic, ki so jih opazovali v Škocjanskem zatoku, Strunjanskih in Sečoveljskih solinah, na izlivu reke Soče in v koprskem zaledju ter na Kraškem robu, so spoznavali naravno in kulturno dediščino obiskanih okolij. S pomočjo lovilnih mrež so raziskali tudi življenje v kalih ali pučih, s poudarkom na spoznavanju dvoživk. Obiskali so pasje zavetišče pri Sv. Antonu. Vse dneve so svoje terensko delo, ekosisteme, ptice ipd. pridno foto- in video-dokumentirale ter opremile s spretnim tekstom. Tako so naredile štiri krajše izobraževalne filme: »Obročkanje ptic«, v katerem so predstavile, kako

in zakaj obročkamo ptice; »Življenje v pučih«, v katerem so predstavile pomen pučev ali kalov, katere živali lahko najdemo v njih...; »Krajski park Sečoveljske soline«, v katerem so predstavile naravno in kulturno dediščino solin; »Krajski park Strunjan«, v katerem so predstavile predvsem ptičje prebivalce Stjuže in obalnega morja.

Raziskovalni vikend na Pohorju

// Alenka Mrakovčič in Urška Satler

Na sto drugi dan v letošnjem letu se nas je zbralo ducat mladih ornitologov in štirje mentorji na še zasneženem Pohorju ali natančneje v taborniški koči na Glažuti. Naš namen je bil poiskati in popisati koconogega čuka (*Aegolius funereus*), lesno sovo (*Strix aluco*), malega skovika (*Glaucidium passerinum*), triprstega detla (*Picoides tridactylus*) in gorsko sinico (*Poecile montanus*). Vreme nam žal ni bilo naklonjeno, saj je bilo prav aprilsko deževno, zato nismo mogli izpeljati kakovostnega popisa sov. A to neugodno vreme nas ni prikrajšalo za kar nekaj zanimivih opazovanj in tudi ne za našo trofejo - gorsko sinico. Po zaslugi Ala Vrezca smo si imeli priložnost ogledati nagačene mehove sov in izbljuvke. Fantje so znali izkoristiti takšno vreme, in sicer za preizkušanje znanja o pticah (beri: fantje so izumili novo igro, in sicer branje opisov ptičjih vrst iz revije *Bird Guide* in čim hitrejše ugibanje – seveda v angleščini). Mogoče pa bi morali razmisliti, da bi na SMOS-u 2008 poleg predstavljanja raziskovalnih nalog in strokovnih člankov uvedli tudi tekmovanje v prepoznavanju ptic po opisih. Vsi skupaj pa smo se zabavali in napenjali možgane ob že tradicionalni pantomimi, preizkusili pa smo tudi malce razmočeno sankasko progo. Ne gre pa brez omembe naše organizatorke Tanje Šumrada, ki je poskrbela za brezhibno organizacijo raziskovalnega vikenda, in naših mentorjev (Nine Aleš, Maartena de Groota, Matjaža Premzla in Tomaža Remžgarja), ki so si vzeli čas za nas – HVALA!

Izlet mladih ornitologov v Strunjanske soline

// Alenka Mrakovčič

1// Januarja smo se mladi ornitologi pod vodstvom Tanje Šumrada in Jurija Hanžela odpravili v Strunjanske soline, ki so najsevernejše soline v Sredozemlju, kjer sol še pridobivajo na tradicionalen način. Morsko vodo namreč s sistemom kanalov spuščajo v bazene, kjer izpareva. Iz večjih bazenov spuščajo vodo z vedno večjo koncentracijo soli v manjše in plitveje bazene, dokler popolnoma ne izpari. Foto: Aljaž Rijavec

2// Območje naravnega rezervata je biotsko zelo pestro. Sestavljata ga morska laguna Stjuža (ime izhaja iz italijanske besede chiusa – zaprta), ki je nastala iz majhnega zaliva, ko so zgradili nasip, in Strunjanske soline. Foto: Dare Fekonja

3// Na izletu smo opazili precej zanimivih vrst, kot so črnovrati ponirek (*Podiceps nigricollis*), vranjek (*Phalacrocorax aristotelis*), mali martinec (*Actitis hypoleucos*), črnoglav galeb (*Larus melanocephalus*), kričava čigra (*Sterna sandvicensis*), poljski škranec (*Alauda arvensis*) in vodomec (*Alcedo atthis*; na sliki). Slednji so se nam veselo umikali iz objektivov, vendar se nam jih je vedno znova posrečilo ujeti. Foto: Milan Cerar

4// Bolj zagnani so izlet podaljšali še v Škocjanski zatok in zaliv Polje. V slednjem so imeli priložnost videti slapnike, črne martinke (*Tringa erythropus*), zelenonoge martinke (*Tringa nebularia*; na sliki) in redke črne race (*Melanitta nigra*). Foto: Tone Trebar ●

1

2

3

4

5

Določevanje starosti pri galebih

// Borut Rubinič

1: Rečni galeb (*Larus ridibundus*)

2: Samec in samica rumenonogega galeba (*L. michahellis atlantis*). Ta podvrsta živi na Azorih, Kanarskih otokih, Madeiri ter atlantski obali med severnim delom Iberskega polotoka in Marokom. Je temnejša in manjša od sredozemske podvrste *L. m. michahellis* in včasih spominja na rjavega galeba (*L. fuscus*).

3: Odrasel triprsti galeb (*Rissa tridactyla*)

4: Rjavi galebi podvrste *Larus fuscus graelsii* v različnih fazah drugega poletnega (zimskega) perja.

5: Beli galeb (*Pagophila eburnea*), odrasel

Vse foto: B. Rubinič

Natančno določevanje starosti pri galebih je težavno – razen pri mladostnih (juvenilnih) in odraslih osebkih. Večina galebov se goli v več neodraslih perij (ang. immature) in njihov videz je takrat kombinacija individualnega razvoja in posledice dejstva, ali se je osebek golil zgodaj ali pozno. Tako, na primer, pri osebkih, ki so se golili zgodaj v sezoni, navadno opazimo več »neodraslega« perja kot pri tistih, ki so se golili kasneje, severne vrste pa imajo golitev večinoma manj izraženo kot južnejše. Sledovi »neodraslosti« pri južnejših vrstah galebov, kakršen je na primer rumenonogi galeb (*Larus michahellis*), pogosto ostanejo vidni pri višjih starostih, kot bi pričakovali. Kljub vsemu pa seveda starost pri galebih lahko določimo razmeroma natančno. Govorimo lahko vsaj o »starostnih tipih«. Zlasti pri večjih vrstah galebov navadno govorimo o natančnih starostih oziroma tipih perja, pri tem pa se moramo zavedati dejstva, da je golitev pri galebih bolj ali manj zvezna. Tako recimo golitev iz prvega zimskega perja v drugo zimsko perje, ki se začne pri približno 10 mesecih starosti, poteka prek enega poletnega perja, ki je nekakšna vmesna podoba med obema zimskima perjema. Vse vrste galebov se ne golijo ob istem času in nimajo enakega števila vmesnih oziroma neodraslih perij. V želji, da bi zmešnjavo pri golitvah galebov in posledično pravi poplavi različnih neodraslih perij spravili vsaj malo bolj v red, so strokovnjaki razvili preglednico različnih tipov golitev, značilnih za posamezne vrste. Tipov je pet in so predstavljeni v tabeli 1.

Na nam najbolj domačem primeru, rumenonogem galebu, si lahko ogledamo, kakšni so videti osebki v različnih perjih oziroma fazah golitve. Pri galebu, ki tradicionalno poseljuje slovensko obalo, v zadnjem času pa je koloniziral tudi nekaj slovenskih mest, potrjeno vsaj Ljubljano in Sežano, naletimo na vsaj devet tipov različnih perij, odvisnih od starosti in letnega časa (glej tabelo 1). Ločevanja med omenjenimi devetimi perji običajno niso posebej težavna. Dostikrat je celo precej lažje prepoznati starost osebkov kot pa dejansko vrsto galeba, ki ji osebek pripada! Tako lahko na primer za določen osebek nedvoumno ugotovimo, da je v drugem zimskem perju, le z veliko znanja, izkušenj in tudi »sreče« pa nedvoumno določimo, katere vrste je pravzaprav opazovani galeb. Med »srečo« lahko štejemo več dejavnikov, gotovo pa so najpomembnejši: okoliščine opazovanja (bližina opazovanega osebkov, svetlobne razmere, postava ptice, vedenje – let, hranjenje, plavanje, hoja...), kraj opazovanja (vroča točka za opazovanje galebov – npr. Ptujsko jezero ali kraj, kjer navadno lahko pričakujemo le eno ali nekaj vrst...) in »tipičnost« osebkov. S slednjim imam v mislih videz osebkov in dejstvo, ali spada v statistično povprečje videza določenega taksona ali na statistični rob naše predstave glede tega, kakšen naj bi bil videti tipičen predstavnik določenega taksona. Z drugimi besedami: opazovani osebek je rumenonogi galeb v drugem zimskem perju, kakršnega najdemo v priručniku, ali pa se morda bolj nagiba podobi srebrnega galeba v drugem zimskem perju iz istega priručnika. Pri velikih galebih je individualna variabilnost nadpovprečno lepo vidna, vsaj zdi se tako.

Kakor koli že, tokrat se pravzaprav ne ukvarjamo z razlikovanjem posameznih vrst galebov med seboj, temveč z določevanjem njihovih starosti. Pri slednjem pa imajo ključno besedo slike. Pomagajte si s komentarjem pod njimi in obilo veselja pri določevanju! ●

juvenilno perje	1. zimsko perje	1. poletno perje	2. zimsko perje	2. poletno perje	3. zimsko perje	3. poletno perje	4. zimsko perje	odraslo poletno perje	odraslo zimsko perje	TIP	Primer
										A	rečni galeb (<i>Larus ridibundus</i>)
										B	rumenonogi galeb (<i>Larus michahellis</i>)
										C	triprsti galeb (<i>Rissa tridactyla</i>)
										D	rjavi galeb (<i>Larus fuscus fuscus</i>)
										E	beli galeb (<i>Pagophila eburnea</i>)

Tabela 1: Tipi golitev pri galebih (A do E). Obarvana polja so informativna in se nanašajo na perja pri vrsti, omenjeni kot primeru posameznega tipa (povzeto po Howell, S.N.G. (2001): A new look at moult in gulls. – *Alula* 7: 2-11. v Olsen, K.M. & Larsson, H. (2003): Gulls of Europe, Asia and North America. – Cristopher Helm, London).

6

7

8

6: Na perju mladega rumenonovega galeba (*Larus michahellis*) prevladuje rjava barva. Veliko rjavega perja je tudi na glavi in vratu, kljun je popolnoma črn. Krovci na hrbtu so rjavi z belim (rumenkastim) robom in dajejo videz lusk. (junij-avgust / september)

7: Že septembra galeb pregoli krovce na hrbtu – ti so sivkasti z vzorcem v obliki križa / sidra. Glava je svetlejša kot pri mladem osebk. (september-maj)

8: Ta galeb je v obrabljenem prvem zimskem perju. Galeb zato deluje nekoliko svetleje, perje pa je včasih močno obrabljeno in poškodovano. (marec-september)

9: V tem perju se na hrbtu pojavi sivo perje (kot pri odraslem). Delež sivega perja se kasneje v sezoni poveča. Sekundarna letalna peresa in veliki krovci so svetlejši, ne več rjavi, temveč svetli (drap) z rjavimi črtami. Rep je popolnoma bel s širokim rjavim robom na konici. Kljun navadno ni več popolnoma črn, ampak postaja vse bolj rumen. (avgust-maj)

10: Sivo perje obsega že večji del krovcev, glava je navadno povsem bela, oči rumene, očesni obroč pa rdeč. (marec-september)

9

10

11

11: V tem perju je rumenonogi galeb že podoben odraslim galebom. Progavost na glavi je navadno bolj očitna, posebej pred očmi. Sivina na hrbtu je temnejša kot pri odraslih galebih, beli piki na prvem in drugem letalnem peresu manjkata ali sta manjši kot pri odraslem. Med krovci in na spodnji strani peruti se še pojavljajo posamezna temna peresa. Kljun navadno še ni povsem rumen. (avgust-marec)

12: Galebi v tem perju so skoraj enaki odraslim, le da med odraslim perjem (peruti, rep) še naletimo na posamezna temna peresa. Največkrat tudi kljun ni povsem rumen. (avgust-marec)

13: Odrasli rumenonogi galebi imajo v zimskem perju navadno redke in tenke sive proge na glavi (posebej na vratu in okoli oči), rumena barva nog in kljuna ni tako izrazita kot v topli polovici leta. (avgust-december)

14: V poletnem perju imajo odrasli rumenonogi galebi živo rumene noge in kljun, rdeča pika na kljunu je izrazita, prav tako rumeno oko in rdeč očesni obroč (november-julij)

Vse foto: B. Rubinič

12

13

14

avtorji:

Andrej Figelj

Tomaž Jančar

Bojana Lipej

Andrej Medved

Tadeja Oven

Nataša Šalaja

Eva Vukelič

1

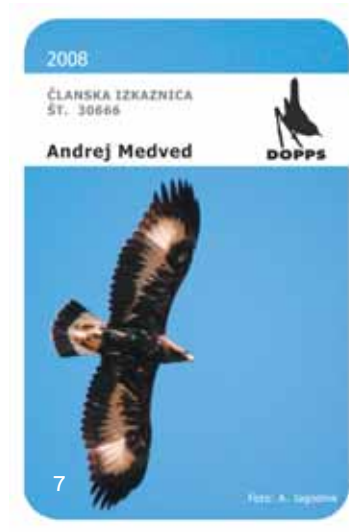
2

4

5

7

fotografi:

1: Barbara Zupanc

2: Bojana Lipej

4: Silvija Barbarić

5: Tadeja Oven

1// Okolje gradi mostove

Sredi meseca aprila (21.-22.4.) se je na DOPPS obrnila Gimnazija Bežigrad s prošnjo za sodelovanje v okviru projekta “Okolje gradi mostove”. Skupine dijakov iz šestih evropskih držav se medsebojno obiskujejo in v državi gostiteljici raziskujejo okoljevarstveno temo kot pravi novinarji. Na osnovi teh raziskav potem napišejo članke, ki jih nato objavijo v časnikih v obeh državah. Dijake iz bežigradske gimnazije so tokrat obiskali srednješolci iz Nemčije (Widmann Gymnasium, Schwäbisch Hall), ki so s pomočjo predstavnikov DOPPS-a obravnavali okoljevarstvene teme povezav iz Ljubljanskim barjem. V okviru dvodnevne programa, v katerem so se slovenski in nemški gimnazijci spoznali z Ljubljanskim barjem, je DOPPS organiziral tudi predavanje na temo kmetijskih vidikov varstva ogroženih vrst ptic, predvsem kosca (*Crex crex*), ter vodeni izlet v naš vse bolj obiskani naravni rezervat Iški morost. Dijaki bodo po obravnavi tem napisali članke, ki bodo objavljeni v Delu in v Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung s skupno naklado okoli 500.000 izvodov. Dijaki so pokazali veliko zanimanja za okoljsko problematiko, prav tako pa so bili navdušeni nad delom našega društva. **EV in AM**

2// Evropski dan parkov - predstavitev raziskovalnega dela mladih

Ob evropskem dnevu parkov je v soboto, 24. maja 2008, v Mladinskem zdravilišču in letovišču Debeli rtič v Ankaranu potekala predstavitev raziskovalnega dela mladih. 30 učencev iz OŠ dr. Aleš Bebler - Primož Hrvatin, OŠ Oskarja Kovačiča Škofije, OŠ Dekani in OŠ Ivana Babiča - Jagra

Marezige je svoje raziskovalno delo s področja varstva narave in zavarovanih območij predstavilo s pomočjo plakatov, Power point predstavitev in izdelkov, ki so jih izdelali med šolskim letom. Z javno predstavitvijo je osnovnošolska mladina želela ožjo in širšo javnost opozoriti na pomen in vlogo zavarovanih območij v Sloveniji. Javna predstavitev je potekala v okviru projekta “Mladi raziskujejo in varujejo naravo”, ki ga sofinancira Mestna občina Koper. **TO in BL**

3// Konferenca o okoljskih vidikih evropskega kmetijstva

V okviru predsedovanja Slovenije Evropski uniji ter s podporo BirdLife International in ameriške fundacije German Marshal Fund – GMF je 28. maja 2008 v Grand hotelu Union v Ljubljani potekala mednarodna konferenca na temo prihodnosti evropske Skupne kmetijske politike. Konferenca, ki jo je organiziral DOPPS, so se udeležili predstavniki Evropske komisije, Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, Zavoda RS za varstvo narave ter številni tuji strokovnjaki s področja razvoja podeželja. Na konferenci je bilo ugotovljeno, da je potencial pri oblikovanju in upravljanju posebnih območij varstva narave, npr. Natura 2000, prestrukturiranju kmetijstva v ekološko kmetijstvo ter v druge okolju resnično prijazne načine kmetovanja, pridelavi zdrave hrane ter ohranitvi ključnih živalskih in rastlinskih vrst na območjih Natura 2000 še vedno razmeroma slabo izkoriščen. V skladu s stališčem DOPPS-a bi bilo treba delež sredstev za razvoj podeželja usmeriti bolj ciljno k posameznim osrednjim območjem Natura 2000 ter kmeti na teh območjih učinkoviteje spodbujati k ohranjanju ključnih vrst ptic. Dober primer je ukrep VTR za ohranjanje

habitata kosca ter drugih ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov v okviru Programa razvoja podeželja 2007 – 2013, ki smo ga pripravili v okviru projekta LIFE Narava III. **AM**

4// Sejem MEDITERRE v Bariju

DOPPS je letos s predstavitvijo naravnega rezervata Škocjanski zatok ter mreže severnojadranskih mokrišč prvič sodeloval na sejmu Mediterre v južnoitalijanskem mestu Bari. Mediterre je eden redkih sejmov, kjer se predstavljajo zavarovana območja v Sredozemlju. Predstavitev je potekala od 7. do 11. majanaskupnem razstavnem prostoru slovenskih zavarovanih območij, kjer smo mokrišča predstavili predvsem z novo publikacijo Lepota mokrišč v severovzhodnem Jadranu, ki je enako kot predstavitev na sejmu del projekta Natura Primorske (PPS INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000–2006). Obiskovalci so pokazali veliko zanimanja tako za mokrišča in obisk le-teh kot za sodelovanje med slovenskimi in italijanskimi zavarovanimi območji. Po odzivu je moč ugotoviti, da je med prebivalci južne Italije velik interes za obisk severne Italije, Slovenije in tudi Hrvaške, ki se je s svojimi parki predstavljala na sosednjem prostoru. **NŠ**

5// 3. otroški slikarski Ex-tempore v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok

Ob svetovnem dnevu voda, 20. marca 2008, je na območju naravnega rezervata Škocjanski zatok potekal 3. otroški slikarski Ex-tempore, ki ga je organizirala OŠ Elvire Vatovec Prade v sodelovanju z Mestno občino Koper, Društvom za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Društvom likovnih pedagogov Primorja in Obalnimi galerijami Piran. Ex-tempora z naslovom “Naša naravna dediščina”

se je udeležilo 62 učencev tretje triade iz 13 osnovnih šol Primorsko - Kraške regije. Udeleženci so ustvarjali na slikarska platna. Po končanem likovnem ustvarjanju je petčlanska strokovna komisija likovna dela ocenila in razglasila tri enakovredne nagrade. Nagrajena likovna dela so bila naslednja: Barbara SLUKAN – OŠ Draga Bajca Vipava, mentorica Kristina Lavrenčič, Jaka KRIŽMAN – OŠ Dragomirja Benčiča Brkina Hrpelje, mentorica Vesna Marion ter Emina IBRISIMOVIČ – OŠ Lucija, mentorica Andreja Ozebek. **TO in BL**

6// Ciuk Night 2008

Ko je severnoprimska sekcija s pomočjo pisarne DOPPS leta 2006 organizirala prvi popis velikega skovika na Krasu, smo si zastavili cilj, da bo popis postal tradicionalen. Letos smo popis ponovili in spet nam je v eni noči uspelo popisati celotni IBA Kras, kar je res velik dosežek, ki ga zmoremo le na DOPPS-u. Kar 18 posadk iz vse Slovenije se je zbralo v Komnu, kjer smo ob prijetnem klepetu prejeli obrazce, zemljevide in navodila za popis. Vreme nam je bilo naklonjeno, čeprav je ponekod le preveč pihalo. Vsi so svoje delo opravili odlično, nekateri so domov prišli šele po 4. uri zjutraj, prijetno utrujeni, a polni novih doživetij. Prvi podatki kažejo, da je številčnost velikega skovika na Krasu podobna tisti izpred dveh let. Največje gostote smo zabeležili na zahodnem Goriškem krasu ter pod Kraškimi robom. Poleg velikih skovikov nismo zanemarili tudi drugih nočnih prijateljev. Kot dodatek smo popisali kar nekaj čukov, lesnih sov, podhujk, hribskih škrijancev in seveda slavcev, katerih petje nas je spremljalo po celotnem Krasu. Vsem vztrajnim popisovalcem se iskreno zahvaljujem in vam bom na Ciuk Night 2010. **AF**

7// Novice z Volovje rebri

Pomlad se je za Volovjo reber začela dobro. V začetku aprila je z okoljskega ministrstva prišla novica, da investitorju vetrnih elektrarn Elektro Primorski ni uspelo preprečiti obnovitve presojanja vpliva vetrnic na naravo na Volovji rebri. S tem ko je ministrstvo zavrnilo investitorjevo pritožbo, je postopek dokončno odprt! Pričakujemo, da bo postopek zdaj vsak hip stekel. Novica je še pomembnejša v povezavi s še eno dobro novico. Vlada je namreč sprejela popravek Uredbe o Naturi 2000, s katerim uvaža obveznost presojanja vplivov posegov tudi na izrezane dele IBA-jev. V obnovljenem postopku bo torej Agencija za okolje morala presoјati vpliv vetrnic tudi na izrezane dele Volovje rebri. Investitor bo zelo težko dokazal, da vetrnice vpliva na velike ujede na Volovji rebri ne bodo imele. Sodbe Evropskega sodišča namreč breme dokazovanja prelagajo na investitorja. Orel z Volovje rebri je bil to pomlad deležen kar precejšnje publicitete. Na društvu smo Jagodnikovo fotografijo lanskega orliča izbrali kot motiv letošnje članske izkaznice, poleg tega pa še za naslovnico letnega poročila o delu društva. Novinar Viktor Luskovec je pripravil fotografsko razstavo z naslovom »Orel z Volovje rebri«, ki zdaj kroži po Sloveniji. Razstavo na Trubarjevi domačiji v Raščici pri Velikih Laščah je odprl minister za obrambo Karel Erjavec, ki je v otvoritvenem govoru izrazil upanje »da bomo območje Volovje rebri ohranili v prvobitni podobi«.

Po sedmih mesecih smo končno dočakali tudi odgovor okoljskega ministrstva na našo pobudo, da podpre raziskavo glede identifikacije občutljivih območij za ptice za umeščanje VE na Primorskem. Če

smo prav razumeli obsežno pismo, ministrstvo raziskave ne bo podprlo. Žal. Med drugim se bojijo, da bi raziskava »odprla nove možnosti za zavajanje potencialnih investorjev«. Kako, prosim!? BirdLife vidi izdelavo kart občutljivih območij kot dobrodošlo orodje investitorjem, da se bodo znali izogniti najbolj občutljivim območjem. Okoljsko ministrstvo pa vidi v tem možnost zavajanja? Če bi na okoljskem ministrstvu že leta 2002 investitorju jasno sporočili, da vetrnic na Volovji rebri ni mogoče graditi, bi mu s tem prihranili mnogo milijonov evrov stroškov, vetrnice pa bi medtem lahko že stale na manj problematični lokaciji!

Več si preberite na <http://www.volovjareber.si/>. **TJ**

NOVI SPLETNI NASLOV DRUŠTVA

Sporočamo vam, da je spletni naslov Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije od začetka junija 2008 <http://www.ptice.si>. Spremenili smo tudi društveni naslov e-pošte, ki je odslej dopps@dopps.si.

KODEKS SLOVENSKEH ORNITOLOGOV

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

Kako močno si želite biti povezani?

NEPORABLJENO
PRENESEMO
NAPREJ!

Paket 11
POVEZANI
za nezahtevne

Paket 33
POVEZANI
za dinamične

Paket 55
POVEZANI
za napredne

Mesečna naročnina	11 € vključuje	33 € vključuje	55 € vključuje
Klici in videoklici v Mobitelovo omrežje	111 minut	333 minut	1000 minut
Klici v druga mobilna omrežja		33 minut	100 minut
Klici v stacionarna omrežja		33 minut	100 minut
SMS sporočila	11 sporočil	33 sporočil	55 sporočil
MMS sporočila	11 sporočil	33 sporočil	55 sporočil
GPRS/UMTS podatki		1 GB	5 GB

Neporabljeno količino tekočega meseca vam prenesemo v naslednji mesec!

Brezplačen pregled neporabljenih količin prek mobilnega Planeta v sklopu **Moj Mobitel/Monitor**.

Cenik pogovorov in storitev nad vključeno količino ter pogoji uporabe paketov Povezani, so v celoti objavljeni na www.mobitel.si.
Za dodatne informacije pokličite brezplačno telefonsko številko za Mobitelove uporabnike 041 700 700 ali obiščite najbližji Mobitelov prodajni center. Cene vključujejo DDV.

WWW.MOBITEL.SI

*Najmočnejše vezi so tiste,
ki jih ne vidimo.*

